

21.- EL VIATGE A BARCELONA

Va arribar el dia 10 de juliol i a les sis del matí va començar la concentració de gent a la carretera. Tots havíem estat avisats perquè a aquella hora fossim allà per portar-nos amb camions a Manresa i des d'allà continuar amb trens especials a Barcelona.

Quants i quants erem! Homes i dones, joves i noies que, com jo mateix, sempre havíem estat considerats anti-feixistes, avui anàvem amb camisa blava per homenatjar al gendre de Mussolini.

Jo em feia la reflexió de què seria molt normal que tots els feixistes del Poble anessin a una magna manifestació per honorar a aquest feixista, però obligar-nos a què nosaltres, vençuts en una guerra, honoréssim al que fins feia poc portava armes i bombes per matar-nos, derrotar-nos i desintegrar-nos en la nostra lluita per una Catalunya socialista, això per mi era la humiliació més gran que podien fer-me. Els vençuts erem molts i jo em desesperava pensant que el mal de molts era consol de ximples.

No vaig preguntar pas res a ningú. Algú va dir-me:

- Tu també?

- Sí, jo també.

Portava la boina vermella a la butxaca.

- Dónde tienes la boina?, - va preguntar-me en Casas.

- A la butxaca, tinc por de perdre-la - vaig mentir.

- Habla la lengua del Imperio, comunista de mierda!

Amb aquestes paraules ja es va desfogar i va oblidar la boina. Jo vaig continuar sense posarme-la.

Notava que erem molts que, com jo, portàvem la boina a la butxaca, senyal evident de la vergonya i repugnància que ens feia lluir-la al cap.

En Ramón havia deixat el seu uniforme de guàrdia civil a la dispesa i lluia una camisa blava i una boina vermella impecable. Va fer-me una lleugera salutació amb el cap quan em va veure. Jo li vaig respondre igual. Jo ja notava que ell, cosa molt normal, es sentia com el peix a l'aigua en aquell ambient, i a més, com sempre, voltat de dones.

Eren molts, també, els identificats completament amb el feixisme que els sobreixia la satisfacció. Però és que entre uns i altres erem més de dos cents.

Els considerats més "rojos" vam començar a fer colla a part. Una dotzena a tot estirar. En molts moments ens sentíem vigilats i amb certesa evident que parlaven de nosaltres.

En un grup i a pocs metres vaig veure les germanes Martín. Aquestes noies eren filles d'un guàrdia civil retirat abans d'hora per un defecte de sordera. Aquestes dues germanes, una rossa i l'altra morena, feia ja molts anys, des del 1933, crec jo, que vivien al Poble.

Quan van venir va ser per destí del seu pare a la caserna del lloc.

Jo en aquells anys era molt jovenet, uns dotze anys, però recordava molt bé que els seus pares venien a casa a comprar verdures i vi, que la meva mare, i sempre amb l'afany de fer algun diner, procurava tenir cada dia al matí al portal de casa, i en un cistell, per vendre.

Eren xicotes més grans que jo. La gran era alta i el viu retrat del seu pare, feia molt goig, però és que era molt maca. La petita molt més baixa d'estatura s'assemblava molt més a la seva mare, no era pas tant bonica com la gran, però el seu físic no era pas menyspreable, ni molt menys. Les dues eren molt simpàtiques.

La guerra les havia transformat. Com que un germà seu també havia seguit el destí del pare fent-se guàrdia civil i la fatalitat el va deixar en zona feixista el juliol de 1936, avui era dels que havien guanyat la guerra. A aquelles noies, com a moltes d'altres, encara els durava la borratxera de la victòria.

En Ramon, ja abans d'emprendre el viatge, va començar a fer broma amb aquelles xicotes.

Jo continuava apartat del bullici junt amb d'altres companys marginats. La conversa d'en Ramon amb les noies va començar a animar-se. Jo notava que una d'elles, la gran, que es deia Marta, s'ho passava molt bé, perquè feia unes rialles que denotaven molta satisfacció. Però és que en Ramon quan parlava amb dones era l'home més simpàtic del món. Per altra part, ben plantat com

era, elles se'l disputaven sempre. Jo no els perdia pas de vista. Tenia dues coses importants que no em deixaven allunyar d'aquell home. Ja el dia abans li havia dit:

- No tengo dinero para el viaje.
- No será tanto, - va contestar-me ell.
- No tengo ni para pagarme un bocadillo.

- No te preocupes hombre, ya nos arreglaremos. Procura estar siempre cerca de mi. Pero cuidado, no te cojas a mis pantalones y no olvides que con el uniforme de Falange somos los amos. A vivir, chico. Aprovecha la ocasión que te brindan.

En Ramón sabia viure els moments que la vida li brindava. Era el típic home barra, carota i despreocupat. Segurament que si no hagués estat aquella maleïda guerra la seva vida hauria estat molt diferent, ja que, quan ell volia, se li notava una educació i una honorabilitat que pocs tenien en aquells moments.

L'altre lligam era que em sentia mirat i molt observat pels capitostos. Deduia que temien una deserció.

Abans de començar a carregar-nos als camions vaig atansar-me al grup i en Ramón va fer-me una senyal amb el cap, que jo vaig entendre que volia dir que m'ajuntés amb ells.

Ja en d'altres ocasions, que més o menys passava el mateix, resultava que jo sempre actuava com un bufó. N'era conscient, de tot això, però ho preferia així abans d'aguantar el menyspreu que sempre surava en els altres grups feixistes.

- Buenos días. Molesta mi compañía?

En Ramón va agafar-me el braç i me'l va estrènyer, volent afirmar amb el gest que jo era ben rebut.

La Marta estava tant feliç amb la seva companyia que no va pas ni donar-se compte de la meua presència.

La petita va mirar-me i va somriure. Aquesta noia tenia quatre anys més que jo, encara que no ho semblava. El fet de ser baixa d'estatura i que procurava vestir molt juvenívolament, feia que pogués fer-se passar per una joveneta de divuit anys, quan en realitat ja en tenia vint-i-dos.

La vida en els pobles, entre d'altres, té les dificultats de què tots ens coneixem i aquestes coses, i d'altres, no es poden pas amagar. No seria pas jo qui fes referència a res rela-

cionat amb l'edat. Ja en les ballades dels diumenges al Casino jo la treia molt a ballar, vol dir que no era pas una desconeguda. Es deia Margarida, però la cridaven sempre amb el diminutiu de Marga.

Va contestar a la meva pregunta.

- No molestes pas gens. Crec que tots anem al mateix lloc, veritat?

- Segur que sí, - vaig respondre jo.

Vam pujar al camió que van destinar-nos i quan va estar ple es va iniciar el viatge.

La Marta i en Ramon començaven un flirt despreocupats completament del món que els rodejava.

Nosaltres dos, asseguts l'un al costat de l'altre en el banc corresponent, no teníem pas gran cosa per dir-nos i així va transcórrer el viatge fins a Manresa des d'on continuaria en tren fins a Barcelona.

Vaig comprovar que tots els companys "rojos" havien enfocat el viatge més o menys com jo, buscant-se parella. Al cap i a la fi era el que els nostres capitostos volien.

En ser al tren, vam procurar asseure'ns l'un al costat de l'altra i va ser llavors que Marga va engegar la conversa i precisament pel cantó pitjor, el que més tallava.

- Com és que tú, amb les teves idees comunistes, ara siguis falangista?

No vaig contestar tot seguit. Ella es va pensar que jo no l'havia sentit i anava a repetir la pregunta, quan jo li contestava:

- Ni comunista abans, ni falangista ara. Més bé i còmode seguir el corrent, llavors i ara.

Què podia dir-li jo?

Va mirar-me amb els ulls ben oberts i precisament va ser llavors, en aquell precís instant, quan vaig adonar-me que tenia uns ulls grossos com taronges i negres com la nit.

- Ets menyspreable!

Com em van coure aquelles paraules. Empassant-me saliva vaig contestar:

- Sí, tens raó, soc menyspreable

- Ho ets, o et fas el lloro?

Llavors vaig ser jo que la vaig mirar als ulls i amb un somriure de pocasolta vaig començar a fer el que no havia fet pas mai, fins llavors.

- Ets preciosa i enfadada encara ho ets més. Mai no havia vist que tinguessin uns ulls tant clars, negres i grossos.

Va enrogir i va abaixar el cap.

- Sóc el més afortunat dels viatgers amb la parella que tinc. No desfem aquests moments parlant de coses que no tenen cap importància.

Amb la meva barra, ja vaig notar que la primera batalla la tenia guanyada jo.

- A totes les noies, quan els parles, els poses el mateix disc?

- No tinc ocasió de parlar amb gaires. No obstant el poc que t'he dit a tú no puc dir-ho a d'altres ja que no tenen pas el que tens tú.

- Saps que, jove com ets, la saps molt llarga?

- Tant jove em fas?

- Fa quatre dies que anaves a l'escola.

- Tres anys. Això pot fer-te pensar que el que et dic és la primera vegada que ho dic.

Vam estar uns minuts sense dir-nos res. Es veu que tots dos pensàvem amb les meves darreres paraules.

- La Marta s'ho passa bé, sembla.

- Aquest xicot és un "cantamañanas".

- Bona persona, no obstant.

- Sou molt amics?

- Fins on pot arribar l'amistat amb un guàrdia civil.

- Ets un pocasolta, però burro no ho ets.

- No puc ser burro, si t'he vist a tu.

- Fins quan et riuràs de mi?

- No obriré més la boca. Es veu que no puc dir el que penso.

- Ja t'has enfadat. Quin geni tens.

Li vaig agafar la mà. Ella, sorpresa, va mirar-me molt seriosa però no la va pas retirar i així vam estar-nos uns minuts sense dir-nos res. A la fi va ser ella la que va parlar:

- Recordo la teva mare abans de la guerra quan jo amb la meva venia a comprar verdura a casa teva. Es notava molt bona persona la teva mare.

- Ho era, no en dubtis pas, -li vaig contestar molt seriós.

- Si, però tots ereu comu...

Amb la mà que em quedava lliure li vaig tapar la boca, tot dient-li:

- No ho diguis, deixem el passat tranquil.

- Perdona'm. No tinc dret a ficar-me en la teva vida.

Tots dos vam quedar-nos callats una bona estona, fins que jo vaig continuar:

- Voldria que fossim bons amics.

- Podem ser amics, però no oblidis que jo sóc molt més gran que tu.

- Impedeix l'edat una bona amistat?

- Crec que no, - va contestar ella.

- Doncs provem-ho. Si d'aquí a unes setmanes no et va la meva companyia, em retiro i no t'acompanyo pas més.

- És que sempre surto amb la meva germana.

- No m'hi fa pas cap nosa. Ella agafarà "novio" qualsevol dia.

- No serà pas tan fàcil. No sé què li passa, però tots els "novios" li duren quatre dies.

- Però, si és maquíssima!

- Si ens fem companys i sortim, ja ho veuràs.

Era la primera vegada que jo em dirigia a una dona en pla pocasolta. L'experiència no em sortia pas del tot malament. Amb poca estona ella ja em concedia l'amistat i el permís per acompanyar-la.

Reflexionava sobre tot això, quan, de sobte, vaig mirar on hi havia la Marta i en Ramon, i em vaig esgarrifar. Estaven drets en un racó, a la plataforma del tren, abraçats fortament, morrejant-se amb delit desenfrenat. Va ser llavors que vaig notar que eren moltes les parelles, que com ells, aprofitaven el temps.

Que diferent era jo, encara, de tots aquells trinxeraires! Tot de cop, i molt atropelladament, passaven pel meu cap fets i coses ocorregudes durant els darrers anys. En feia solament tres que encara se'm podia considerar una criatura i ara, per primera vegada, davant meu i sense cap mena de vergonya, homes i dones deixaven anar lliurement els seus instints. Allò no era més que el pròleg de la història que viuríem aquell dia.

Pensant tot això, vaig trobar que dintre de la meva mà hi tenia agafada la mà de la Marga i com si cremés vaig deixar-la de cop. Ella, al notar que jo deixava la seva mà tanta estona agafada, em va mirar estranyada. Jo també la vaig mirar i crec que tots dos vam comprendre'ns perfectament, ja que l'espectacle era a la vista de tothom.

Ella va dir-me:

- Ets un bon xicot, tanmateix.

Se'm van negar els ulls i ella ho va notar. Llavors va ser ella la que em va agafar la mà i, somrient, va repetir:

- Ets un bon xicot.

Vam tornar a callar uns llargs minuts, fins que jo, sense embuts, vaig engegar.

- Sóc tant mascle com el que pugui ser-ho més entre tots aquests. He sentit a dir moltes vegades que l'ocasió fa el lladre. Pots estar ben segura, Marga, que això no va amb mi. Mai no aprofitaré cap ocasió, si a ella no m'hi porta un amor que, almenys en aquells moments, cregui vertader. Em creuries si ara, que fa dues hores que estem junts, jo et digués que t'estimo i amb falses promeses volgués posar-te les mans a sobre per despertar-te i despertar-me els instints?

Ella es va tornar molt vermella i va mirar-me molt fixament. Em va estrènyer la mà i va repetir:

- Dues hores han estat suficients per conèixer la teva educació i la teva bondat.

Poca cosa més ens vam dir en aquella primera xerrada que la fatalitat va propiciar.

El tren arribava a l'estació del Nord-Vilanova de Barcelona.

Ja erem a Barcelona. Vaig preguntar a la Marga quina hora era i va dir-me les onze. Era molt aviat. Jo havia sentit dir que la desfilada seria a la tarda. Què faríem fins llavors? On aniríem? On dinaríem?

Mentre em feia totes aquestes preguntes també pensava en la meva dificultat econòmica, és a dir, en la meva falta de diners. A la butxaca portava dues pessetes, que, més o menys, al preu de les subsistències del moment em serviríen per comprar-me un entrepà. Però això seria ja com a darrer recurs. A tots els amics els deia que no portava ni cinc, perquè tenia molta por que em prenguessin el gran capital que representaven per a mi, en aquells moments, dues pessetes. Era tant pobre que ni rellotge tenia.

El viatge des de Manresa havia durat dues hores, però jo vaig trobar-lo molt curt. La conversa amb Marga havia estat molt agradable. Per altra part, pot dir-se que jo mai no havia tingut una xerrada d'aquell estil i menys amb una xicoteta quatre anys més gran que jo.

Ja feia setmanes que em sentia tant desvalgut i abandonat que a qualsevol que volgués estar-se amb mi, aguantant-me la tabarra, jo ja li agraiia el sacrifici.

La Marga, des del primer moment, va ser conscient de qui era jo. Va dir-m'ho sense embuts, però va acceptar-me tal i com era. No va posar cap condició. Jo vaig presentar-m'hi com un trinxeraire i ella sense burxar gaire va adonar-se que no tot era dolent dintre meu. Havia recordat a la meva mare i aquest gest jo li agrairia sempre.

En aquells moments jo estava decidit a deixar l'amistat dels pocs amics que em quedaven i provar l'amistat que feia poca estona havia ofert a Marga i que ella tant benèvolament havia acceptat.

Tot això ho anava pensant baixant del tren al costat d'aquesta noia i buscant amb la mirada la parella formada per la Marta i en Ramon. Però era tan gran la vermellor de boines que era molt difícil trobar-los. A la fi la Marga va trobar la seva germana, però en Ramon havia desaparegut. Quan jo anava a preguntar-li on era el seu acompanyant, van posar-me una mà a l'espatlla, però no en pla d'amic, sinó com el que agafa a un fugitiu. Era en Casas el que m'agafava.

- Querías desaparecer, verdad?

- No, home, no. Acompanyava aquestes noies - vaig contestar.

- Pues vente conmigo, - va manar.

Vaig buscar a Marga amb la mirada, però ja vaig veure-la uns metres més endavant amb un grup de noies del Poble.

El braç dret el tenia fortament agafat per en Casas i a l'altre costat hi tenia en Salas que intentava agafar-me l'esquerra. Al notar-ho li vaig donar un fort cop de colze a l'estómac tot dient-li:

- Perdona, però és que m'han empès.

Ell va posar-se les mans al lloc dolorit mentre deia:

- Ja me les pagaràs.

Van portar-me a fora de l'estació on hi tenien tots els considerats "rojos" i que temíem que desertéssim. Ens van fer formar a la militar barrejats amb els botiflers i fills de falangistes. Tots erem joves entre catorze i divuit anys. Els més grans i les dones anaven per d'altres llocs.

Erem molts grups. Cada població reagrupava els seus. Cent en un grup, cinquanta en un altre, dos-cents més enllà i això solament dels que veníem de la zona de Manresa.

En Casas i d'altres com ell, portaven tota la quincalla comprada als encants tot dient que eren medalles guanyades a la guerra; gairebé no els cabia res més a la sahariana blava. També portaven polaines, però el més interessant era la pistola penjada del corretjam. Tot plegat no em feia pas gens de gràcia. Era completament conscient de què eren uns mal parits.

Marcant el pas i en fileres de quatre ens feren passar per l'anomenat Salón de Víctor Pradera, camí del Parc de la Ciutadella.

Va costar molt d'entrar al recinte del Parc. Tots havíem de fer-ho per una sola porta, una de les que donen al Passeig de Putjades. Totes les altres eren tancades. En Fidelà, que anava molt aprop meu, em va dir:

- Ens tancaran al recinte del Parc.

No li vaig contestar, ja que les paraules d'en Fidelà eren d'una gran obvietat; tot seguit va quedar confirmat el que ell havia dit. Quan nosaltres vam entrar, el recinte ja quasi era ple; en menys d'una hora va quedar completament atapeït de joves.

Als del Poble ens van situar de manera que els considerats "rojos" estéssim separats entre nosaltres i així et trobaves situat entre deu o dotze feixistes que tenien l'ordre de no perdre'ns de vista.

Quants milers erem? No sabia pas dir-ho, però en el recinte del parc erem molts milers.

Feia una calor de mil dimonis. Començavem a tenir molta set; un grup vam descobrir que hi havia una manguera que rajava aigua. El primer problema que sorgia ja el teníem resolt, però una estona més tard vam començar a tenir gana. Buscant, buscant, i comprovant que no hi havia cap porta oberta vaig arribar a la conclusió que era del tot impossible fugir. A la porta per on havíem entrat hi havia falangistes armats amb fusell que no deixaven sortir ningú.

Al migdia van donar-nos un "xusco" de pa i un parell de plàtans. Va ser tot el dinar d'aquell dia.

El que sí puc assegurar és que el Parc de la Ciutadella, orgull de la Ciutat Comptal va quedar fet una merda. Quants i quants jornals es devien necessitar per netejar la porqueria que hi vam deixar nosaltres? No ho sé. Però no crec que mai més torni a ser tant brut com va quedar aquell dia.

No vaig tenir necessitats fisiològiques, però vaig esforçar-me per poder-m'hi cagar al bell mig. Vaig considerar-ho una revenja contra aquells cabrons feixistes.

Tal i com ja ens havien manat al matí i, més o menys a les tres de la tarda, tots els que erem del Poble ens vam reagrupar a les ordres d'en Casas (a qui per cert no havíem pas vist més des de l'arribada al Parc). Vam formar, sempre militarment, i va ser llavors quan tots en posició de "firmes" ens va dir amb el seu lèxic acostumat:

- Me cago en la Pasionaria. Muchachos! Vamos a desfilas por la mejor avenida de Barcelona, el Paseo de Gracia. Quiero que el buen nombre de Falange quede grabado en la mente de este gran hombre que nos visita y que nosotros homenajemos. Teneis que ser dignos imitadores de sus juventudes Fascistas, con las que dentro de poco tiempo, todos juntos, marcaremos la pauta en esta Europa podrida por las llamadas democracias que no son otra cosa que cuna

de comunistas. Nosotros, con la ayuda fascista, hemos sido los primeros en vencer con las armas al comunismo en nuestro País. No lo dudéis, el fascismo y nosotros juntos venceremos para que el mundo entero se convierta a un nuevo orden. Poned toda vuestra imaginación para que todo salga lo mejor posible - i canviant de to va afegir: - Terminado el desfile podéis ir a donde os plazca. A las once de la noche saldrá nuestro tren. El que no esté a esta hora en la estación se quedará hasta mañana y tendrá que pagarse el viaje.

Jo estimava molt Catalunya i tot el que ella representava. En aquells anys jo no em sentia pas separatista, però la llengua catalana era una de les coses que jo més estimava. Ja en Regné, de jovenets, a l'escola, ens deia en castellà: "Podéis estar orgullosos de vuestra Nación y de vuestro idioma que es más antiguo que el castellano". No tenia pas res en contra de la llengua castellana, però es donava la casualitat que durant aquells darrers mesos tots els que em fotien llenya parlaven castellà. Havia arribat a un punt en què desconfiava de tothom qui no parlés la meua llengua. Però si el que parlava en castellà era català, llavors la sang em bullia i al no poder esbafar-me, per dintre em cagava amb la mare que l'havia parit.

Quan en Casas va acabar el seu discurs, va somriure. Se li notava que havia quedat descansat.

Per la meua part pensava que el feixisme era l'instrument que empraven els grans capitalistes per instal·lar-se al poder amb l'ajuda d'una classe mitja venuda completament a ells. Tots junts actuaven amb una repressió desmesurada contra tota mena d'idealisme liberal i molt especialment el més avançat en aquell moment, que ho era el socialisme marxista-leninista.

Tot l'instrument repressiu del feixisme el patíem i l'aguantàvem des de feia prop de mig any.

Jo, com en Casas, també vaig somriure, però el meu somriure era de ràbia mal continguda.

Va començar la sortida del parc. Tots ben formats sortírem per Víctor Pradera, Arc del Triomf, Ronda de Sant Pere, plaça Urquinaona i passeig de Gràcia. Tot anava molt lentament, i no sé pas d'on sortien, però fins llavors no havia vist una manifesta-

ció tant nodrida. El que sí que va cridar-me l'atenció va ser no veure públic espectador. Al carrer solament hi erem els que portàvem la boina vermella.

En Casas, en Salas i deu o dotze feixistes més, voltaven el nostre grup contínuament i procuraven que portéssim la boina ben posada. Es notava que això de la boina els tenia molt preocupats.

En una tribuna instal·lada a la dreta del passeig de Gràcia, cap al mig, hi havia el comte Galeazzo Ciano. La seva indumentària era l'uniforme de la marina italiana, tot blanc i amb molts entorxats i galons. A la seva dreta hi tenia el ministre i cunyat d'en Franco Ramón Serrano Suñer, també de blanc. Els acompanyaven en la tribuna totes les autoritats d'ocupació d'aquell moment. Tota aquella gent amb aquella indumentària va recordar-me els fills de les famílies riques el dia de la seva primera comunió. Sols era una la diferència: en un cas era comèdia, en l'altre drama.

En aquells temps el passeig de Gràcia era una gran avinguda amb un ample passeig central. Per ell ens van fer desfilar al crit de Duce, Duce, Duce, i en passar davant de la tribuna havíem de saludar, braç estirat: salutació feixista sempre obligada en aquells anys.

Arribats a la Diagonal, anomenada llavors avinguda del Generalísimo Franco, vam dispersar-nos en direcció a la Plaça de Mossèn Cinto i, passeig de Sant Joan avall altre cop cap a l'Arc del Triomf.

Per fi quedàvem en llibertat després d'un dia de semi camp de concentració. Poca cosa podria fer jo amb dues pessetes a la butxaca i amb més gana que no pas son. Però al menys no em sentiria vigilat com un delinqüent. En Josep Serrat va trobar-se amb la Maria Massip, que ja feia algunes setmanes que sortien junts. Més enllà vaig veure la Marga. Quan anava per acostar-me-li, vaig donar-me compte que anava acompanyada d'en Josep Tarrús i ja no hi vaig anar. No volia pas de cap manera molestar en Tarrús, ja que aquest xicot era un bon company. No sabia pas què fer ni on anar. Per fi vaig veure en Ribó, que anava amb dos nois, i en presentar-me'ls van dir que eren de Manresa. A mi no em feia cap gràcia anar amb companys desconeguts, però en Ribó, que tenia el seu germà tancat a la presó Model i condemnat a quinze anys, va dir-me

que no tingués cap mena de por. Entre tots van contar-me que, com jo mateix, eren allà obligats i que tots tenien algun familiar detingut. Políticament van dir que eren d'Estat Català. Jo vaig creure-m'ho, ja que en Ribó i tota la seva família eren militants d'aquest partit.

Era així com s'organitzaven les magnes manifestacions feixistes d'aquells temps.

Parlant, parlant, va resultar que entre tots quatre reuníem un capital de menys de deu pessetes. Llavors vaig confiar un xic més en ells. Almenys eren pobres com jo mateix. Tot seguit vam estar d'acord en què tots teníem més gana que cent bandolers. En Ribó que era poc temerós i en excés desmanegat va dir:

- Nois, la primera cosa és pensar en sopar.

- Jo crec que tots tenim més gana que no pas son - vaig contestar jo.

En Ribó era un dels fills petits d'una família nombrosa. Havia quedat sense pare des de molt petit i això i la guerra havien fet d'ell un trinxeraire. Ens va agrupar a tots tres i ens va dir:

- Tinc un pla que si ens surt bé soparem de franc. No vull pensar que surti malament ja que el bullit de gent de fora que som aquí ens protegirà. Al menys això és el que jo crec. Tenim un noranta nou per cent de possibilitats d'èxit. Escolteu bé i després opineu. Hem de buscar un restaurant que sigui tot ple de gent sopant i això no serà pas difícil avui. Procurar agafar una taula situada en un racó, però a la vora de la porta. No estar gens nerviosos. Portar la boina ben ficada al cap, doncs convé que la gent vegi que som falangistes. Menjar bó però senzill, és a dir, no infondre sospites, no demanar menjar de ric. Fer cara de bones persones i això ja ho som. En el moment indicat, amb tota tranquil·litat, marxar. Quan siguem al carrer hem de separar-nos, però abans ja estarem d'acord per tornar-nos a trobar.

- Vols dir sopar i marxar sense pagar? - vaig dir jo amb uns ulls oberts com dues taronges.

- Vals pel pla, perquè veig que ets espavilat i no has entès a la primera - va dir un dels companys fent burla.

- No, jo no serveixo per això.

- Seràs burro! - va dir en Ribó.- Ens tracten com subnormals i tu encara tens miraments. No siguis ximple, deixa la moral que d'això no en menjaràs pas.

- L'amo del restaurant no hi té cap culpa - vaig raonar.

- Avui tots fan diners i segurament també és feixista.

- No ho diguis, perquè no ho saps.

Quan van veure que no em podien convèncer van tocar la fibra que en Ribó ja sabia que era la més sensible.

- Deixarem el nom de Falange fet una merda. No oblidis que en aquests moments som quatre falangistes. L'amo del restaurant dirà que els falangistes són uns poca-vergonyes i uns lladres i això serà una veritat com una casa. L'interessant serà no deixar-nos atrapar, però això ja és a compte nostre.

No vaig contestar tot seguit, però reaccionant tal i com esperava en Ribó vaig pensar que després de tot el que havien fet amb mi els feixistes durant els darrers mesos ja podia carregar-los un sopar al seu compte.

- Va "camarades", comencem a prendre posicions per entrar a l'atac - i, recordant en Casas, vaig afegir: - Acordaros de hablar la lengua del Imperio.

Vam voltar molta estona per trobar el lloc adequat per sopar. No en trobàvem cap que reunís les condicions que nosaltres volíem. En uns hi havia massa gent, en d'altres no trobàvem la taula lliure prop de la porta com volíem. En algun vam veure que hi sopaven coneguts. Però per fi, a la Ronda de Sant Pere cantonada al passeig de Sant Joan, va semblar-nos que podríem executar el nostre pla.

Abans d'entrar ens vam posar d'acord per trobar-nos de nou, si tot anava bé. Escollírem la font de Canaletes.

El sopar va ser bo. Tota la vida he recordat el que vam menjar. El primer plat van ser unes patates fregides amb una amanida col·lectiva a base de tomàquet, pebrot, olives, escarola i uns grills de ceba. El segon va consistir en dos ous ferrats amb tomàquet. El tercer en carn estofada a la jardinera. De postres vam menjar un plàtan. Tot regat amb un vi corrent, però molt bo i el seu corresponent pa. La veritat és que de gana no en faltava, però també és veritat que vam atipar-nos fins que l'estómac va ser ple. Jo crec que el mosso ja se la pensava perquè no s'allunyava gaire de la nostra taula. Vaig fer-ho notar al Ribó, que és el que

estava assegut al meu davant, i va dir-me, segurament per tranquil·litzar-me:

- No, home, no, el noi es queda parat de la gana que tenim.

Potser sí que era això. Vam demanar cafè, però no ens el vam pas prendre.

El primer en aixecar-se vaig ser jo. Quant el mosso ens donava l'esquena demanant al de darrera el taulell que ens fes quatre cafès, jo, sense córrer, vaig anar-me'n al carrer i enfilant passeig de Sant Joan amunt, que per cert era ple de gent, homes i dones, tots amb boina vermella, ficant-me en mig d'ells, van venir-me ganes de córrer, perquè no pas gaire lluny sentia la veu del mosso que cridava.

- Aquests falangistes lladres, que marxen sense pagar!

Jo no em girava pas. Sentia que algú corria darrera meu i pensava que era el mosso. Però no, no era pas el mosso que venia al meu darrera, era en Ribó que encara corria més que no pas jo i que va passar-me al davant.

Era molt difícil que ens agafessin. En aquella hora, més o menys les vuit del vespre el passeig de Sant Joan era un bullit de gent. No, tot Barcelona era un bullit de gent, tots vestits iguals. Repeteixo que gairebé era impossible identificar-nos dintre d'aquella vermellor.

Quan no vam sentir els crits del mosso vam afluixar la cursa però a pas llarg vam arribar a la plaça Tetuan. Allà vam prendre un xic d'alè i tot seguit continuàrem, tot xino-xano, Gran Via enllà en direcció al passeig de Gràcia.

Quan vaig notar que en Ribó no em deia res vaig ser jo que vaig preguntar:

- Per on han tirat els altres?

- Un l'he vist en direcció al Parc. L'altre crec que l'han agafat.

- Què dius ara?

- No et preocupis, home! Ni ells saben qui som, ni nosaltres sabem qui són ells. Ja són grans i s'arreglaran com puguin.

Això és el que trobava dolent d'en Ribó i també d'altres que feien el mateix que ell. Tenien una despreocupació tant manifesta dels altres que no podies pas fiar-te'n de res. T'abandonaven a la teva sort sense pensar més en tu.

Quan va notar que jo em disgustava va dir-me:

- Ets un sentimental. No faràs mai res de bo. Sempre seràs un pobre pelat. Avui mateix si no sóc jo et quedes sense sopar. Molta llengua, molta política, però sempre un mort de gana.

- Cada un és com és. Tot és qüestió de principis. Si això dura uns quants anys, tinc por que quan acabi ja seré un poca-solta per tota la vida.

Tot Barcelona bullia de gent de fora ciutat. El passeig de Gràcia, tal i com ja ho havíem vist al passeig de Sant Joan, era ple de boines vermelles. Vam baixar a la plaça de Catalunya, i, travessant-la, ens dirigírem a Canaletes.

Feia més o menys, una hora que havíem sortit del restaurant. D'un bon tros lluny en Ribó ja va veure els dos companys trinxe-rraires.

- Mira'ls, tots dos són allà.

Vaig sospirar un xic alleujat. Ens hi vam acostar i jo els vaig preguntar:

- Com ha anat?

El que nosaltres creiem que l'havien agafat va explicar:

- El fill de puta de la taula del costat, quan ha vist que jo fugia i el mosso venia del taulell tot corrent, ha estirat la cama i jo m'hi he entrebancat i he caigut. Però el mosso segurament només us vigilava a vosaltres, perquè jo m'he aixecat he sortit al carrer i sense córrer he vingut cap aquí. Fa més de mitja hora que us espero.

L'altre company no havia pas tingut cap dificultat i solament reia sense parar.

La nostra balandrinada havia sortit bé. Això seria el principi d'un nou ordre imposat per la força de les armes i amb la benedicció apostòlica.

Les intencions d'en Ribó eren d'anar al Barri Xinès, però jo no els volia pas acompanyar. Vam baixar Rambles avall i en arribar al Pla de l'Os vaig dir que els deixava. Allà em vaig quedar tot sol, però barrejat amb una gran multitud falangista. Passejant poc a poc, vaig trobar-me amb l'estàtua de Colom al davant. Ja era de nit. L'enllumenat urbà era molt precari. En un bar em van servir una beguda gassosa de la qual vaig pagar-ne cinquanta cèntims.

Va passar-me la set que tenia, però quan vaig sortir al carrer vaig girar-me per tornar a enfilar les rambles amunt en direcció a la plaça de Catalunya. Anava meditant en tot el que havia fet durant el dia, i, per cert, no me'n sentia gens satisfet. Mai, fins aquell dia, no havia pres res a ningú i aquell vespre em sentia culpable. Pensava en el mosso del restaurant i el veia com un treballador més, ple de dificultats, com jo mateix. I si ell havia hagut de pagar el nostre sopar? La veritat és que quan un vol fer una malifeta ha de pensar-hi molt, abans de fer-la. Si en aquells moments hagués tingut cinc duros, hauria tornat al restaurant a pagar el sopar de tots quatre. Que trist i sol em sentia! Mentre estava amb totes aquestes meditacions, van cridar-me.

- On vas tot sol?

Era en Tarruús i en Fidelà.

- Passejant i esperant l'hora d'anar a l'estació - els vaig dir.

- Ja has sopat? - van preguntar-me.

- Sí, i vosaltres?

- Sí, sí. Ja hem sopat - van dir tot rient.

Vam anar pujant Rambles amunt. Jo no deia res, i com que de caràcter jo era molt xerraire, van creure que quelcom d'anormal em passava, i m'ho van preguntar.

- No, no em passa pas res de nou. Són els records i la nostàlgia del passat. No fa pas gaires mesos que desfilàvem per aquestes mateixes Rambles al crit de "No passaran". Ho recordeu? Com ha canviat tot! Tot ho hem perdut, fins la dignitat de viure. Àustria, Xecoslovàquia, ara Espanya. Tot és feixista! Recordeu aquell cartell que deia: "QUE HAS FET TU PER LA VICTÒRIA?" Jo crec que he fet tan poc!

- Tots hem fet el que hem pogut, dintre de les possibilitats viscudes. El que passa és que tu avui estàs molt pessimista - va dir-me en Fidelà.

- Sí, estic molt pessimista, però, és que creus que no hi ha motius? Sols els botiflers i els trinxeraires viuen bé. Avui jo sóc un botifler i un trinxeraire, la consciència em diu que no he obrat bé, i això fa que se'm remoguin les tripes.

- Tots estem en el mateix cas - va fer en Tarrús.

Els no sabien pas la gran balandrinada que havíem fet amb en Ribó i els seus companys. Vaig continuar dient:

- Quan ens hem trobat recordava en Basora. El recordeu? Portava la bandera de les J.S.U.C. i el vent venia de cara, volíem ajudar-lo i ell no ho volia. "Es meva! Es meva! No vull que ningú la toqui!" ens deia. Era a la manifestació Pro-Konsomol. En Basora va marxar al front i no va tornar, i tants i tants com ell. Si tots aquests companys ens veiessin en aquests moments, ens escupirien a la cara. Quina vergonya!

- Doncs què volies. Els feixistes han guanyat i a nosaltres no ens han tancat a la presó. Podem estar contents! Tot té preu en aquest món. El que estem fent és el preu que hem de pagar per aquesta diguem-ne semi-llibertat - va dir en Tarrús.

- No, Tarrús, no. Per nosaltres és una gran tragèdia - i vaig afegir - quan anàvem a l'escola, anys enrera, en Regné ens aconsellava: "Sigueu honrats i treballadors, el pagament us vindrà sol". Hem estat honrats. La prova vam donar-la al Juliol-Agost del 1936 quan vam oposar-nos als llibertaris en les seves disbauxes. Vam ser treballadors en les brigades d'ajut als camperols. Com se'ns ha pagat tot això? Jo crec que si mai he de donar algun consell serà: "Sigues lladre i poca-vergonya i tot el món serà teu".

- Vols dir que estan millor que nosaltres els companys que tenim a la "residència" del carrer Entença? - va replicar en Fidelà.

- No ho sé. El que penso és que quan surtin, si algun dia surten, seran més dignes que nosaltres.

Portant aquesta conversa, vam arribar a la plaça de Catalunya. Mirant l'edifici del fons, fins feia pocs mesos local de les J.S.U.C., tots tres vam pensar el mateix i en Tarrús va dir:

- Segurament que tots els nostres companys, dirigents de les J.S.U.C. ho passen pitjor a l'exili que nosaltres aquí avui.

- Qui t'assegura que entre tota aquesta vermellor de boines no se n'hi amaga més d'un? - va comentar en Fidelà.

Carrer Fontanella, plaça Urquinaona. Quan vam ser en aquesta plaça jo vaig dir:

- Jo vull passar per Trafalgar. La Ronda no em va.

Van mirar-me estranyats i arronsant-se d'espatlles, sense fer cap comentari, vam dirigir-nos per aquest carrer en direcció a l'estació del Nord-Vilanova. Eren dos quarts d'onze de la nit.

- Per cert - va dir en Tarrús - acabada la manifestació he trobat la Marga i mentre jo la saludava, i anàvem un tros junts, t'hem vist que venies, però tot de cop has girat cua i has desaparegut. Ella m'ha dit que vindries amb nosaltres.

- És que jo en un principi solament la he vist a ella, però quan t'he vist a tu he pensat que potser us molestaria.

- Seràs ximple! La Marga és més gran que nosaltres i ens accepta perquè els de la seva edat són fora. Si en troba algun de vint-i-cinc anys que li faci peça, veuràs com no fa més cas de nosaltres.

- Sí, és clar. És molt natural.

L'andana de l'estació era plena. Mentre esperàvem el tren, jo anava mirant si veia la Marga. No la trobava. El que vaig veure va ser en Ramón Gómez. És molt natural, era tan alt!

- Qué, cómo has pasado el día? - va dir-me en trobar-nos.

- Bien - li vaig dir per contestar-li alguna cosa - y tú, has estado con Marta?

Va mirar-me amb aquella mirada tant característica en ell, i somrient va contestar:

- No, chico, no me conviene. Allí tienes a las dos hermanas - i va girar-s'hi d'esquena.

- Voy a saludarlas - vaig fer jo.

- Cuidado, muchacho, que hay fuego. No te quemes.

En Fidelà i en Tarrús es van quedar amb ell rient de les seves paraules. Jo vaig acostar-me a Marga.

- Bona nit, com s'ha passat el dia?

- Bé - va contestar Marga - A tu es veu que t'ha anat millor, veritat?

- Per què dius això?

- Per la teva actitud en acabar la manifestació. Has preferit més la companya d'aquell trinxeraire d'en Ribó, veritat?

- No. He marxat amb ell perquè he vist que tu anaves acompanyada d'en Tarrús i no fos que hagués molestat.

Vam estar-nos uns minuts sense dir res. A la fi jo li vaig dir:

- No sé on tinc els amics i els enemics. El desconcert em volta. Necessito amb desesperació estimar i ser correspost. Després de tot el que em passa, tinc molta por d'anar per aquest món ple de tenebres. La vida se'm fa molt dura.

En tot això va arribar el tren. Tots hi vam pujar, però jo vaig dir a Marga:

- Crec que és millor que no t'acompanyi. Me'n vaig sol. Donaria un mal viatge a qui jo acompanyés.

Ella va mirar-me molt fixament, amb aquells ulls tant grossos i negres, i va dir:

- Passes uns moments dolents i tens una forta depressió, producte segurament del mal dia que hem passat. Voldria que estéssim sols, ja que crec que et comprenc bé; això no obstant, és impossible ara. Demà ja ens veurem, perquè jo també tinc necessitat d'escoltar-te. Treu-te la boina que no et cau gens bé, si vols llença-la. Jo faré tot el possible perquè el mal dia que t'han fet, o ens han fet, passar no haguem de passar-lo més. Jo també puc assegurar-te que ho he passat malament.

Sense jo demanar-li em va estrènyer la mà i va allunyar-se a un altre vagó.

Vaig asseure'm i va començar el viatge de retorn.

Tots feien una gran gatzara i molta tabarra, no obstant jo no sentia pas ningú. Volia estar sol i ho aconseguia.

De Manresa al Poble vam fer-ho en camió descobert, com al matí. Dintre del camió en Tarrús va seure al meu costat i em va dir:

- M'ha dit en Ribó que heu sopat i marxat sense pagar. Com que et conec bastant bé, comprenc el teu estat d'ànim, però també crec jo que no n'hi ha per tant. Amb en Fidelà hem fet el mateix a un altre restaurant i no ens en penedim gens. No ens hem cagat tots junts al bell mig del Parc de la Ciutadella? No estàvem tots d'acord en què havíem de fer les màximes bestieses per fer quedar malament a tots aquests feixistes? No teníem cap altra defensa en contra d'aquesta gent i hem escollit la que menys esperàven.

- No serveixo per això Tarrús. Serà la darrera vegada que baixo a Barcelona a manifestar-me. Si m'hi volen tornar fer ve-
nir hauràn d'arrossegar-m'hi. Per demostrar-t'ho, mira: - Vaig
treure'm la boina de la butxaca i la vaig llençar a la carretara
des del camió en marxa.

- Què fots animal?

- Ja ho has vist. Mai més!

- Amb aquest caràcter ho passaràs molt malament.

- Tots plegats ho passarem molt malament, Tarrús.

Eren les tres de la matinada del dia 11 de juliol del 1939.
Fou un dia dolent, potser el més dolent, entre molts que ja ha-
víem passat i d'altres que encara vindrien.

22.- EL PRINCIPI D'UN FESTEIG

El pare començava a fer-me mala cara. Ell no creia que tot el que em passava amb Falange fos obligat. Estava convençut que jo em sentia bé enmig dels feixistes i que les hores que perdia amb ells m'alliberaven d'un treball que jo defugia, al seu costat, a la terra. Que equivocacat estava!

Prou procurava jo fer-li entendre les ganes que tenia de deslliurar-me de tota aquella comèdia, però no n'hi havien de tallats. Ell estava en els seus tretze i no hi havia pas manera de fer-lo canviar. Jo comprenia molt bé la seva soledat des de la mort de la mare. El pare encara era jove, estava voltant la cinquantena, i era fort com un roure i segur que trobava molt a faltar la companyia d'una dona.

Tot el que ell tenia en el món en aquells moments era jo. Per altra part, entre els dos existia una diferència abismal d'idees i comprensió. La seva poca escolaritat, el seu treball continu, sempre aferrat a la terra, tractant més amb bestiar que amb persones, i perquè no, amb un egoïsme de pare aferrat al terròs amb una mentalitat típica del segle passat.

Quan aquella matinada vaig arribar a casa, vaig trobar-lo d'un humor de mil dimonis. Comprenc que havia estat impacient durant tot el dia però això, a criteri meu, no li donava dret a maltractar-me com va fer-ho sense buscar abans la veritat dels fets.

Vaig capejar aquell temporal de la manera més fàcil que existeix en aquest món, que és callant. Vaig recordar les recomanacions de la mare que sempre deia: "Quan un no vol, dos no es barallen". Va ser el primer dia que vaig aguantar impertinències que més tard es farien cròniques. Bon record d'aquell 11 de juliol!

A la tarda d'aquell mateix dia vaig anar a treballar a la fàbrica de teixits. A dos quarts d'onze de la nit, quan plegàvem, vaig ser dels primers en sortir al carrer i vaig esperar que sortís la Marga. Si ella m'ho permetia l'acompanyaria i podríem parlar sense que ningú ens molestés. Així va ser. Sortia amb la seva germana i un grup de xicotes més. Tot seguit que ella va veure'm

va marxar de la colla i es va quedar un parell de metres més enrera fent parella amb mi.

- Bona nit, - vaig dir-li jo.

- Bona nit Marc, - va contestar-me ella.

Tantes coses que volia dir-li i en aquell moment no me'n sortia cap. Va ser ella la que va començar preguntant:

- Ja t'ha passat la mala lluna d'ahir?

- No, Marga. Continuo amb el mateix odi a tot i a tothom.

- Doncs estàs arreglat. Ahir va ser un mal dia per tots. O creus que jo vaig passar-ho molt bé? Já vaig dir-te que no penso assistir a cap més acte d'aquests. La majoria dels que vam desfilar eren gent botiflers o comunistes com tu.

- On eren doncs els falangistes?

- Vols que et digui una cosa? Tot plegat és una gran merda.

- Estem completament d'acord en aquest darrer punt, però escolta, és una acusació molt greu que em fas quan em dius comunista i en aquests temps.

- Si només fa sis mesos que te'n senties orgullós. O és que ja no te'n recordes?

- Sí que me'n recordo, però escolta Marga, va venir l'aixecament militar i jo era un noi de quinze anys, acabat de sortir de l'escola. Jo no el volia aquell aixecament, ni tu segurament tampoc. Aquí a Catalunya vivíem una pau i un benestar social comparable al de les altres nacions veïnes de l'occident d'Europa. Ningú feia grans fortunes, però les fàbriques i els tallers anaven rutllant. Treballàvem, menjàvem i la gent es divertia. Recordo molt bé quan vosaltres vinguéreu al Poble, perquè ja saps que la caserna de la guàrdia civil era cinc cases més avall d'on vivia jo. Amb la paga del teu pare com a únic ingrés ho hauríeu passat molt just econòmicament, però tot seguit, a tú i a la teva germana us van donar feina a la fàbrica de teixits i llavors tot us va ser fàcil. Vivíeu bé tanmateix. Això és el que passava a totes les famílies de Catalunya, si tenien salut i treball. Perquè va venir, doncs, l'aixecament si nosaltres no el volíem ni el necessitàvem?

Amb aquestes paraules vam arribar a la porta de casa seva. La Marta va dir:

- Bona nit, - i dirigint-se a la seva germana, va afegir: -

No tardis massa estona a pujar, ja saps que el pare s'impacienta.

Vam quedar sols a la porta del carrer, un enfront de l'altre. Era la primera vegada que quedàvem així. Jo vaig continuar:

- Tú, repeteixo, m'has donat un qualificatiu que avui crema. Ja fa dies que les autoritats n'hi han afegit un altre. Ara diuen que sóc separatista. No em sap gens de greu, tant se me'n dóna. Però jo pregunto: abans de l'aixecament havies sentit parlar de comunistes que no fossin els eixelebrats llibertaris? No! No n'hi havia de comunistes a Catalunya. Per altra part, també em diuen separatista. Tu ja saps que vivim en una zona minaire en la qual un trenta per cent de la població no és catalana. Quants enfrenaments va haver-hi abans del 1936 entre les dues comunitats? Ni un! Al contrari, mai no va haver-hi la més lleu discriminació. Quan tú amb la teva mare venieu a comprar vi i verdures a casa, la meva mare, mentre dinàvem, deia al pare: "ha vingut aquella dona baixeta, la dona d'aquell guàrdia civil nou, amb la seva filla petita, que per cert és molt maca, tant moreneta, i amb aquells ulls tant grossos. Se'ls veu molt bona gent". On és el separatisme en aquestes paraules?

La Marga no deia res, deixava que jo anés xerrant. Vaig continuar:

- La mare no anava a l'església si no era per un enterament, però mai no va parlar-me malament d'ella. Més d'una bufetada em va costar dir alguna mala paraula. Ella no en deia pas mai cap. Però va venir l'aixecament militar i tot ho va traspalsar. Ja feia dies que fora de Catalunya les provocacions entre dretes i esquerres eren a l'ordre del dia. Des del primer moment de l'aixecament, aquí a Catalunya va començar l'inici d'una revolució llibertària. Jo i tots els meus companys, que ara ens acusen de comunistes-separatistes, ens vam declarar obertament al costat d'un ordre i contraris a les ximpleries d'aquella colla de llibertaris. El teu pare, junt amb tota la guàrdia civil, va posar-se a les ordres del Govern legalment constituït, que ho era el de la República. Vol dir que llavors ell i jo estàvem al mateix costat. Fins llavors, tots erem bons. Però el que semblava un temporal d'estiu es va transformar en la guerra civil més ferotge de la història d'Espanya. Vosaltres, vull dir la vostra família, vau

romandre dividits, ja que el teu germà va quedar a la zona dels aixecats. La guerra va ser dolenta per tothom, però vosaltres devíeu passar-ho molt malament sense notícies del germà. Sí, devíen ser tres anys dolentíssims. Però, per sort vostra, la guerra la va guanyar en Franco i el teu germà va afegir, a l'alegria del retorn, l'alegria de la victòria, que li va venir molt bé. Ara mireu als que considereu perdedors d'una guerra, com enemics vostres i tot ho etiqueteu amb el nom de comunista-separatista. No! Jo no considero enemic a ningú si abans ell no m'ha faltat al respecte degut. Jo sempre he respectat les diferents opinions polítiques de tothom. Per altra part, no crec que la teva família guardi cap mal record de la meva, però en canvi em tractes de comunista a mí amb menyspreu. Si la República hagués guanyat la guerra, em tractaries igual?

El lloc on parlàvem era molt fosc, però els nostres ulls acostumats a la foscor en què ja feia estona que estaven, distingien perfectament les nostres cares. Vaig notar que la Marga reia amb un somriure suau, sense burla de cap mena. Li vaig preguntar:

- De què rius?

- Em fa molta gràcia com et defenses i els arguments tant racionals que fas servir. Fa molta estona que parles i ni en una sola ocasió has dit res que, per defensar-te, pugués ofendre ningú. Això demostra que no tens odi i si el tens saps amagar-lo molt endins. Per altra part, jo que sóc més gran que tu, he de dir-te que la saps molt llarga la lliçó.

- Bé, crec que ja tindrem ocasió d'anar-ne parlant.

- Fins demà, - va dir ella, pessigant-me amb els seus dos dits la meva galta.

- Fins demà, - vaig contestar-li jo agafant-li la mà amb una lleugera estreta.

Va pujar a casa seva i jo vaig marxar cap a casa. Tot xino xano i amb una pau d'esperit que feia molt temps que no havia patit, em sentia feliç.

Jo era molt conscient que aquella xicota era quatre anys més gran que jo, però la casualitat feia que fos amb ella amb qui m'havia trobat i no amb cap altra. En aquells moments, no li donava cap importància, jo, a l'edat, però el que sí era veritat és

que trobava en ella una comprensió que segurament i en aquells moments no trobaria en cap xicota de la meva edat. Vaig pensar en la Vicki i no podia pas fer cap comparació. Eren tant diferents! La Vicki tant joveneta però amb una experiència tant gran, que la maleïda guerra li havia donat, amb aquells ulls tan blaus que denotaven innocència, però alhora amb una mentalitat tant de noia gran, tan comprensiva amb tot i amb tothom. Però la Vicki, qui sap on parava!

Ja feia molts mesos que no havia dormit tan tranquil com aquella nit. Feia sis mesos que no havia buidat tot el que portava dintre, perquè no havia pas trobat ningú que hagués aguantat la meva xerrameca.

Vaig despertar-me alegre com feia molt temps que no aconseguia de fer-ho.

23.- POBRE CATALUNYA

Eren a finals de juliol, primers d'agost. Jo, des de la tornada de Barcelona el dia de la famosa desfilada, havia decidit deixar tots els companys. Com que la meva amistat amb aquella xicoteta continuava a bon ritme i per altra part jo m'hi sentia molt bé, la decisió presa no em costava pas gens de mantenir. Vol dir això que en aquells dies no sortia amb ningú que no fos amb Marga.

Tampoc vaig presentar-me als locals de Falange, però en una de les vegades que em vaig trobar amb en Ramón Gómez aquest em va dir:

- Veo que continuas saliendo con la hija del sordo,- (com que tots eren del mateix "cuerpo" es veu que això li donava dret a anomenar al pare de Marga amb aquest qualificatiu, que jo trobava de molt mal gust), i va continuar: - Ya no vienes a la instrucción, ni a misa, ni nos acompañas al baile de los pueblos vecinos. Esta muchacha se te va a comer vivo. Ten mucho cuidado, eres muy joven y tienes poca experiencia en estas lides. Recuerda que ella es mucho mayor que tu.

- No hombre, no. Cualquiera dia le sale un novio de su edad y me manda a mí a paseo, - li vaig contestar. Però ell encara va insistir:

- Como quieres que le salga novio si tu siempre vas con ella?

Això era veritat. Els homes en aquell temps mai no ens acostàvem a una xicoteta si veiem que sortia acompanyada d'un altre home. Però la veritat és que si això passava, jo tindria un disgust. Cada dia em sentia més lligat, però amb un lligam agradable.

Eren temps en què tots els joves de més de divuit anys eren al servei militar, camps de concentració, batallons de treballadors, o, simplement a la presó i les noies d'aquestes edats ho passaven malament. La Marga no devia pas ser una excepció. Si no hagués sortit amb mi, amb qui ho hauria fet? Era molt corrent en aquells mesos veure grups de noies soles passejant i, al ball, sempre eren molt més nombroses les noies que no pas els nois.

En la guerra havien desaparegut una cinquantena d'homès, d'una població de dos mil set-cents habitants. Aquests ja no tornarien més. El panorama era desolador per elles.

La repressió política anava continuant i a ritme accelerat. El poble passava fam. Els jornals, pocs i baixos, no arribaven per adquirir les subsistències que existien en el mercat negre. "Estraperlo" com en dèiem llavors en memòria del nefast, pels catalans, Alexandre Lerroux i el seu bienni negre. El subministre de pa negre era de cent o dos-cents grams diaris, quan n'hi havia, que eren moltes les setmanes que no el tastàvem. En moltes ocasions es deia que la farina pel subministre del Poble se la repartien entre uns quants familiars dels capitostos del moment. En d'altres ocasions es deia que era venuda al mercat negre abans d'arribar al Poble. No vaig aclarir mai amb certesa si això era veritat, però el que sí era veritat és que un reguitzell de famílies vivien molt bé, feien molts diners, no estalviaven pas res i no treballava cap membre d'elles. Això si, tots tenien algun càrrec polític.

Pa d'"estraperlo" n'hi havia sempre. Un quilo de pa es venia a quinze o vint pessetes, però d'un jornal de peó se'n pagaven només nou i no n'hi havia pas cada dia de jornal. Les famílies que tenien fills grans passaven angúnies perquè no els tenien a casa. Les que en tenien de petits ploraven perquè no podien donar-los pa.

Servei militar, camps de concentració, batallons de treball, exili, mort a la guerra, tuberculosi, misèria i més misèria. El treballador ho passava molt malament; mentrestant, contemplava com una dotzena de famílies vivien com autèntics amos i senyors feudals del moment.

Recordo molt bé que, en aquells dies tant dolents, en Guixé propietari d'una carniceria, home feixista com el que més, que havia regalat la imatge d'un sagrat cor a l'església, promesa feta durant la guerra si la victòria era d'en Franco, va presentar-se al cafè del Centre Parroquial després de dinar i en aquella hora, en presència d'alguns desvagats forçosos, botiflers i capítostos del moment va dir:

- He fet un bon dinar, ara vinc a prendre un bon cafè i encendré aquest puro. On és la misèria que diuen que hi ha a l'Espanya Nacional?

No sé què van pensar els que passaven l'estona allà. Jo que hi era per casualitat, vaig marxar com un llamp, però per dintre meu em cagava en la mare que l'havia parit. Poques vegades més vaig entrar en aquell Centre, niu de nacional-catòlics.

Era llavors Governador Civil de Barcelona Wenceslao González Oliveros. La seva mania anti-comunista afluixava un xic per decantar-se més ferotjament a l'anti-catalanisme. Fent us de la famosa frase, que no sé qui la va dir primer, però que sempre he cregut obra d'un gran mal parit, aquella de "Vale más una España roja que una España rota" el dia 5 d'Agost d'aquell 1939 publicà una nota a La Vanguardia, llavors "Española" de Barcelona en la qual literalment ens diu:

"Atención preferentísima ha de merecerme la cultura en todas sus graduaciones. Cuarenta años de progresiva desespañolización (salvo un breve y sosegado período dictatorial), exigen un esfuerzo inmediato y continuo de signo contrario. En la reespañolización cultural de Cataluña espero poner lo principal de mi empeño, desde la primera enseñanza a la alta cultura, auténtica y última explicación de muchos acontecimientos..."

Erem a la segona meitat del 1939 i aquest boig ens parla de què posarà atenció preferentíssima a la cultura, és a dir, a la seva cultura, a la cultura castellana aquí a casa nostra. Ens parla tot seguit de la desespanyolització dels darrers quaranta anys, salvant la dictadura del General Miquel Primo de Rivera, Marquès d'Estella. Diu que en la reespanyolització cultural de Catalunya pensa posar-hi tot el seu esforç. Quin cinisme i quina mala llet! Déu ens trobi ben confesats i combregats!

Comença tot seguit la trencadissa de cartells escrits en català. Tot això amb el vist i plau de les autoritats nacional-catòliques. Surten criatures, fills de pares militats a la famosa "Acción Católica" i amb pedres trenquen i espatllen tot el que està escrit en català. Més tard, tots els cartells trencats són substituïts per d'altres escrits en la llengua de l'Imperi. El que a mi ja m'havia passat en els primers dies de febrer, rebre

alguna bufetada per no parlar el castellà, és avui a l'ordre del dia.

A totes les oficines de llocs oficials has de parlar la llengua de l'Imperi. No hi fa res que tots els empleats siguin catalans, el castellà és imposat amb violència irracional per a tot i per a tothom. Tot això barrejat amb tota l'altra persecució fa que el poble tingui autèntic terror. Però ningú no es queixa. El poble està completament arronsat. Sembla talment un poble mesell.

Un d'aquests dies trobo en Bosch i em diu que ha tingut queixa de mi referent a què no vaig a Falange. Jo li contesto que és degut a què tinc molta feina i ell em contesta tot rient:

- Sí, ja he vist que t'has buscat feina amb una xicota. No podies escollir-ne una de millor per passar aquesta temporada. Jo, personalment, estic content de tu. Veig que, dels consells que vaig donar-te, pel que fa a què deixessis els companys, n'has fet cas i que si no és amb aquesta xicota no surts amb ningú. Procura continuar tal com fas aquestes darreres setmanes i ja comprobaràs com tot es va arreglant. Els companys solament serveixen per donar disgustos i els que tu tenies encara més.

Segons ell la Marga era xicota de temporada. Quina barra! No obstant, quedava molt clar que si jo continuava sortint amb ella no tindria pas més problemes amb les autoritats. Altrament, poca cosa més podrien fer-me que no fos tancar-me. Estava convençut que no els quedava pas cap befa per sumar-hi. Llavors, tampoc no em feia pas gaire por la presó. Un d'aquells dies, trobo a Tarrús i també rient, em diu:

- No et veiem el pèl. Tot el dia t'el passes o bé treballant o bé amb Marga. No podem fer cap xerrada ara?

- Vine qualsevol dia a casa, millor el vespre, i podrem fer-la petar tant com vulguis, però sortir junts tal i com feiem abans, jo crec que fins que això no canviï o es solucioni un xic, no podem pas fer-ho. Pel que fa a Marga, per ara em sento bé amb la seva companyia. El que no sé és si durarà gaire. Bé Tarrús, no podem parlar massa aquí, a la vista de tothom, les parets tenen ulls i els arbres orelles. Adéu i fins que tu vulguis.

Els dies que treballàvem a la fàbrica de teixits, que eren pocs, al vespre, en plegar, ens quedàvem una estona a la porta de casa la Marga a fer petar la xerrada. Els dies que jo treballava a la terra amb el pare, o simplement treballava en algun jornal escadusser que sortia, al vespre, després d'haver sopat, feia cap a casa seva. Quan arribava a la porta, donava un truc amb el picador i ella, que ja coneixia la meva manera de picar, baixava tot seguit i continuàvem la xerrada deixada el dia abans.

Tothom feia els seus comentaris particulars o col·lectius sobre nosaltres, però jo, com que tant se me'n donava una cosa com l'altra, els deixava dir, ja que el més interessant per mi ja ho tenia guanyat, que era no haver d'obeir com un xai a tota aquella colla de poca-vergonyes.

I així un vespre i un altre vespre. En un principi, parlant de problemes recents, més tard de curiositats passades. Aquella xicoteta tenia bon caràcter i mai no exigia explicacions del que jo feia quan no estàvem junts. Un vespre va dir-me:

- A la botiga, quan la meva mare ha anat a comprar, li han preguntat si tu i jo festejàvem. Ella, està clar, ha dit que no ho sabia pas. Es veu que la gent comença a preocupar-se de nosaltres.

- Tot això ho trobo molt normal. Ja fa un mes que sempre que podem estem junts. Per altra part, segurament que la meva companyia et perjudica. Potser n'hi ha més d'un que voldria festejar amb tu i jo molesto.

Vam quedar uns minuts sense dir-nos res, tots dos amb el cap baix, però jo vaig continuar preguntant:

- Jo sóc feliç amb la teva companyia, però, vols que no torni més?

La Marga va aixecar el cap, va mirar-me molt fixament i allargant els braços va passar-me'ls pel coll i abraçant-me va besar-me amb un petó llarg que jo vaig correspondre amb tota l'ànima. No sé pas l'estona que va durar, però la veritat és que jo el vaig trobar curt. Tot de cop, va deixar-me i va fugir escales amunt cap a casa seva. Prou la vaig cridar jo, però no va haver-n'hi de tallats, no va voler tornar.

Quan jo, cansat d'esperar que tornés a baixar, marxava, va sortir al balcó i va dir-me des de dalt:

- Marc, demà al vespre vine'm a veure.

Marxant cap a casa, pensava que aquella experiència no l'havia viscut mai. Era la primera vegada que em passava un cas semblant. Tal i com havien anat els fets, podia ser que aquella xicoteta m'estimés? Podia ser que sentís per mi quelcom més que una bona amistat? El meu cap em donava voltes. No comprenia l'actitud tan decidida de Marga. Tot havia passat en tants pocs minuts!

Per altra part, què sentia jo per ella? La seva companyia m'era molt agradable, estava molt bé al seu costat i esperava que arribés el vespre per poder passar un parell d'hores amb ella. I no parlem dels diumenges, que passàvem pràcticament junts.

Volia situar-me en un pla indiferent, com havia sentit contar a alguns companys, considerant la dona com un ser inferior i, inflant-me de vanitat masculina, creure que totes les dones busquen solament l'home perquè les domini i per aprofitar el plaer del llit.

A Ramón li sentia dir en moltes ocasions el que llavors es repetia fins i tot a l'església: "La mujer, en el matrimonio, tiene que estar siempre dispuesta, pues su misión no es otra que criar a los hijos y procurar el descanso del guerrero".

No, jo no acceptava la dona en aquelles condicions. Jo creia que la dona, amb els mateixos sentiments que l'home, tenia els mateixos drets. No volia, en la companyia que jo tingués per dona, un ser inferior, al contrari, volia veure la dona igual a mi mateix. Almenys tal i com jo ho havia viscut a casa entre el pare i la mare.

La meua mare es preocupava dels seus fills des del moment que els havia parit. En el meu cas, va ser la mare qui va escollir el mestre, vetllava per la meua educació i col·laborava en ella. Si al pare li semblava que en alguna cosa fallava, ho discutien, però mai no vaig notar inferioritat en les decisions que prenién els dos. Quan es parlava de política, ella opinava i feia valer els seus drets, que ella creia justos. Però he de reconèixer que la meua mare va viure sempre amb un esperit, podríem dir-ne, molt liberal.

Si mai jo em casava no seria pas solament per desig sexual i afany de dona. La meua esposa volia que fos, més que dona, companya i, en somnis, la veia com un tot amb la família.

Però aquella nit, sense ganes de dormir, i pensant en tot això, resultat de tot el que m'havia passat aquell vespre, volia veure a Marga com la meua companya per tota la vida i, cosa curiosa, no em sortia ella. La que se m'apareixia com a tal era una altra dona, amb unes faccions pàl·lides, uns ulls blaus tristos i somrients a la vegada. No era la imatge de Marga la que se m'apareixia, era la de Vicki, i feia tants mesos que ens havíem dit adéu i segurament per no veure'ns mai més!

Foren molts els pensaments d'aquella nit. També vaig pensar en no tornar a veure més a Marga, però quan pensava això, a dintre meu quelcom es rebel·lava, em sentia culpable i indigne.

No havia pas estat ella la que havia demanat la meua amistat aquell dia d'un mes enrera. Havia estat jo que li havia dit:

- Provem-ho. Si dintre d'unes setmanes no ens va la nostra amistat, ho deixarem.

Ella havia cedit a les meves pretensions d'amistat. Obraria bé, jo, si no tornava a veure-la? Amb sinceritat, crec que li faria una mala jugada i ella no se la mereixia.

Per altra part, feia un mes que no em molestava ningú. Els falangistes em miraven com un dels seus, sense exigir-me res a canvi. El meu pare com que dedicava tot el dia a casa i al treball, tampoc feia la mala cara de dies enrera. Total: que vaig decidir tornar a veure la Marga aquell vespre.

24.- AMOR?

Així va ser. Més o menys a l'hora acostumada, trucava a la porta de casa seva. Pocs segons van passar i la porta s'obrí i va aparèixer Marga. Crec que va ser la primera vegada que vaig mirar-me-la amb més atenció de l'acostumada iestic segur que mai, com aquell vespre, no l'havia vist tant bonica. Aquella xicotota (i crec que ja ho he dit en una altra ocasió), era bonica, però amb una expressió seriosa en tot el seu rostre. No. No era una xicotota de les que, quan passen, fan girar els homes; més aviat passava fent-se respectar amb el seu mirar clar i seriós. La seva germana Marta era modista i com que es feien la roba, sempre vestien molt bé. Eren temps dolents per tots els que no vivíem dels feixistes. Aquella família vivia millor que nosaltres però no li sobrava pas res. La pensió fixa del pare, el petit jornal que cobraven elles dues de la fàbrica de teixits, més algun paquet de queviures que els enviava el seu germà des de Pamplona, on tenia el seu destí, tot plegat feia que, en aquells temps tant dolents poguessin passar-ho millor que molts d'altres.

Aquell vespre vestia més jovenívolament, si cap, que els altres dies. Un vestit blanc de la roba que teixíem a la fàbrica, molt cenyit al cos, amb un escot pronunciat, tant al pit com a l'esquena. El cabell, que el tenia molt negre i sempre el portava molt llarg, aquell dia el duia lligat amb una cinta blanca, i cinta i cabell li queien sobre les espatlles. El color negre del cabell ressaltava molt amb la pell morena i el blanc rabiós del vestit. Calçava unes senzilles espadenyes de roba blanca amb uns mitjons també blancs, tant de moda en les noies, aquells anys.

Ja deixo dit més enrera que sempre feia molt goig, però aquell vespre els meus ulls la veien molt més bonica que en d'altres ocasions. També vaig quedar agradablement sorprès pensant que s'havia posat tant maca per mi.

Ella era, d'estatura, mig pam més baixa que jo. Va aparèixer a la porta amb una serietat que jo no li havia vist mai. No li vaig pas dir res, perquè no sabia pas què dir-li; solament, aga-

fant-li amb cada mà meva un braç d'ella m'hi vaig acostar i molt suaument la vaig besar, sense passió, amb molta mesura, però amb un petó llarg. Ella no va pas moure's gens, però va correspondre'm molt suaument, sense cap mena d'afany de donar-se. Van ser uns moments deliciosos, acabats els quals vam somriure tots dos i ens vam fondre en una forta abraçada. Quins moments més feliços! Sentia el batec del seu cor sobre el meu pit i em sentia feliç en comprovar que jo era capaç de fer feliç a una altra persona. Per mi era la primera experiència amorosa de la meva turbulenta joventut. Va ser llavors que vaig adonar-me que aquella xicota es sentia feliç al meu costat i més en aquells moments, entre els meus braços.

Vaig ser el primer de parlar i li vaig dir:

- Fa justament un mes que, en el famós viatge a Barcelona, vaig demanar-te i oferir-te amistat. Va ser tot en uns moments en els quals va jugar-hi en gran manera la casualitat. Una desesperació barrejada amb desig de fer mal a tot i a tothom va acostar-me a tu, que per cert ja estaves a l'aguait i no em vas tractar gaire bé en els primers moments de conversa. No podia pensar, ni llavors ni ara, que aquella conversa insulsa i pocasolta pogués despertar al cap d'un mes uns sentiments que crec que són purs.

Ella solament em mirava amb un somriure suau en els seus ulls, tan clars que jo sempre deia que eren el més bonic que tenia. Vaig continuar:

- Siguem realistes Marga i parlem sense enganyar-nos. Dintre de poc jo faré dinou anys. Ja sé que tu ets més gran que jo, però això no és cap problema, penso, però vull la veritat des del primer moment. Diques, quants anys tens?

- Quan tú en tindràs dinou, jo en tindrè vint-i-tres - va dir-me.

- Es el que sempre has afirmat. No tinc pas res a dir-hi - i vaig continuar: He passat uns dies deliciosos al teu costat. Mai no havia parlat de tants temes amb cap dona. No crec que ningú més sàpiga de mi el que saps tu, però, amb tot això, jo mai no m'hauria atrevit a dir-te que t'estimo. Sóc tant poca

cosa al teu costat! En més d'una ocasió t'he agafat la mà, però podies estar segura i tranquil·la al meu costat, perquè jo mai no hagués intentat trencar el respecte que ja des del primer dia vaig imposar-me de tenir-te.

Vam besar-nos de nou i llavors va ser ella la que va parlar i va fer-ho així:

- Jo sóc més gran que tu, és veritat. No puc fer-me grans il·lusions, perquè ets molt jove i dubto que d'aquí tres o quatre anys continuïs pensant igual que ara. De tot això ja n'hem parlat amb la meva mare i ho tenim molt clar les dues. No ets pas el primer noi que tracto. Tu mateix, si fas memòria, en trobaràs algun que no fa pas gaires mesos m'ha acompanyat. Ha estat tot ventada d'estiu. Uns intenten demostrar que són molt mascles i volen aconseguir de mi el que potser ja els ha donat, o negat, alguna altra. Els més són burros i orgullosos, parlen sempre en primera persona i es creuen els millors del món. Segurament que algun d'ells m'ha trobat carregada de defectes, no en dubto d'això. El dia que vam fer el viatge junts a Barcelona la primera impressió va ser desastrosa. Recordo molt bé que vas agafar-me la mà a la mitja hora de conversa, i recordo també que les parelles del nostre vagó, inclosa la meva germana, estaven grapejant-se a la vista de tots. La meva intenció, quan vaig veure que m'agafaves la mà, va ser de retirar-la, però vaig pensar: no li diguis res a aquesta criatura mal criada, que quan es traspassi li marcaràs els cinc dits a les galtes i haurà de buscar les ulleres a l'altre cap del vagó i d'aquesta manera aprendrà a ser un home. No vas pas traspassar-te en res, no vaig tenir necessitat de cridar-te a l'ordre ni en la més lleu actitud. Recordo que ja llavors vas dir-me que no faries mai el que davant nostre feien els altres i jo, per pagar-t'ho, vaig dir-te: Ets un bon xicot. Te'n recordes? Ha passat un mes, tu t'has portat, jove com ets, com pocs homes en el teu cas haguessin fet. M'has parlat de la teva infantesa, del teu mestre, de la teva mare, de la guerra que tu dius que has perdut i que, segons tu, jo he guanyat; m'has parlat de les teves il·lusions perdudes amb la guerra, del robatori de la terra i de l'anyada, en fi, de totes les befes, grans i petites que t'han fet. Però en tot això no se t'ha vist mai odi a ningú.

Puc dir-te que he passat amb tu i gràcies a tu els millors dies de la meua vida. Com m'has obert els ulls a les misèries del món: Quan ahir vam parlar de les xafarderies de les dones a les botiques interessant-se pels nostres sentiments íntims i tú vas dir-me que, si jo ho volia, no tornaries més, vaig rebel·lar-me, perquè jo volia que tornessis, que almenys poguessim ser bons amics. Deixem passar el temps que, en moltes ocasions, tot ho soluciona.

- En algunes ocasions el temps ens cria egoïstes i en lloc d'arreglar les coses encara les espatlla, - li vaig fer notar jo.

Les meves mans li van agafar les galtes per fer-li una carícia. Mirant-me-la de dalt a baix i somrient vaig continuar:

- Mai no t'havia vist vestida tan senzillament i que al mateix temps fessis tant goig. A què és degut això?

- Volia causar-te bona impressió. Tenia molta por que aquest vespre fos el darrer. Sempre he tingut el pressentiment que et fa por la meua edat.

- No Marga. No em fa por la teua edat. Ni molt menys! El que sí em fa molta por és el món que ens volta. Em sento tan acobardit!

- Jo també tinc molta por, ja que he obert més els ulls d'un mes ençà, que no havia fet en vint-i-tres anys que tinc.

Va baixar la Marta. Els seus pares l'enviaven perquè no estéssim sols. No vam tenir necessitat de vigilant. Ens vam besar de nou al davant d'ella, que per cert va quedar molt sorpresa, mentre nosaltres dèiem agafats de les mans:

- Bona nit i fins demà Marga.

- Bona nit, amor meu, fins demà.

Vam continuar veient-nos cada dia, però ara tot era diferent. Des de què la Marta va veure que ens besàvem en dir-nos adeu aquell dia, no ens deixava sols en gaires ocasions. Vaig pensar que potser seguia ordres dels seus pares i no vaig fer-ne gaire cas. No em molestava pas la seva presència, però és que les nostres converses amb Marta havien estat sempre molt personals i ara no podíem tenir-les. Jo no volia que ningú xafardegés amb els meus sentiments. A Marga es veu que li passava el mateix, perquè va fer-me'n un comentari.

- Has notat que la Marta no ens deixa sols?

- Sí que ho he notat. No m'hi fa gens de nosa, però em molesta la desconfiança que ens tenen. Suposo que deuen ser els teus pares els que l'obliguen a vigilar-nos.

- Jo penso en moltes ocasions que els petons que tu em fas i que ella presencia, li encenen foc a dintre. La mare no crec que li mani vigilar-nos. El meu pare no ho sé, hi tinc molt poca relació amb el meu pare. El seu defecte d'oïda l'allunya molt de mi, però tu, que no ets tonto, ja deus haver-te adonar que la Marta és la seva preferida. En fi, no vull parlar d'aquest tema. Algun dia podrem fer-ho, ara encara no. L'únic que puc dir-te és que la Marta no és pas una mala noia, però té vint-i-vuit anys i ha tingut sempre molt mala sort amb els homes. Jo crec que tots els que la tracten la troben molt lleugera i tot seguit la deixen. Recordes el viatge d'anada a Barcelona amb en Ramón? Es va deixar grapejar tant com ell va voler. Tot el dia va sospirar per trobar-lo i quan, a la nit, el va veure a l'andana de l'estació, ell s'hi va girar d'esquena. En arribar a casa, aquella matinada, va fer-se un tip de plorar.

- Pobre Marta. No es mereix tot això, veritat?

- Potser sí que s'ho mereix. Però no parlem més d'aquest tema. El més interessant és que tu i jo ens estimem molt, veritat?

- Ets deliciosa, - vaig contestar-li acariciant-la.

Estàvem amb aquesta conversa i va baixar la seva mare, perquè es veu que necessitava sortir. Ens va donar la bona nit i quan ja havia passat va tornar enrera i, dirigint-se a mi, va dir-me:

- Tracta-la bé a la Marga, és una bona noia.

- Sí, senyora, seria de poca vergonya voler abusar d'ella. La senyora va marxar i llavors jo vaig preguntar:

- Si jo parlés amb el teu pare, em donaria permís per pujar a casa teva?

- Ni pensar-ho això Marc, - i molt somrient va continuar: - Ni jo vull que vinguis a casa, ni el meu pare t'hi admetria. En moltes ocasions dintre de les famílies passen coses que no es poden explicar. Deixa passar el temps. Dintre de poc et quintaran.

Tu dius que no hauràs d'anar-hi, però del cert no ho saps pas. Primer deixem passar tot això, després ja parlarem de com enforquem les nostres vides. Pensa que, segurament, tots els de casa meva no som tant feliços com aparentem de ser-ho. Potser vindrà algun dia que ja no et creguis el més desgraciat del món com et creus ara. Procura tenir paciència i confiança en mi: pot ser que quan menys ho esperem se'ns obrin portes que fins ara no veiem que existeixin.

Així va acabar aquella conversa que va tenir-me intrigat durant molts mesos.

Sensible com era jo, solament van faltar aquelles darreres paraules per conservar dintre meu un ai! continu esperant d'on em vindria ara el primer clatellot.

25.- LA SEGONA GUERRA, QUE MÉS TARD ESDEVINDRÀ MUNDIAL

S'acostaven fets polítics desmoralitzadors per mi i per tots els companys de les J.S.U.C. que quedàvem al Poble, que per cert erem molt pocs.

Hitler, després d'haver annexat Austria, envaït Txecoslovàquia, i obtingut un règim feixista a Espanya, amb el vist i plau dels governs capitalistes conservadors de França i Anglaterra, preparava el poble d'Alemanya, amb la màxima ajuda del seu ministre de propaganda Goebels, per fer d'aquesta nació la mestressa d'Europa.

Ja feia dies que la premsa espanyola es feia ressò de les aspiracions que els nazis tenien en projecte com a maniobra d'annexió, i que no eren altres, segons deien, que l'ocupació del corredor de Danzig. Del resultat de la Gran Guerra del 1914-1918, les potències guanyadores van concedir a Polònia una sortida al mar. Aquesta sortida va ser un passadís estret, en el qual s'hi trobava la ciutat de Danzig. Tot això va ocasionar la separació de la Prússia Oriental de la resta d'Alemanya. Es tractava d'ocupar aquest passadís per, segons ells, reagrupar el seu Estat.

En la segona quinzena d'agost d'aquell 1939 comencen uns contactes diplomàtics entre l'Alemanya nazi i la Rússia soviètica. Tot això es porta molt secret. La premsa espanyola no en diu pas gairebé res. Jo n'estic, més o menys assabentat per en Tarrús. Un veí seu, molt anglòfil, escolta les emissions en llengua castellana de la BBC i explica a aquest xicot com està la situació.

Entre el 18 i el 20 d'aquell mes es reuneixen a Moscou els ministres d'Afers Estrangers de l'Alemanya Nazi i de la Rússia soviètica, von Ribbentrop i Molotov, respectivament. El 22 es dona, a tot el món, la gran notícia de la firma del tractat d'amistat i de no agressió entre les dues potències.

Aquesta notícia cau sobre meu com una bomba. La paraula més adequada és desengany. A mi personalment, puc dir que em va deixar desfet.

Ja quan vam fundar les J.S.U.C. sabia que aquesta organització pertanyia a la Internacional Juvenil Comunista i això feia que jo acceptés el terme comunista dintre de l'organització sense cap mena de reticència. Més endavant, llegint tot el que arribava a les meves mans i que feia olor de socialisme, vaig deduir, convençut, que la pàtria socialista era la U.R.S.S.

Les necessitats de la nostra guerra civil que tan descaradament van negar-nos Anglaterra i ~~Itàlia~~^{França, Itàlia, Alemanya} donaven al general Franco, van fer que el govern de la República posés els ulls en la U.R.S.S. Fos pagat omb or, fos pagat amb el que fos, el cert és que en aquells anys d'angoixa davant del feixisme, l'únic país que va ajudar-nos va ser aquesta Nació socialista.

Tot això barrejat amb editorials i articles publicats a TREBALL i JULIOL, firmats per Comorera, Ardiaca, Vidiella, Clau-din, Pàmies, Carrillo i molts d'altres, i que jo llegia amb gran delectança, havien fet de mi un comunista convençut, amic incondicional de la Unió Soviètica i admirador del seu dictador Stalin. Era més, tenia una confiança absoluta en què l'únic salvador del treballador que s'enfrontaria al nazi-feixisme era aquella Nació Socialista.

Tot de cop, cau sobre nostre la notícia d'un pacte de no agressió entre els nazis i els comunistes!

Encara no feia un any que els meus millors amics havien mort sota les bombes i bales nazis en les trinxetes de la nostra guerra civil i ara resultava que aquests nois que havien marxat al front pensant destruir als que, fins llavors, sempre els havien dit que eren els seus més grans enemics, ara resultava que estaven equivocats: no eren enemics!

Es que ara l'Alemanya nazi i la Rússia soviètica eren molt amics!

Llegim a La Vanguardia d'aquells dies: "Las dictaduras unidas en la lucha contra la nefasta y caduca democracia".

Trobo el pare dels germans Calveres i em diu al mig del carrer i a plena veu:

- Per què, i per qui, han mort els meus fills? Quan vas saber que eren morts vas venir a casa i per consolar-nos, a mi i a la dona, ens deies: "Els vostres fills han mort perquè una societat nova i justa pugui viure millor". Jo ara et pregunto:

Qui la farà aquesta societat nova i justa? La faran els feixistes o els comunistes? - i plorant encara va afegir: - Quan ells volen, fan barallar al poble i ens prenen els fills, en nom d'una causa que diuen justa, però quan els sembla, i tots els polítics fan el mateix, s'abracen, però nosaltres, ja ho veus, sempre som les víctimes dels uns i dels altres!

Aquell pobre pare desesperat se'n va anar plorant per la mort inútil dels seus dos fills. No vaig pas saber què dir-li: quedo aixafat, i és en aquell moment que començo a dubtar de la meva ideologia.

Però és que no n'hi ha pas prou. El primer de setembre Alemanya ocupa Danzig, però com que els polonesos es resisteixen, envaeix Polònia. El dia 3, i fent us d'un pacte d'ajuda mútua existent entre Polònia d'una part i Anglaterra i França de l'altra, aquestes dues potències occidentals declaren la guerra a Alemanya. Mentrestant, la U.R.S.S., sense declaració de guerra, travessa la frontera oriental de Polònia i n'ocupa una part.

El moment no pot ser més desolador. En pocs dies, Polònia queda ocupada. La part occidental per l'Alemanya nazi i la part oriental per la Rússia soviètica. Les fronteres de les dues nacions, que fins llavors eren tan enemigues, ja es toquen, i les seves relacions son bones. El gran desgavell ja ha començat. Els francesos es parapeten en les seves fortificacions de l'anomenada línia Maginot esperant l'atac alemany, que fins llavors tot s'ho cruspeix en pocs dies. Quan es produirà?

Rússia ataca Finlàndia i Alemanya envaeix Dinamarca i Noruega amb un estil guerrer que diuen que va venir a aprendre a Espanya.

A la vista dels aconteixements jo em pregunto: Per què Hitler i Stalin no van firmar el pacte abans del primer d'Abril? Si la U.R.S.S. era tan amiga nostra, per què no intentava salvar quelcom del que encara era recuperable a principis del 1939?

No trobava cap mena de contestació als meus interrogatoris.

La Marga, com és de suposar, nota el meu malestar, produït dels aconteixements. No pregunta. Ella solament observa i se sent feliç en comprovar que jo cada dia estic més lligat a ella, ja que amb els desenganys, que cada dia n'hi ha de nous, jo no

visc per res més que per ella. Cada dia que passa fa més goig aquesta xicota. Noto amb complaença que té molta cura del seu aspecte físic. Continua vestint senzill, però molt net, pulcre i juvenívol. En canvi jo vesteixo, podríem dir-ne molt pobrement. La millor peça que tinc per tot vestir és un vestit de cotó blau marí, dels que portaven els treballadors tèxtils abans del 1936.

Durant la nostra guerra civil no vaig pas fer-me cap vestit de llana. Llavors econòmicament hauria pogut fer-ho, però eren els anys que jo canviava de mida cada mes i no era pas qüestió de llençar els diners. Segurament que si aquells dies hagués tingut la mare, tot hauria estat diferent, ella ja es preocuparia de que jo anés més arreglat de roba.

La Marga em fa notar que tots els joves de la meva edat vesteixen millor que jo. M'arronso d'espatlles i li dic:

- No té importància tot això. No vaig pas despullat; per altra part, pitjor vesteixen els soldats i presos polítics. O és que tu estimes més el vestit que el que va dintre?

- T'estimo a tu, i ja saps prou bé com! Però hauríem de procurar que tinguessis un vestit de llana, una camisa de mudar i unes sabates noves. No per portar-ho cada diumenge, sinó per guardar-ho, per què si un dia un es vol presentar a qualsevol lloc, pugui fer-ho amb decència. No em dius tu que t'agrada com jo vesteixo? Jo no vesteixo pas amb luxe, sempre em poso el més senzill, net i planxat que tinc. Però és que si vull ves tir amb luxe, tinc roba bona. O creus que no puc igualar en el vestir a la meva germana? Vesteixo senzill per no ofendre't i no desentonar al teu costat.

- Tu el que vols és que jo sembli un maniquí, veritat? - vaig puntualitzar, tot rient.

- No! Per molt mudat que vagis, tú no ho seràs mai un maniquí. T'has mirat al mirall? O és que et creus que jo t'estimo pel teu físic?

Va enrogir ben enutjada i jo mirant-me-la li vaig preguntar:

- Per què ens estimem, Marga?

- Tu no ho sé perquè m'estimes. En moltes ocasions penso que te m'escapes. Passes estones al meu costat que estàs com-

pletament absent. Llavors jo no sé on ets, però segur que molt lluny de mi. Penso que no podré fer-te oblidar mai més la nostra maleïda guerra. Veritat que pateixes molt amb el que passa?

- Sí Marga, pateixo molt, però si no fossis tú ho passaria molt pitjor. T'estimo molt en el que vals. Mai no oblidaré el que fas i mai no podré pagar-te el sacrifici.

- No n'hi ha cap de sacrifici. Diques-me que m'estimes molt i ja estic pagada.

- T'estimo molt, vida meva - i vam besar-nos amb delit. Abraçats i ella amb el cap sobre la meva espatlla, em va dir:

- Voldria pensar en el futur, però no fem projectes, perquè tot seran castells de fum. Jo també tinc sort de tu. Tu em fas viure uns moments que, passi el que passi, mai no oblidaré.

En tots els conceptes es continuava notant que aquella xi cota era més gran que jo. No obstant, jo era molt més home del que són generalment els joves de divuit anys.

Els diumenges sortíem sempre i tota la tarda la passàvem junts. Jo sempre anava curt de diners i Marga era prou intel·ligent per deduir-ho. Quan es projectava alguna pel·lícula interessant, fos al nostre Poble, o fos en algun poble veí, ella insinuava que li faria il·lusió veure-la i junt amb la insinuació m'agafava la mà i, amb tota discreció, procurant que no ho vegés mai ningú, jo trobava l'import de les localitats d'ella i de la seva germana dintre de la meva mà. Era prou discreta i per altra part em coneixia prou bé, per no intentar pagar-me mai la meva. Sabia molt bé que jo no acceptaria diners d'ella i menys per anar a divertir-me.

Aquell dia no va pas insistir més sobre el meu vestuari, però l'endemà va tornar a tocar el tema. Tot seguit va obrir la boca, ja vaig adonar-me que hi havia el consell de la mare darrera de tot el que ella em deia.

La senyora Martin, mare de la Marga, era una dona de les que passen desapercebudes quan les trobes pel carrer. Quan jo me la trobava ens saludàvem amb un correcte "bon dia, bona tarda o bona nit", segons l'hora que era i aquí quedava tota la

relació meva amb aquella dona. Sense haver-la tractat, deduïa que mare i filla tenien un caràcter molt semblant. Eren humils i reservades, cosa que feia que fossin tractades amb indiferència però amb respecte per l'altra gent. Tot i això se'ls notava un cor gros i tou als pocs moments d'estar amb elles.

El senyor Martin, pare de Marga, era tot el contrari del que dic de la seva esposa i filla. Des que havia deixat de ser guàrdia civil, sempre vestia de fosc, però impecablement, sense faltar-li mai el capell i les sabates, que les duïa tant lluents que poc li devia faltar si no s'hi emmirallava quan les duïa posades. Sortia poc de casa, però quan ho feia era sempre del braç de la seva filla Marta. Quan això passava la Marta vestia les millors robes que tenia a l'armari i així tots dos semblaven, més que pare i filla, un matrimoni benestant. Mai no vaig veure aquest home sortir amb la seva esposa. Quan sortien, ell i les dues filles, la Marga sempre anava agafada al braç de la seva germana, mai el pare anava entremig de les seves dues filles. Com que ja dic que aquest senyor sortia poc, no vaig pas creuar-me amb ell més d'un parell de vegades, però al contrari de la seva esposa, quan això passava, ell girava la cara, fent-se l'orni, per no saludar-me. Tot això jo ho trobava molt estrany i, en una ocasió, volent fer-ho notar a la Marga, va contestar-me, sense deixar-me acabar la pregunta:

- No vulguis pas ficar-te mai dins de la casa que no és la teva. Accepta les coses tal com són. Tens queixa de mi? - I se se esperar que jo contestés, - ja vaig dir-te en una ocasió que a tu sempre t'agradava fer-te la víctima, sense pensar, encara que a tu no t'ho sembli, que som molts que tenim problemes i no ens queixem.

El dia que va passar tot això, encara vaig sentir-me més atret cap a ella, perquè era tant reservada amb els seus per més problemes íntims que poguessin haver-hi. Li vaig fer notar; volia que ella se sentís contenta.

- Perdona estimada. Tens tota la raó en el que dius. És a tu a qui estimo i no m'interessa res dels altres, encara que aquests altres siguin els teus pares.

Va contar-me que ella tenia algun diner guardat i que això sols ho sabia la seva mare. En aquell any 1939 la solució del meu problema de vestuari no passava pas de trenta duros. Ella deia, podia deixar-me'ls i jo podia anar-los-hi tornant quan bonament pogués. Tot m'ho anava dient molt lentament, ajustant molt les paraules, per no ofendre'm. Jo la deixava dir, sense intervenir, fins al final que vaig preguntar-li:

- Però és que tu creus que amb el que guanyo jo, puc carregar amb un deute tan gran? Saps quin és el meu capital en aquests moments? Vint-i-cinc pessetes!, que te'n sembla?

- Tal com sempre parles, jo encara em creia que en tenies menys! El teu pare sí que deu tenir algun diner, veritat?, - va preguntar.

- No, Marga. Ell no en té de diners. Tots els que tenia van resultar ser dels que no valien res quan va entrar aquesta gent que ens governa ara. Per altra part, encara que jo sabés que en té, no els hi demanaria pas.

- És que son tibants les relacions amb el teu pare?, - va tornar a preguntar.

Vaig somriure, abans de contestar-li.

- Acabes de dir-me que no vulgui ficar-me amb els teus i tu en canvi vols ficar-te amb els meus!

- Sí, tens raó. Tots ho fem sense donar-nos-en compte. Deixem els nostres tranquils que ja en tenim prou amb viure-hi aguantant-nos mútuament.

Les expressions que emprava quan parlava de la seva família començaven a tenir-me intrigat. No obstant, jo no volia saber res del que no ens afectés a nosaltres dos. Ella va continuar amb el que li interessava.

- Doncs jo no tinc pas cap mena d'objecció en deixar-te els diners. Fes-me contenta i accepta el que et proposo. T'estimo tant!, - va fer tota afalagadora, acostant-se per fer-me un petó, - pots anar al sastre i demanar-li mostres i preus de vestits. Podem triar nosaltres dos el que més ens agradi. Pots estar segur que tot això sols ho sabrem nosaltres dos i la meva mare.

Em va convèncer. Per altra part estàvem tant d'acord amb tot amb aquella xicota! Quan es va adonar que jo estava convençut va dir-me:

- El mes que ve vindrà el meu germà amb la seva esposa i la seva filleta. Passaran a casa un mes. Crec que ell espera que el destinin a Catalunya.

- Per què no començaves per aquí? -vaig fer jo-, ara comprenc el teu interès en què jo vesteixi bé! Vols que tinguin una bona imatge de mi. Doncs saps què et dic?, si els temps que vivim fossin temps normals, buscaríem feina tots dos fora del Poble, ens casaríem i fugiríem per no dir mai més on som. Viuríem la nostra vida, bona o dolenta, tal com vingués, sense perjudicis familiars, que ja començo a estar-ne tip de tot el misteri que ens volta.

- Quin geni que tens! Quan et poses així em fas por, - i va afegir amb un altre to: - És la primera ocasió que amb tota serietat parles de casar-nos. Estic contenta, però no oblidis que et toquen anys de soldat, i no saps quants, però jo ara et pregunto: Quan tornis pensaràs com ara?

Anava jo a contestar, quan ella va fer el mateix que jo havia fet amb ella, un dia, en un vagó de tren, camí de Barcelona. Va posar-me la mà a la boca i va dir-me tot rient:

- No desfacis l'encís d'aquests moments amb promeses que no saps si compliràs!

Vam riure de bona gana tots dos. Dintre de les necessitats que teníem, en aquells moments, erem completament feliços.

La setmana següent van parar la fàbrica de teixits on treballàvem. Van dir-nos que no hi havien comandes per servir i que segurament passaríem un parell de mesos parats. Tot i això, podríem passar cada divendres a la tarda a cobrar les vint-i-quatre pessetes del subsidi d'atur.

De moment, vaig veure molt negra la confecció del meu vestit. Si no tenia garanties segures de poder tornar els diners, segur que no me'l faria pas. Però en moltes ocasions els problemes es resolen sols i en aquest va sortir una solució.

El capatàs de peons caminers de la carretera de la Diputació Provincial que, venint de Sùria, travessa el Poble, i continua fins a Moià, va donar la veu que necessitava homes per treballar-hi. Es tractava de picar grava, amb els medis de l'època, que consistien en picar pedra calissa amb la típica maça.

L'exèrcit republicà, en la seva reculada, havia foradat ponts i terraplens i omplert aquests forats amb càrregues de dinamita. Algunes van ser activades al seu degut temps i van volar, tallant ponts i ensorrant terraplens, que els batallons de treballadors de presoners van arreglar en pla d'urgència, per poder-hi passar.

La nostra missió era procurar la grava i engravar els desperfectes, deixant la carretera en condicions de poder-la esfaltar més tard.

Tot seguit vaig anar a veure al capatàs per demanar-li feina. Va dir-me la mena de treball que tenia i el jornal que cobraria, que era de nou pessetes diàries i vuit hores de treball. Amb l'inconvenient de què hauríem d'anar, en moltes ocasions, a treballar un xic lluny i llavors, com que no teníem mitjans de transport, la jornada seria de deu o onze hores, però el sou sempre seria el mateix.

Vaig acceptar tot seguit, que no era pas qüestió de triar. El dilluns vinent començaria a treballar.

Així va ser. El dilluns següent vaig presentar-me al lloc convingut i allà ens vam trobar un equip de vuit homes per realitzar els treballs que ja he dit. Quan vaig veure els set homes que, amb mi, havíem de formar l'equip, vaig pensar que tot allò era una broma de mal gust. Des del primer moment vaig tenir la impressió que el treball que volien encomanar-nos no es faria pas. No volia pas menysprear a ningú, però aquells homes durant la seva vida, mai havien agafat un mànec. Diu un adagi que "en el país dels cecs el borni és rei". En aquell grup puc dir que el rei era jo. Però el més trist va ser quan vam posar-nos a treballar. Jo els coneixia a tots i en un principi, fent broma, els anava guiant com havien de fer el treball. El capatàs se'n donava compte i jo li veia fer un gest negatiu amb el cap.

Quan feia dues hores que treballàvem, tots tenien les mans completament butllofades i més tard nafrades. Allò no podia pas durar i no va fer-ho. Al migdia van plegar-ne quatre. El capatàs era un bon home i els va dir que quan tinguéssin les nafres curades els sortiria una pell més gruixuda i que aquella ja no se'ls butllofaria; llavors podrien tornar, que ell els guardaria el lloc. Van fer-ho així i als dos dies ja va tornar-ne un i els tres restants la setmana següent. Com vaig agrair, en aquells moments, ser fill d'un pagès. Si jo, de jovenet, no hagués treballat, ajudant al pare, llavors ho hauria passat malament com aquells homes.

Una altra vegada la sang em bullia, al comprovar les injustícies que havia produït la guerra inútil. Aquells homes mai no havien pensat haver de fer un treball com aquell, ni que passessin necessitats, ells i els seus, ni que haurien de comprar les subsistències al mercat negre, que estava dominat completament pels guanyadors de la guerra i els seus botiflers.

A la tarda, quan arribava a casa, arreglava el menjar per l'endemà i quan havia sopat m'arribava a veure, encara que sols fos mitja hora, a la Marga. Li contava tot el que havia fet durant el dia i treia tota la bilis acumulada en tota la jornada a la vista de les injustícies que patíem. Ella em feia quatre afalagadures i, abans de marxar, un parell de petons. Jo quedava feliç per tornar a suportar un dia més unes injustícies que llavors, directament, no em tocaven pas a mi.

Tornava a pensar allò de "la esposa en casa esperando el guerrero, etc., etc.". Quin "cuento", mare meva!

Vaig estrenar el vestit i vaig pagar el deute. Va venir el germà de Marga i en vaig treure una pobra impressió. No vull jutjar, però aquell home era el típic militar mort de gana. Portava el tricorni dintre el cos més que al cap. Ni ell va voler gaires tractes amb mi ni jo li vaig buscar gaire conversa.

Vam entrar a l'any 1940 amb la creu nazi dominant bona part d'Europa. Tenia algunes converses amb l'amic Tarrús i ell estava informat del que deia la BBC de Londres. Era l'únic contacte polític que tenia.

La família Martín em girava l'esquena. Llevat de Marga i la seva mare, els altres m'ignoraven, però així mateix jo a ells. Notava un gran misteri dintre d'aquella família.

Les autoritats cívico-eclesiàstiques, que totes eren les mateixes, van anunciar que es faria una gran Missió. Volien tornar les ovelles desgarrades pel "masón-marxismo" a dintre del ramat fidel.

26.- ... ERA UN GRAN DRAMA

Aquella primavera es van celebrar uns actes que en l'argot religiós d'aquell Nacional-Catolicisme que mal vivíem, o que millor dit patíem, van dir-ne una "Santa Misión".

Ja des del primer moment que van començar a parlar de com es faria tot, dintre i fora de l'església, ja vaig deduir la intenció que totes les autoritats tenien de fer una gran disbauxa de mitjans de tota mena. Es van col·locar cartells indicatius dels actes en totes les cartelleres d'anuncis de les fàbriques i de la mina. Llegint-ho, vaig comprovar que tots els patrons estaven identificats completament amb tots els actes. Més endavant vaig poder confirmar que eren organitzadors preferents d'aquests actes. Ens anunciaven que farien aquesta "Santa Misión", "Pastores de la Compañía de Jesús" i, tot seguit, el nom de tres jesuïtes: Coll, Grifoll i Puig. La meva primera impressió va ser bona en veure que eren tres cognoms catalans. Més tard vaig comprovar que jo, després de tot el que havia passat, era un il·lús, ja que no vaig pas sentir-los mai dirigir-se als filigresos en la seva llengua. Sempre van fer-ho en la de l'imperi, o cristiana, com en deien llavors de la llengua castellana.

En la mateixa cartellera que anunciaven els actes i horaris de celebració també anunciaven, i això amb la signatura del patró i segell de l'empresa, que en el torn del matí solament es treballaria des de les deu fins a les dues i en el torn de la tarda des de les dues fins a les sis. Les quatre hores perdudes per torn serien abonades íntegres a tots els que assistissin als actes, que esperaven que fossim tots.

La meva primera reacció va ser de no assistir-hi, però anant-ho pensant amb calma vaig decidir anar-hi, però tot sol, i així, sense la influència de ningú, poder jutjar jo mateix la quantitat de bajanades que ja estava segur que ens dirien.

Havia treballat dos mesos de picapedrer a la carretera, és a dir, fins que a la fàbrica ens van avisar que tornaven a venir comandes, i era precisament en aquests dies, que ens tornaven a tenir a tots, que aprofitaven per fer-nos anar als actes que ells organitzaven. Ja des del primer moment vaig deduir que

tenien l'èxit d'assistència assegurat ja que a la gent millor li seria estar-se a l'església asseguda, o al carrer cantant el rosari de l'aurora, que no pas a la fàbrica o a la mina treballant. No vaig equivocar-me: tots els treballadors vam assistir-hi.

El primer dia i després d'haver-los sentit parlar a tots tres, ja vaig veure l'estratègia que portaven. Consistia en què en Coll ens parlés dels grans avantatges que tots teníem en haver guanyat la guerra civil els homes de raó i pau. Cada tres o quatre minuts, i en pla cronometrat, ens recordava les atrocitats comeses per "los rojos-separatistas y anarco-sindicalistas". Es a dir, procurava dedicar-se a fer política obertament a favor dels guanyadors. Mai, en cap ocasió, i en tota la setmana, no va canviar de tema. Per altra part, se li notava una ràbia mal continguda envers els que ell considerava enemics seus. El seu fort era la política.

En Grifoll ens parlava de l'ànima, de l'obediència i del cel. Això darrer era molt interessant segons ell, ja que com més patiríem en aquesta vida, millor seria la paga que Déu ens tenia reservada per l'altra. Encara que jo comprovava que ell volia viure molt bé en aquesta vida. Era un bon actor i sabia posar els ulls en blanc mirant el sostre de l'església. També parlava dels pecats de la carn, però sempre dirigint-se a la joventut. Es notava que tenia una obsessió absoluta de què els únics capaços de fornir eren els joves. Quan parlava d'això jo pensava amb en Regonas i l'alcalde i la majoria dels dirigents polítics del moment i em venien unes ganes desenfrenades de riure, però un riure de fàstic.

En Puig era el laboralista que, segons ell, volia que els drets dels treballadors fossin respectats. Aquest era el que segurament agradava més a la nodrida concurrència. Tocava temes que tots patíem molt intensament, però sense donar cap mena de solució.

Va cridar-me molt l'atenció que, en acabar la jornada, tots tres van pujar al cotxe de l'amo de la fàbrica i tots junts van anar a sopar a casa d'aquest. Això va continuar cada dia i així

mentre va durar aquella comèdia que per mi era drama.

En general, poca cosa van dir d'interès, al menys per mi. Tot girava envers el dimoni que havia rondat Espanya durant els ingominiosos (segons ells) anys de la segona República, fins que aquesta havia tingut gairebé la victòria assolida en el 1936. Però és llavors que surt l'il·luminat enviat de Déu, amb la seva espasa victoriosa, per destruir l'enemic i tornar als homes la confiança perduda que els anti-Déu volien negar-li.

Cada dia, quan tota aquesta comèdia acabava, en sortir al carrer m'hi trobava amb la Marga, que ella hi assistia molt convençuda, i llavors, ben acostadets, l'acompanyava fins el portal de casa seva. Era llavors que ella volia parlar del tema que aquells ximplers havien tocat, però jo me'n reia molt i em dedicava a fer-li pessigolles, fins que tot acabava amb uns quants petons a la memòria dels tres jesuïtes. Al cap i a la fi era el mateix que fèiem els altres dies normals plegant de treballar.

Uns mesos més tard d'aquesta "Misión" va ser organitzada una tanda d'exercicis espirituals.

Contaven amb una vintena de places per al nostre Poble i les autoritats eclesiàstiques tenien molt clar que els costaria poc d'adjudicar-les (com així va ser), però ells eren conscients que els que havien d'anar a fer aquests exercicis erem els que, segons ells, no crèiem. En la llista que ells ja havien fet de no creients hi era jo, i el llavors ecònom encarregat de la Parròquia del Poble, Mn. Esteve Verdaguer, em va cridar a la rectoria.

Tot i que jo vivia completament d'esquena a tot el que passava, ja que no m'interessava res de tot el que poguessin fer aquella colla de feixistes, lladres i botiflers, sabia perfectament com, quan, on i de quina manera, ells pretenien organitzar aquella podríem dir-ne llarga sessió de titelles. Les coses, en els pobles, no es poden portar en secret gaires dies, i menys en aquell temps.

Ja tot seguit que es va confeccionar la llista de no creients, va haver-hi qui va venir a casa a fer-me saber que jo hi era. Mn. Verdaguer em va cridar, com ja dic més enrera, i jo, de molt mala gana i conscient des de feia alguns dies del que volia dir-me, vaig anar a la rectoria.

Mn. Verdaguer, com tots els mortals, i a criteri meu, era un home carregat de defectes i amb alguna virtut que procurava fer sobresortir per damunt d'aquests defectes que, cosa interessant, sabia que tenia.

Va exposar-me els seus projectes i intencions com cosa ja feta i decidida. És a dir, la meva opinió, com sempre, no comptava per res. Va dir-me:

- Hem organitzat una tanda d'Exercicis Espirituals a la Cova de Sant Ignasi de Manresa. Hem escollit una vintena d'homes d'aquesta Parròquia i entre ells hem pensat en tu. Tot això durarà vuit dies, els quals seran de completa reflexió. Crec que et convé molt aprofitar-ho. Sóc molt conscient de tot el que has passat durant aquests darrers mesos, cosa que sumada als tres anys de guerra civil, ha fet de tu un xicot sense fe en res, i així resulta que vius completament desorientat.

Es va allargar molt més en aquest tema i jo el deixava dir, ja que era molt conscient que ell estava fent el seu treball i jo des de sempre respectava molt el treball fet a gust, i a fe de Déu que ell hi posava cos i ànima. Una cosa quedava molt clara i era que Mn. Verdaguer no era pas gens ruc, perquè va veure de seguida que jo no era pas gens diplomàtic i que sense ni donar-me'n compte em sortia un lleuger somriure. Va fer-m'ho notar i va ser aleshores que jo vaig contestar-li a tot el que ell m'havia dit fins llavors:

- És molt curiós escoltar-vos i reflexionar bé sobre tot el que dieu. Doneu ja les coses per fetes sense ni contar amb l'interessat. O és que la meua voluntat també està completament dominada per l'església? Fins ara, i vos mateix m'ho heu repetit, sou conscient de com ho he anat passant malament durant aquests darrers i llargs mesos. Jo diria que m'ho heu fet passar, però no vull pas personalitzar, i ho deixarem tal i com ho dieu vos. El cert és que teniu molta raó quan parleu de què ens tracteu malament, i quan pluralitzo ho faig amb raó i exemples que no vull donar-vos, ja que vos, com a bon pastor que us han fet, sabeu molt bé com us van les ovelles.

Tot això li vaig dir de correguda. Semblava talment que em donaven corda. Però és que el pap el portava ple i ja feia molts

mesos que tenia necessitat de buidar-lo. Ell es va aixecar de cop, com si una agulla l'hagués punxat i no va pas voler discutir qui era el que tenia raó. Va dir:

- Jo pensava fer-te un favor incloent-te a la llista, però veig que és tot el contrari. La saps molt llarga la lliçó i crec que pel camí que portes vas directament a l'abisme. Tu mateix decideix, però fer-ho de pressa, ja que per contra del que tu creus, hi ha cua per anar-hi.

- Està completament decidit. Si m'hi porteu amb un guàrdia civil al costat, o simplement amb algun cap de falange, llavors no tinc altra solució que obeir, que fins ara tot m'ho han fet així. Si m'ho deixeu a la meva elecció, i serà la primera vegada des del 28 de gener que se'm deixa escollir, rotundament dic: no! No hi vull res amb la gent que envolta el temple. Potser més endavant tot canviï i llavors sí que seré el primer de la llista.

- Que Déu t'acompanyi i et guiï!

- Gràcies, Mn. Verdaguer, i que vos ho pogueu veure.

Com ja li havia dit, era la primera vegada que se'm consultava quelcom. Però també era la primera vegada que jo deia: no!

Jo era molt conscient que podia fer tot això gràcies a Ramón i al meu podríem dir-ne festeig amb Marga.

26.- PERE GAMIR

Durant aquell temps que el germà de Marga va viure amb els seus pares i germanes, la Marta ens acompanyava gairebé sempre quan sortíem. Jo la notava més alegre i deduia que ho feia l'estar tota la família reunida. Però com que el germà no va ser gaire afectuós amb mi, jo procurava no portar la conversa a res que pogués fer referència a ell. La Marga bé prou que va notar-ho, però ella no insistia pas. Em repetia una i mil vegades que li tingués confiança i deixés a part totes les altres coses.

Un dels diumenges que a la tarda anàvem al cinema del Poble veí, vaig topar-me amb en Pere Gamir, quatre o cinc anys més gran que jo. Aquest xicot l'havia conegut durant els anys de la guerra civil, quan tots dos érem membres del Comité Comarcal de les J.S.U.C. i ens reuníem periòdicament a Manresa. De sobre em va estranyar molt trobar-me'l, ja que el feia a l'exili, però dissimulant tant com vaig poder, vaig fer les presentacions oportunes. Prou procurava jo no donar importància a la trobada, esperant que en Pere ens deixés, però no, aquell xicot no feia res més que mirar-se la Marta i ser afectuós amb ella en extrem. Com que encara no era hora d'entrar al cinema, vam passejar una bona estona, però en Pere no ens deixava i quan van obrir la taquilla ell ja va avançar-se a treure les quatre localitats. Mentre ell era a la cua esperant que li toqués el torn, nosaltres tres vam quedar un xic aïllats i la Marga va preguntar a la Marta:

- És que tu li has donat permís perquè vingui al cinema amb nosaltres?

A la qual cosa la Marta va contestar amb certa altivesa:

- Li he donat permís perquè vingui al cinema amb mi, al meu costat. Teniu alguna cosa a dir-hi?

La Marga em va estrènyer la mà, donant-me a entendre que jo no digués pas res i així vaig fer-ho.

En Pere ja el teníem amb nosaltres i la nostra conversa va quedar tallada. Vaig abonar-li l'import de les dues localitats, la de Marga i la meva i vam entrar a la sala de projeccions.

Vam seure tots quatre en fila, amb les noies al mig, el que vol dir que jo no podia pas parlar amb en Pere sense que elles ho sentíessin.

La Marga em va preguntar tot seguit:

- De què el coneixes tu aquest xicot?

- Simplement de vista, - vaig mentir jo, - durant la guerra vam tenir una lleugera relació.

- És comunista també?

- A l'edat que té, si tingués antecedents polítics esquerrans, no crec que fos aquí.

De moment tot va quedar així.

Quan es va haver projectat una de les dues pel·lícules programades, en Pere es va aixecar per sortir a fumar-se una cigarreta i amb tota la intenció em va convidar a acompanyar-lo. Ho vaig entendre molt bé i vaig acceptar.

Quan vam ser al bar em va explicar que feia poc que havia tornat de l'exili.

Aquest xicot, oriund del sud d'Espanya, tenia els ulls completament malalts de tracoma, malaltia infecciosa tan corrent en els pobles andalusos en aquell temps, produïda per una infantesa abandonada i faltada fins i tot d'aigua per rentar-se la cara.

- En comprovar com anaven les coses a França, vaig pensar en el retorn, - va explicar-me.- A la nació veïna ens han tractat molt malament i jo que en un principi havia pensat quedar-me allà, vaig demanar papers aquí al Poble i la veritat és que, com que no havia fet cap mal, me'ls van enviar tot seguit. Quan vaig passar la frontera em van detenir. Vuit dies a la presó de Figueres i quan van comprovar que tenia aquesta maleïda malaltia infecciosa em van deixar en llibertat. Ja saps que a la guerra tampoc vaig anar-hi per la mateixa causa. Ara treballo a les mines de sal potàssica i com que visc amb una patrona en una dispensa i estic sol, econòmicament vaig tirant, però sense que em sobri res. Per cert, qui són aquestes xicotes?

Vaig riure de bona gana i li vaig dir:

- Ets un tranquil. És una sort ser així, que feliç que vius! Però ara sí que puc dir-te que no saps pas on t'has ficat. Agafa't fort! Són filles i germanes de guàrdia civil.

- Me'n fot! Encara que fossin filles del "Caudillo", - i va afegir molt estranyat: - I tu què hi fas amb aquestes noies?

- És molt llarg d'explicar i ara no hi ha pas temps. Sabent que ets aquí ja ens veurem i t'explicaré amb detall tot el que m'ha passat durant aquest maleït any 1939.

Va donar unes grans xuclades a la cigarreta que va quedar en un no res i posant-me la mà a l'espatlla em va dir:

- Quan t'he vist no podia pas creure que fossis tu i tinc el pressentiment que alguna cosa greu ha de passar-te quan t'has decidit a prometre't amb aquesta xicota.

- Què notes d'anormal en la Marga?

- En ella res, quasi no li he sentit la veu. La que noto estranya és la Marta, que per cert és maquíssima; que vesteixi tan elegant, en el temps que som, i a l'edat que deu tenir i sense promès! Tot plegat és molt estrany! Ja saps que jo no em mamo el dit, porto molts anys de vol i no m'espanta ni em preocupa res. De moment vull dona i si pot ser guapa i barata. Ja veurem què en surt!

Mentre jo anava pensant com eren i com pensaven els meus antics amics, van fer la senyal de què dintre de dos minuts començarien la projecció de la segona pel·lícula i nosaltres vam tornar a entrar a la sala a instal·lar-nos, cadascú al seu lloc.

La Marga em va mirar amb una cara tota seriosa, dient-me:

- Ja em pensava que no tornaves. No m'agrada aquest xicot!

- És que no ha pas d'agradar-te! Com ho faria jo ara, si t'enamoraves d'ell? - vaig dir-li tot rient.

- No riguis, que tot això és molt seriós.

Estava molt enutjada i no va dir-me res en tota la tarda. Quan jo li feia notar quelcom referent a la pel·lícula que estàvem veient, em contestava amb monosil·labs.

- Ja li passarà, - vaig pensar jo.

Quan vam sortir del cinema ja eren dos quarts de nou. Tot de pressa ens vam encaminar a la parada de l'òmnibus del servei regular de viatgers que havia de portar-nos al nostre Poble. Quatre o cinc minuts va tardar a venir el cotxe. En Pere continuava acompanyant-nos i quan va acomiadar-se de la Marta, vaig sentir que li deia que dimecres al vespre pujaria a veure-la.

La Marta estava molt contenta, fins al punt que la seva felicitat va recordar-me l'anada a Barcelona amb en Ramon aquell 10 de juliol passat. Seria possible que aquella noia necessités amb tant delit un mascle?

En arribar al nostre Poble, tal com feia sempre, vaig acompanyar a Marga fins a la porta de casa seva. La Marta es va acomiadar amb un sec "bona nit" i la Marga anava a fer el mateix, però jo li vaig agafar el braç dient-li:

- Es veu que sóc jo el que he de pagar la teva mala lluna, veritat?

- Es que mai, en el mig any que fa que sortim junts, no m'havies deixat sola com ho has fet avui!

Aquell dia vaig ser jo el que li va pessigar les galtes tot dient-li:

- Però què volies que fes si en Pere m'ha convidat a sortir! Volies que li fes un desaire?

- Tothom és més interessant que no pas jo. Si avui te n'has anat amb aquest xicot perquè t'ha convidat, què faràs el dia que et convidi una noia?

- No pateixis, amor meu. Això no passarà mai! Però ara que parles d'això vull fer-te una lleugera reflexió. Van tornant nois llicenciats del servei militar i avui ja hi ha més jovent al Poble que mig any enrera. Vols que deixem de sortir junts durant unes setmanes i així podràs reflexionar si et convé deixar de sortir amb mi?

Llavors sí que va enfadar-se de veritat! Donant-me un cop a la mà que li agafava el braç i desfent-se de mi, va fugir escales amunt, tot dient:

- Si t'has cansat de mi pots dir-ho clar i no tornis més! Bona nit!

Vaig sentir la porta del pis que es tancava amb una forta patcada. Feia fred. Amb una mà a cada butxaca vaig anar marxant cap a casa, tot pensant que la trobada amb en Pere Gamir no havia pas tingut gens d'èxit.

L'endemà al vespre a la Marga ja li havia passat l'enrabiada. No obstant, li vaig fer notar que jo no era pas culpable dels seus canvis d'humor i ella va reconèixer que s'havia excedit en els judicis del dia abans. Tot i això, jo, volent profun-

ditzar més, li vaig fer notar que el seu mal humor era producte del disgust, el dia de la trobada amb en Pere, pel permís que la seva germana li havia donat d'acompanyar-la. Llavors va ser quan vaig comprovar que estava molt disgustada amb la Marta.

- No em parlis d'aquest xicot! Vesteix molt bé, però se li nota d'una hora lluny que és un descamisat. Encara això podria passar, però la malaltia que té als ulls em fa molta por. Què és això que li produeix que sempre els porti plens de llegendes?

- És una malaltia anomenada tracoma.

- Això deu contagiar-se, veritat?

- Si hi ha contacte, sí. És important que un no s'eixugui mai amb la mateixa tovallola que ell. Els llençols del seu llit és millor no fer-los servir per ningú més. En fi, és una malaltia infecciosa producte d'una falta d'aigua i, per tant, d'higiene als ulls. Però jo també estic molt delicat dels ulls, - li vaig fer notar, al que ella va contestar-me:

- Sí, però el teu cas és de naixement i no infeccions, - afegint amb un canvi de to violent: - És que el que més m'indigna és que Marta s'agafa amb el primer home que li passa, quines ganes de mascle té!

- L'home és per la dona. La dona, així mateix, és per l'home. La natura ha fet que no tots siguem iguals. Consideres l'acte sexual un pecat?

- Sense ser casats, sí.

- Doncs no ho és. No oblidis que el casar-se no és altra cosa que la firma d'un document que lliga a dues persones davant la llei civil. A l'església no es fa altra cosa que comèdia, si tenim en compte que solament un deu per cent dels que es casen creuen en un catolicisme pur i net, imagina't i digues-me què fan els altres noranta a l'església?

- Mirat des d'aquest punt de vista, tens raó. Però l'acte sexual pot ocasionar un embaràs que sempre perjudica solament a la dona.

- Sí, amb les lleis que tenim la dona és ciutadà de quarta o cinquena categoria davant de l'home. L'església això encara ho fomenta. Interessa molt que la dona no serveixi per res més

que per donar plaer sexual a l'home. Entre els amics que he tingut, perquè ara ja saps prou bé que no en tinc cap, pocs n'hi ha que pensin que l'acte sexual és una culminació de l'estimació entre dos cossos de diferent sexe, els quals es deuen en dit acte, tota classe de respecte, procurant sempre, un i altre, la plena satisfacció dels dos. Ja veus com actuen els governants del Poble, en aquests darrers temps. No pensen en altra cosa que no sigui la fornicació. Van darrera les dones amb qualsevol pretext, que per ells tots són bons, amenaces, avals, diners, queviures, etc., etc. Ha!, però el diumenge a missa de dotze. Fot fàstic viure en aquesta societat. La dona soltera, com molt bé dius tu, té una por terrible de quedar embarassada, i no li falta pas raó. Una mare soltera és menyspreada per la societat que l'envolta, quan, en realitat, aquesta societat, que es diu cristiana, hauria d'ajudar a qui ho necessita.

Vam callar uns minuts. Tots dos teníem el cap en el mateix tema. Al final d'aquell silenci va ser ella la que va parlar.

- Et casaries amb una dona de la qual sabessis que ha tingut relació sexual amb un altre home?

- Si aquesta relació ha estat producte d'un amor pur, perquè no? No us caseu vosaltres amb la certesa absoluta que l'home que us acompanya a l'altar ha tingut relacions sexuals amb altres dones? Si tenim en compte que en la majoria dels casos aquest acte ha estat fet sense gens d'estimació, amb prostitutes que, la majoria de les vegades, no havien pas vist mai, imagina't, doncs, la diferència que aquesta societat fa entre l'home i la dona. Volen que la dona arribi al matrimoni immaculada, com diuen ells, però ells han emprat tots els medis legals i il·legals per ficar-se al llit amb tota mena de dones, a les quals, més tard, quan les esmenten, és amb un gran menyspreu, ja que, sempre, segons ells, han caigut als seus braços rendides als seus mètodes irresistibles. Tinc dinou anys i a la vista del panorama futur començo a tenir dubtes de si valdrà la pena viure'l el futur.

Notava que Marga volia preguntar-me quelcom però no gosava fer-ho. Per fi es va decidir:

- La Marta ja té vint-i-set anys. Jo li noto una necessitat desesperada de mascle. En fi, crec que pateix, perquè m'he fixat que quan un home la toca es posa tota vermella i viu al cel tot seguit. Jo crec que sóc molt més tranquil·la que ella i pregunto, és normal això?

- Completament normal. Les persones no som pas màquines que totes funcionen iguals. La natura ens ha fet a tots diferents.

- Quan veig un home que s'acosta a ella, jo ja pateixo. Sempre penso el pitjor, imagina't ara el cas d'ahir!

- No pateixis, que ja té edat suficient per saber cuidar-se i anar sola pel món.

- D'on has tret totes aquestes idees i coneixements, als teus dinou anys?

- De saber tot això, ara en diuen ser comunista!

Vam esclatar tots dos en una forta rialla. Però ella va continuar:

- Ahir, quan vaig engegar-te, em parlaves de què potser valia la pena de deixar de sortir junts durant algun temps. De veritat creus que jo puc pensar en un altre home que no siguis tu? No, no parlis, escolta el que ara vaig a dir-te. Fa mig any que sortim junts i durant tot aquest temps he anat observant el teu caràcter, la teua manera de pensar, la forma com judges als que consideres amics i enemics. També he observat que no t'interesses per res que no ens toqui molt d'aprop a tots dos. En fi, amb tot això has aconseguit que, poc a poc, jo t'estimi amb tot el cor. Ara mateix, tenim una conversa que jo mai havia ni somniat tenir amb un home abans de casarm'hi. Més encara, estic segura que si el meu pare sabés això, em prohibiria amb tot rigor tornar-te a veure. He viscut en un ambient completament diferent del teu. Estic completament segura que no trobaria cap home de vint-i-cinc anys que em parlés i al mateix temps em respectés tant com ho has fet tu. Als dinou anys ets més gran que molts homes als trenta. Jo m'alegro molt que sigui així, però també m'entristeix pensar que no has tingut temps de ser jovenet. En dos anys vas passar de criatura a home. No corris tant, amor meu: amb aquesta marxa, dintre de poc seràs un vell.

Vam fer-nos un llarg petó. Que comprensiva i que bona noia era! Que feliç em sentia jo, llavors, dintre d'aquell món dominat pels egoïsmes humans, egoïsmes que aquella bona noia em feia oblidar que existien!

27.- ON EREN ELS AMICS I ELS ENEMICS?

El dimecres, quan vaig plegar de treballar a la carretera i vaig arribar a casa, a la porta esperant-me ja hi havia en Pere. No va pas venir-me de nou, jo ja m'ho esperava.

Vaig fer-lo pujar i traient-li una ampolla de vi dolç, de la collita del pare, el vaig convidar a seure, posant-li un got al davant. Jo mentrestant em rentava i em disposava a preparar el menjar per l'endemà. Mentre estava amb tot això va arribar el pare i ell en veure que en Pere i jo volíem parlar, va dir que ja s'encarregaria de preparar el menjar. Vam passar a la part del davant de la casa per estar sols i asseguts vam començar la nostra conversa.

Li vaig explicar tot el que havia passat des de darrers de gener del 1939. El meu podriem dir-ne alliberament quan vaig començar a sortir amb Marga i com de bé em sentia ara sempre prop d'ella.

- Has pensar casar-te amb aquesta noia?, - va preguntar-me.

- Quan parlem d'això és ella que ho veu molt lluny i no vol ni parlar-ne. De fet espera, segons diu, que em passi l'edat militar.

- És molt estrany tot això. Aquests tres darrers dies al treball, he parlat amb homes d'aquest Poble que treballen amb mi i us coneixen a tots i la veritat és que estic desconcertat.

- Pots parlar sense prejudicis, estic preparat per tot i la veritat és que tant se me'n dóna una cosa com una altra. Què diu la gent de nosaltres?

- Bé, l'opinió dels homes amb qui he parlat és que Marga és promesa teva perquè té por de no trobar-ne cap més. També hi ha qui diu que et fiques al llit amb ella i això fa que hakis deixat tots els companys, perquè no veus pas res més que no sigui ella. Parlen de què aquestes dues germanes són dues brases de foc.

Vaig sospirar amb resignació i vaig dir:

- No vull parlar de la Marta en cap concepte. Ja vas estar el diumenge al cinema amb ella, vas fer-hi amistat i, anant-la tractant, tu mateix podràs jutjar. Quant a la Marga, ja t'he explicat com hi vaig fer amistat i pots comprovar que va ser més

o menys com et va passar a tu l'altre diumenge. La primera intenció en acostar-me a ella aquell famós deu de juliol va ser per treure'n tot el que pogués, amb cara i barra, saps? De moment, en aquell vagó de tren i davant nostre, va haver-hi més d'una ejaculació als calçotets i més d'un orgasme. Davant d'això jo vaig quedar desarmat i no vaig voler aguantar més ni la seva mà entre les meves. Ella, està clar, ho va notar i allò va ser el primer acte de confiança que va haver-hi entre els dos. Pots estar segur, Pere, que si jo tingués diners per montar un pis fora del Poble, i millor molt lluny, faria el possible per endur-me-la on fos i que ningú no ens conegués. Tots dos sols estic segur que seríem feliços, veritablement la seva família em fa molta por i no vull saber pas res d'ells, en absolut!

- Sí, ja vaig notar que eren molt diferents les dues germanes, fins i tot en el vestir. Per cert, els amics m'han dit que la Marta no voldrà res amb mi, ja que la seva mare ha dit a la botiga i en més d'una ocasió, que les seves filles eren una per un marquès i l'altra per un pagès. Aquest darrer deus ser tu!

- Ja jutjaràs tu mateix.

- Sí, deixem tot això ara. Com teniu el Partit aquí al Poble?

- Jo crec que tot el que queda d'ell és a la Model.

- Però vosaltres, els que quedeu de les J.S.U.C. no esteu gens organitzats?

- Les J.S.U.C. van ser dissoltes en acabar la guerra civil. Personalment he de dir-te que el pacte nazi-soviètic m'ha fet perdre tot el delit socialista que pogués tenir. O és que tu hi trobes alguna justificació?

- Els nostres màxims dirigents polítics saben perquè fan les coses i algun dia veurem clar perquè s'ha fet tot això.

- Si els dirigents comunistes saben perquè fan les coses, el dia que tinguis ocasió, pregunta'ls perquè van tolerar els milers i milers de morts a tota Espanya i particularment els prop de seixanta d'aquest Poble!, - vaig contestar amb sarcasme, continuant. - Per què no van fer el pacte almenys un any abans i ens haguéssim estalviat molta sang i sacrificis que han resultat completament inútils?

- M'adono que has canviat molt en un any. No obstant ja en tenia referències de tot això. Aquesta noia t'ha rentat el cervell!

Aquesta expressió era corrent en aquells dies, però jo tenia molt clar el camí que jo mateix ja feia alguns mesos havia pensat seguir i tant se me'n donava una cosa com una altra. L'opinió que els altres poguessin tenir de mi em deixava completament indiferent. Havia estat a punt de caure en un pou sense fons i per miracle ja n'era lluny. Passés el que passés mai no oblidaria la influència tan decisiva que en tot el llarg procés d'aquell any havia tingut per mi la Marga. Quan recordava tot el que havia passat durant el primer mig any 1939! Aquella constant incertesa de no saber el que podia passar-me abans d'acabar el dia! La vergonya d'haver de passar davant de tot el Poble com un facinerós! Tot allò ja havia passat i de bona part podia donar-ne les gràcies a Marga.

Tot això vaig contar-ho a Pere Gamir aquella tarda a casa i ell va replicar-me:

- Tots els que d'una manera o altra vam lluitar per la República i el que ella representava, ho hem passat molt malament. Tant tu com jo no podem queixar-nos, perquè encara som vius i amb un sostre que ens aixopluga. Quants companys han fet més que nosaltres i no passaran mai factura a ningú?

- Quedi clar que jo no vull pas fer-me l'heroi. El que vull és, després del que he passat, viure tranquil una bona temporada, perquè els desenganys han fet que perdés les ganes de lluitar.

- Recordo molt bé que durant l'any 1938, quan tenies al teu càrrec la secretaria de pioners en el Comitè Comarcal, treballaves fort i dur. Eres l'admiració de la resta del Comitè. En les reunions mensuals presentaves unes ponències, que als teus divuit anys semblava impossible que sortíssin del teu cap.

- Recorda però, que en una d'elles, en la qual s'hi feia un esborrall del que jo volia que fos la joventut futura, se'm va acusar d'anarquista. Davant les meves protestes van deixar-ho en literatura lleugerament anarquitant.

- L'aldarull que vas formar! Doncs, amb el record de tot això, jo tenia l'esperança que tu tindries quelcom organitzat.

- Mira, Pere, en principi puc dir-te, sense por d'equivo-car-me, que demà seré cridat per les autoritats perquè els ex- pliqui què has vingut a fer tu avui a casa meva. Què em contes- tes?

- No fotis, tan vigilat et tenen?

- Si fos a la presó em tindrien tancat, però segur que no tan controlat.

- Ara començo a entendre perquè et sents tant bé i còmode amb aquesta xicoteta! Però has pensat si ella et controla, a les ordres de les autoritats?

- Sí que ho he pensat. Encara més. He profunditzat compro- metent-me, per esbrinar si hi havia filtracions. De moment, ella ha callat. Ara bé el que farà més endavant ho ignoro. De totes maneres la Marta és molt diferent, no te'n fiïs ni un pèl!

- Ja vaig dir-te diumenge passat, més o menys, el que pre- tenc. Si puc aconseguir-ho li quedarà una vagina que ni amb el tricorni del seu germà podrà tapar-se l'esboranc.

- Continues ximple com sempre! Els anys no poden res amb tu.

- Hem d'aprofitar tot el que passa. Qualsevol dia la guer- ra o les autoritats es recorden de nosaltres i ens pelen.

Com jo havia dit, dos dies després de la visita d'en Pere a casa, en Ramon va cridar-me a la caserna per interessar-se per aquesta visita i ho va fer en els següents termes; sempre, però, amb la simpatia que li era característica:

- Anteyer tuviste una visita en tu casa, verdad?

Jo, que ja m'esperava tot això vaig fer-me el despistat, però ell va continuar.

- Si hombre, este legañoso del pueblo vecino.

- Ah, sí! Ni me acordaba ya de ello - vaig mentir.

- Cuidado con las relaciones con este tipo. Está fichado y vigilado muy de cerca, - afegint la pregunta esperada per mi. - Qué quería? De qué hablásteis?

Vaig somriure abans de contestar, però primer vaig pregun- tar:

- A quién vigiláis muy de cerca, a él o a mí?

- La guardia civil del pueblo vecino a él. Nosotros a tí. Contesta lo que te he preguntado.

- Pues vino a hacerme unas preguntas referentes a Marta. El domingo anterior estuvo en el cine con ella y el día que me visitó salimos de casa para encontrarnos con las dos hermanas. Con los detalles que te doy, puedes comprobar que no miento.

- Procura ir con cuidado. No te metas en líos políticos que te sería, a estas alturas, difícil de salir de ellos. Precisamente este domingo que estuvísteis en el cine, salísteis de la sala de proyección, tú y este legañoso, en el momento en que en la pantalla salía el Caudillo y tocaban el Himno Nacional. Tan mal te sabe levantar el brazo durante dos minutos?

Seria possible que em miressin amb tant detall? En tots els cinemes d'Espanya, en aquells anys, a mitja part passaven la diapositiva en color en la qual es reflectia a la pantalla la imatge del general Franco. Tot seguit, sonava l'Himne Nacional i era llavors que tots els espectadors es posaven drets i amb el braç estirat a l'estil feixista. Això durava fins que ells retiraven la diapositiva i paraven l'Himne. Més d'una bufetada havia costat a alguns no voler aixecar-se. Ara resultava que el diumenge passat, quan nosaltres dos havíem sortit al bar, ho havíem fet abans de l'hora marcada! Ja era estar de pega! A tot això jo vaig contestar:

- No olvido los buenos consejos que siempre me has dado y lo razonablemente que me tratas, cosa que te agradezco y no dudes que procuraré no comprometerte. No dudo tampoco que todo lo que me dices pasó el pasado domingo, es verdad, no obstante te juro que si se hizo como dices, por mi parte fue inconscientemente. No tendrás más quejas de mi, te lo prometo.

- Esto espero. - Llavors, girant la conversa i rient va afegir: - Qué? Jodéis mucho con la hija del sordo?

Al que jo vaig contestar amb molt d'aplom:

- Si te digo que sí, creerás que soy un canalla y un fanfarrón. Si te digo que no, creerás que te miento o que no tengo confianza en ti. Si yo te pregunto si te jodes a la panadera, qué me contestarás?

Li vaig dir això perquè en aquells dies una de les moltes xicotes que ell festejava era la filla dels amos d'una fleca del Poble.

En Ramon va aixecar-se, volent donar per acabada la xerrada. Jo també vaig fer el mateix i llavors ell, donant-me un cop de mà a l'espatlla en pla d'amic em va dir:

- Eres un gran muchacho! El verdadero macho nunca compromete a ninguna mujer, - afegint encara, - No obstante debes tener cuidado con Marga. Si piensas casarte con ella, no habrá problemas, pero cuando te canses y quieras deshacerte de ella, te será difícil. No sé qué coño ve en ti, que eres más feo que pegarle a un padre, y la tienes locamente enamorada.

- Qué sabes tú de esto?

- En plan confidencial quiero decirte que hay uno que si no estuvieses tu de por medio, intentaría salir con ella.

- Quién es?

- De momento no puedo decirte más. Quizá más adelante. Marga es buena chica y me consta que te quiere mucho.

Em va despedir tornant-me a recomanar que tingués molt compte amb les amistats, cosa que li vaig dir que li agraiia molt.

Tota aquella primavera la vam passar, la Marga i jo, molt independents. La Marta i en Pere volien estar sempre sols i a nosaltres, la veritat, no ens feia gens de falta la seva companyia. El diumenge a la tarda anàvem al cinema al Poble veí i allà ens trobàvem amb en Pere. Eren molts els diumenges, que tant aviat com arribàvem, ells ja desapareixien i no els veiem pas més fins a l'hora d'agafar l'òmnibus que ens havia de transportar altra vegada a casa.

Amb la Marga no hi havia cap comentari referent a aquestes escapades, però jo notava que ella hi patia molt.

El seu germà, aquell que havia vingut per un mes d'estada, va llogar un pis que hi havia buït als baixos de la casa on vivien els pares i allà va instal·lar-hi la seva esposa i filla de tres anys. Ell estava destinat en algun lloc de Catalunya i solia venir a casa seva cada fi de setmana. El que sí es notava era que des que el germà tenia la família al Poble, tots plegats vivien econòmicament molt bé. Generalment, el dissabte, quan ell arribava (era sempre en algun camió que parava valent-se de la

seva autoritat, per obligar-lo a que el portés al Poble), sempre venia carregat amb sacs i paquets molt grans plens de queviures. Tot això era molt corrent en aquells temps. Les famílies dels guàrdies civils recollien els fruits del treball dels seus marits en fer els ulls grossos al pas de gènere amb destí al mercat negre. Aquell adagi de "passa més gana que un Guàrdia Civil", que es deia molt abans del 1936, estava completament superat.

Com que Anglaterra i França havien declarat la guerra a Alemanya, s'esperaven propers enfrontaments militars entre aquestes nacions. En aquells moments es veia clar que la lluita havia de tenir lloc entre les dues potències demòcrates-capitalistes i la gran dictadura nazi. Cada dia en aixecar-me al matí esperava tenir notícies de l'enfrontament, que al final va arribar.

El 10 de maig d'aquell 1940 les tropes nazis travessen les fronteres d'Holanda, Bèlgica i Luxemburg. Els francesos que esperaven l'atac més al sud es troben, en pocs dies, els nazis atacant-los pel nord. Els comunistes francesos són completament derrotistes. La majoria dels militars també. El govern conservador de París dimiteix. Qui aguantarà als alemanys en el seu atac? Ningú!

El 10 de juny Itàlia declara la guerra a França i ataca pel sud. El 14 de juny els alemanys entren a París i continuen avançant com si fos un passeig militar. El 22 de juny un govern francès, encapçalat pel mariscal Petain, firma un armistici que parteix França en dues, una ocupada pels alemanys i una altra governada per Petain que s'instal·la a la ciutat de Vichy, però a les ordres de Hitler. Mentrestant el general De Gaulle s'instal·la a Anglaterra i des d'allà fa una crida als patriotes francesos, que en aquells moments comencen a trobar en la seva carn el que havíem passat els espanyols el 1939 sota la indiferència de molts d'ells.

El meu desànim i el dels pocs anti-feixistes que quedem al Poble és gran. En tot aquest desgavell de coses rebo una curiosa carta de Mèxic.

28.- UNA CARTA DE MÈXIC

Dintre d'aquell món tant desgavellat i podrit jo continuava adaptant-m'hi el millor que podia. Continuava creient, i cada dia s'afiançava més dintre meu aquesta creença, que era obligat adaptar-se al nou sistema. Tot el que intentés fer en contra era temps perdut. Els nazi-feixistes eren amos i senyors de tot Europa.

La Unió Soviètica, després d'ocupar una part de Polònia i mantenir una guerra amb Finlàndia per uns terrenys de litigi des de la guerra del 1914-1918, es mantenia callada, deixant derrotar les democràcies capitalistes pels nazi-feixistes.

Ja solament Anglaterra es mantenia sola en aquella lluita que el mateix primer ministre Churchill havia anunciat que costaria molta sang, suor i llàgrimes.

En tot aquest desgavell, i com ja dic més enrera, rebo una carta que ve de Mèxic i al darrera s'hi llegeix el nom del remitent: Victòria Arizko. Diu així:

Recordat i estimat amic:

Fa mig any que vaig escriure't des de França. I et parlava del nostre intent de marxar a Mèxic i per això et demanava que no em contestesis, perquè segurament no rebria mai la teva carta. Tot està tant esgavellat! Les coses i els homes semblen haver-se tornat bojós. Per una carta de la Mercè, que vaig rebre pocs dies abans d'embarcar vaig saber la mort de la teva mare.

Ja quan vaig venir a dir-vos adeu la meva impressió va ser molt dolenta i crec que vaig dir-t'ho. No tinc cap mena de detall de quan va ser el desenllaç, de com va succeir. Voldria que aquesta carta et fos un consol, perquè vull dir-te que ho he sentit de debó i sabent com ets m'imagino que hauràs patit molt. Recordo molt bé com parlaves d'ella i com en tenies cura. Tal com han anat les coses, estic segura que has de passar-ho molt malament. Segur com estaves de la victòria republicana i al mateix temps tan sensible com ets i amb una pell tan prima, quins mals moments no deus haver passat!

Jo, pots creure que també he passat la meva i vull aprofitar aquesta carta per fer-te saber coses que tenia prohibit pels meus pares de parlar-ne amb ningú, quan erem aquí al Poble.

El meu germà també va morir. Les dificultats de l'exili li van produir un tifus contra el qual, donades les circumstàncies, no vam poder fer res.

Els meus pares, ja quan vam evacuar el nostre País Basc, sabien que la guerra civil estava perduda. Nosaltres no sòm comunistes, ni tant sols socialistes, i això feia que veiéssim les coses sota un altre punt de vista molt diferent al vostre. Vull dir-te amb això que mentre vam viure aquí, al vostre Poble, jo ja patia molt perquè no podia explicar les causes del meu estat d'ànim tan tancat.

Amb la meva mare i el meu germà vam passar a França unes setmanes abans de la gran desfeta. El meu pare, com ja recordaràs, estava militaritzat i no va reunir-se amb nosaltres fins quatre mesos més tard. Teníem uns parents llunyans que vivien en un poblet prop de Burdeus des de feia alguns anys i van ser ells que van reclamar-nos per poder obtenir un passaport primer, i un permís de resident més tard. Quan vam marxar del vostre Poble, nosaltres tres ja teníem el passaport i tots els papers en regla i ens va ser molt fàcil passar la frontera i instal·lar-nos a casa dels nostres familiars.

El problema del meu pare va ser més difícil. Ell va passar la frontera junt amb tots els que buscaven refugi a l'altra banda dels Pirineus en la gran desfeta de febrer de 1939 i això li va ocasionar haver d'anar a raure a un camp de concentració francès. Li va ser difícil posar-se en contacte amb nosaltres, però per fi va aconseguir-ho, i els nostres parents van anar a buscar-lo al camp de concentració i el van portar a casa.

El meu pare, tan net i polit, va arribar que semblava doblar l'edat que tenia. Brut fins a pudir, carregat de paràsits, amb la roba esquinçada i amb deu quilos menys, perduts en aquelles terres franceses, pes que encara avui no

ha recuperat. Al cap d'uns dies de tot això, el meu germà va posar-se malalt amb una febre molt alta, i era el tifus, ja t'ho he dit, i va durar molt poc.

Vam quedar desfets! Teníem el pressentiment que tots acabaríem els nostres dies, i molt aviat, enterrats en el petit cementiri d'aquell petit poblet. La meva mare va ser la que més se'n va ressentir.

Jo vaig recordar-te molt! Sempre em deies que allò més gran que teníem en aquest món era la mare. Tu, quan ho deies, era amb la certesa que se't moria la teva!

Va ser llavors que, per consolar la mare, tan desconsolada i desesperada que fins i tot, entre sanglots d'impotència, arribava a acusar el pare d'haver-nos obligat a marxar tots del nostre estimat País Basc, jo li contava coses i fets que tu m'havies contat. Li explicava les cartes, que jo t'ajudava a contestar, de nois que més tard morien oblidats de tots, menys dels seus pares. I la teva desesperació davant de tanta injustícia, desesperació que em contagiaves a mi. Al mateix temps, aquella seguretat que tenies en un món governat per una joventut socialista, sense vicis ni complexos, però al servei de tothom.

Poc a poc, la mare, que mai no havia ni tant sols sentit la teva veu, va començar a estimar-te a través del que jo li explicava de tu. Ara puc dir-te que gairebé no passa dia que no surtis tú en qualsevol conversa. És molt curiós tot això!

El meu pare va començar a parlar d'emigrar a Mèxic. La guerra entre les nacions d'Europa es veia imminent i ell volia fugir-ne. Van començar els contactes amb companys i coneguts que tenien, més o menys, influència en cercles del nostre govern Aguirre. Per fi va aconseguir-ho, però havíem d'embarcar al port de Marsella.

La meva mare volia tornar al nostre País Basc, llavors que hi erem tant a prop! deia ella. El meu pare li recordava la fi de tants i tants amics i coneguts afusellats com gossos, sense ni tant sols judici, que es produïen cada dia en tot Espanya i principalment, és el que ell coneixia millor,

al nostre estimat Euzkadi. A la fi, com era de preveure, el pare va guanyar i el dia disset d'agost de 1939 marxàvem d'Europa amb un cor molt petit i cap a un món completament desconegut.

Vam tenir sort en el viatge. Era un vapor carregat d'espanyols però gairebé tots del País Basc. La majoria tot el que tenien ho duïen a sobre i tots ens ajudàvem. Com ens havien unit la desgràcia i la derrota!

Em passava el dia ajudant i encoratjant a la mare, la pobra prou ho necessitava! Li continuava parlant molt de tu i tot el que em contaves quan estàvem junts. De l'estimació que havíem de tenir-nos els uns als altres, de l'exemple que sempre volies que donés la J.S.U.C. a tot el Poble. Vaig parlar tant i amb tant d'entusiasme de tu que la mare va preguntar-me si és que havies estat al seminari. Quin tip de riure em vaig fer! Ara quan ho escric encara em venen ganes de riure. Tu en un seminari! Li vaig dir que eres comunista i em va contestar que ja s'ho pensava, perquè et recordava molt bé com venies TREBALL, cridant-lo a ple pulmó pels carrers. Però ella, quan es referia a la teva possible estada al seminari, era pensant en els anys d'abans de la guerra.

En fi, va ser un viatge de gent desesperada, però molt unida. Vam desembarcar al port de la ciutat de Veracruz. No puc recordar el dia exacte que era; la travessia de l'Atlàntic va desorientar-me completament. Pots imaginar-te què representava per nosaltres, immigrants en un país tan llunyà i pobres com erem?

De moment van oferir-nos, i a compte del govern d'Euzkadi, allotjament per uns dies. Les autoritats mexicanes van portar-se molt bé amb nosaltres. El poble baix, és a dir el treballador, ens comprenia molt i ens ajudava. Ens deien que erem els primers refugiats espanyols que arribàvem a Veracruz. Mentrestant, el pare es preocupava de buscar feina per ell i per mi.

Veracruz és una capital petiteta, ens diuen que té uns 150.000 habitants. És la capital de l'Estat del mateix nom. Té una gran activitat, deguda al seu port immillorable.

Tu ja recordaràs que el pare aquí a Espanya era ferroviari. Sempre havia fet el mateix i no sabia fer res més. De moment hem entrat a treballar en uns magatzems del port, ell de mosso i jo a l'oficina. No en tinc gens d'experiència però me'n vaig sortint. El sou no és gran, però entre els dos en fem prous per mantenir la família, que al cap i a la fi la formem solament tres.

Tenim llogat un apartament molt petitet i modest, però que té les comoditats necessàries. Tot el nostre interès el tenim posat en guanyar els diners necessaris per tornar-los als nostres parents de França, ja que ells són els que els van deixar al pare. Crec que tardarem molts mesos en poder-los tornar tots i més ara que en el seu país d'adopció estan en guerra. El favor no crec poder pagar-lo mai més.

Quan escric aquestes ratlles ja tenim notícia que ha començat la gran bestiesa (i li dono aquest nom perquè és el que trobo més encertat) entre les nacions d'Europa. Com acabarà tot això? Jo, pobre de mi, no puc entendre de cap manera el perquè d'aquest desastre. Tenia quinze anys quan els maleïts militars ens van imposar la guerra civil al nostre país. Ara en tinc dinou i uns altres militars volen destruir Europa, i en nom de què? Tu, segurament amb més judici que jo, m'explicaries com ho veus, i pots creure que voldria tenir-te prop meu perquè poguessis fer-ho. Per altra banda no oblidó que, si no hagués estat la guerra civil i la desfeta d'Euzkadi, no ens haguéssim conegut.

Amb el pare no hi tinc la suficient confiança per parlar-li de certs sentiments meus, però amb la mare ja has pogut veure amb el que et dic en aquesta carta, que són molts els dies que parlem de tu. I és que no tinc ningú més per parlar-ne, perquè no he fet pas cap amiga, encara.

Recordo que sempre em deies que quan un volia parlar d'un tema qualsevol el millor era no donar-li voltes, és a dir, tal com deies tu: "de pressa, clar i català". Aquí va doncs el que vull dir-te:

La teva mare ja és morta. M'imagino que ho has passat, i segurament continues passant-ho, molt malament. La guerra a Europa és en els seus inicis. Les perspectives de futur són molt negres. Potser vosaltres encara tingueu possibilitats d'escapar-vos. No ho sé, però ara pregunto: t'interessa venir, amb el teu pare, a viure a Mèxic?

Ja està dit. Quan que m'ha costat dir-te tot això! nosaltres us ajudarem en el que sigui possible. Al cap i a la fi no farem altra cosa que el que han fet uns altres primer amb nosaltres.

Ja em contestaras acusant rebut d'aquesta. Pots creure que ho espero amb impaciència.

Rep una forta encaixada dels meus pares. També una forta abraçada de la teva millor amiga.

Vicki

Aquesta carta va ocasionar-me un gran impacte. El cas era que jo ja havia pensat no saber mai més res de Vicki. Feia més d'un any que ja era fora del Poble i fins llavors no n'havia sabut res. Va emocionar-me molt el que em deia. La llegia i rellegia i tot em semblava impossible que fos real. Hi havia un paràgraf que va intrigar-me. Em deia que ja m'havia escrit una altra carta i d'això feia ja mig any. Jo no l'havia pas rebuda aquesta carta! En tot això jo hi feia dues hipòtesis. La primera era que amb el gran desgavell que imperava, aquesta carta s'hagués perdut. La segona era que, controlat com em tenien, les autoritats l'haguéssin interceptada. Fins a quin punt aquests trinxeraires feixistes es ficaven dins de la intimitat de cadascú?

Això darrer es va apoderar de mi amb molta força i vaig jurar-me a mi mateix que d'alguna manera esbrinaria aquesta nova faceta criminal que ja deduïa des d'un principi que seria certa.

El primer que vaig fer va ser llegir la carta rebuda al pare. Ell, al revés de mi, no era sensible als sentiments dels altres i la primera reacció seva va ser de riure's de mi i de tot el que Vicki escribia. Les seves paraules van ser:

- Tu creus que jo marxaré a Amèrica? Estàs arreglat! La meua vida es aquí al Poble i passi el que passi, en vida no en marxaré mai. Ets un somnia truites i jo, tingues-ho ben entès, mai no em deixaré portar per les teves fantasies.

No vaig insistir. De fet Vicki, aquella bona amiga, a qui escribia era a mi i era jo el que havia de decidir el que em calia fer.

M'esgarrifava pensar que ella, amb tota la bona fe, que jo ja sabia que li era característica, oferia, junt amb els seus pares, uns favors que el meu pare no es mereixia, perquè ell, com que era incapaç d'oferir-los mai, tampoc no els acceptava.

Com que jo, al meu pare, no li vaig parlar de res més que fes referència a aquest tema, tres dies més tard, va ser ell el que va encetar la conversa que ell volia. Entre d'altres coses va dir-me:

- Pensa que ets menor d'edat i que jo no et donaré pas permís per marxar, si és que et decideixes a fer-ho.

Jo no vaig contestar-li, però vaig comprovar per enèsima vegada en la vida, que el meu pare era un gran egoïsta. Jo que sempre havia mirat al pare com el ser més gran i amb més personalitat que existia, i ara resultava que era un home amb els mateixos egoïsmes que la majoria dels mortals. Quin desengany!

La primera gestió ja fallava. Continuaria indagant. Jo, des d'un principi ja volia portar-ho tot en el més gran secret i no vaig pas dir-ne res a Marga. Temia que ella notés alguna cosa i fugia de segons quines converses com el gat escaldat de l'aigua tèbia.

Les dones, però, tenen un sisè sentit i va notar que jo no era tan afectuós amb ella com dies enrera. Va fer-m'ho notar amb una pregunta.

- És que en la teva vida hi ha una altra dona?

- El Poble és petit, Marga, i tu mateixa pots comprovar els meus passos.

- No ho sé! No ho sé!

De moment tot va quedar així, però el meu cap no parava de barrinar. Com podria assabentar-me de si em controlaven la correspondència? Durant els darrers mesos de la guerra civil i degut a la venda de TREBALL, havia tingut una lleugera relació amb el carter del Poble. Era un home ja entrat en anys. En alguna conversa que havíem tingut, ell em contava que abans de fer oposicions a la plaça d'agent postal, havia estat sergent de l'exercit, però un estat de neguit produït per un sistema nerviós al-

terat, va decidir-lo a retirar-se i fer les oposicions. Em comptava que el seu problema era que no podia dormir. Jo el considerava un home de gran personalitat. També recordava molt bé que tenia un fill únic, més gran que jo, que treballava a Barcelona, però que en aquells moments no es deixava pas veure, perquè havia militat des de sempre a Estat Català. En una de les seves passejades que periòdicament feia al bosc, vaig fer-me el trobadís amb ell, com si fos una casualitat. Vam conversar de diferents temes, tot molt normal entre persones que es coneixen de tota la vida. No obstant, jo vaig fer-me el trobadís un dia i un altre dia, fins que va fer-se obligat parlar de política. En un principi ja vaig notar que no era feixista i això ja vaig anotar-ho com una victòria de cara al que jo buscava. Li vaig explicar tot el que les autoritats d'aquell règim havien fet amb nosaltres. Jo era molt conscient que, per donar confiança a un interlocutor el primer detall era presentar-t'hi molt obert i aquesta vegada tampoc va fallar.

El meu pare i aquell home eren amics. Durant els anys de la república el pare estava subscript als setmanaris "LA CAMPANA DE GRÀCIA " i "LA TERRA" i era ell qui els hi servia ja que, a més de carter, tenia una petita llibreria i quiosc de venda de diaris. Aquesta lleugera amistat amb el pare, també li va donar una certa confiança amb mi. Un dia, quan ja en feia deu o dotze que ens trobàvem, després de moltes xerrades em va dir:

- No et fiïs de ningú. El que menys et pensaràs és el que et fotrà!

Va estar una estona sense dir res, però a la fi va continuar:

- Quan van agafar el poder les autoritats que tenim ara, van presentar-me una llista de gent, amb l'ordre que totes les cartes dirigides als enllistats, abans de portar-les als interessats, he de portar-les a les oficines de Falange. Ells les volien llegir abans que ho faci el destinatari. Algunes se les queden, però les que creuen que poden passar me les tornen uns dies més tard perquè jo les reparteixi normalment. Tu ets en aquesta llista. Generalment no reps pas correspondència en aquests darrers temps, però no fa pas moltes setmanes que vas rebre una carta de l'estranger i ells la van retenir durant vuit dies. Vol dir que la van llegir ells primer que tu. Quan la contestis, procura fer-la

tirar ben llun d'aquí. Millor a Barcelona.

Jo, procurant treure importància al fet vaig comentar:

- Això és completament fora de la llei postal internacional!

- Creus que el que t'han fet a tu i a tants d'altres, és dintre de la llei internacional? Aquesta gent se la passen pel cul la llei internacional i l'altra també! - i encara va afegir: - Estic tip de tanta injustícia. Però espero que sabràs guardar-me en secret tot el que t'he explicat. Al cap i a la fi ja sóc molt vell i el que busco és retirar-me sense problemes.

- No en dubteu ni un moment d'això, - li vaig respondre.

Quan vaig ser sol i reflexionant molt fredament, vaig arribar a la conclusió que, de moment, tenia dos inconvenients difícils de superar, pel que feia a la meva hipotètica marxa. El primer, i era el que em sabia més greu, era el del meu pare. El segon era la certesa que les autoritats ja havien llegit abans que jo la carta de Vicki.

Quan vaig trobar a Ramón, li vaig contar que havia rebut carta d'una amiga de Mèxic. La meva primera intenció era esbrinar si ell en sabia res. Si en sabia quelcom va saber-ho amagar molt bé. També li vaig dir que ella volia que jo marxés a Veracruz per començar una nova vida en aquell continent. La seva resposta va ser completament decepcionant:

- Dentro de poco vas a entrar en quintas. Suponiendo que de la revisión salgas inútil total para el servicio militar, tardarás más de un año en saberlo. Si te meten en servicios auxiliares no podrás di poner de tu persona hasta 1945 como mínimo. Si entonces continuas con esta idea de marcharte de España, cosa que dudo, podrás intentar solicitar para un viaje y cuando estés fuera no volver. Permiso para irte a residir a Méjico no creo que lo obtengas nunca. - I encara va afegir: - Estás atado al carro y no creo que te escapes de él. En tu expediente consta que no eres adicto al Régimen y con esta nota, si las autoridades del Pueblo lo quieren, no obtendrás pasaporte nunca jamás.

Em vaig veure perdut, després d'escoltar tot el que em deia en Ramón. Ell va notar el meu desencís i va continuar:

- Europa está en plena guerra. Mientras dure todo esto es completamente imposible salir de España. Cuando este conflicto termine seguramente será más fácil y entonces si yo puedo hacer

algo por ti no dudes en pedírmelo. De momento aquí quietecito, que liado como estás con la hija del sordo, no creo que te vaya tan mal. - Picant-me l'ullet va afegir: - La jodes mucho?

No vaig contestar aquest darrer detall, fent com que no l'ha via sentit, però en les altres coses que m'havia dit tenia tota la raó. Tot estava tancat i barrat per a mi. Si hagués marxat a França el gener de 1939 segurament que ara ho tindria més fàcil, però tot sortia a l'inrevés de com jo volia. La meva mare havia viscut menys de dos mesos després de l'entrada dels feixistes. Vaig poder fer poc per ella.

El pare començava a viure un cert desenfrenament sexual que jo volia ignorar, però que ja no es podia tapar. Per altra part, teníem una visió molt diferent dels problemes i érem a una distància ideològica d'anys llum. Amb tot això, no vaig voler-me donar per vençut i vaig anar a Manresa a consultar el meu cas a un advocat conegut que ja exercia durant la guerra civil i que jo coneixia molt bé.

L'home de lleis va prendre nota de tots els meus detalls personals d'una partida de naixement literal que jo ja tenia. Va dir-me que hi tornés vuit dies més tard.

Quan hi vaig tornar, el primer que va preguntar-me va ser si tenia algun familiar a França i a la part del govern de Vichy. Li vaig contestar que no i llavors ell em va aconsellar que abandonés tots els projectes que pogués tenir de marxar a Mèxic. Segons ell, era impossible sortir d'Espanya i més les persones de la meva edat. L'única possibilitat era infringint la llei, o sigui travessant la frontera dels Pirineus per la muntanya. Un cop a França, enrolar-se a la tripulació d'algun vaixell que marxés del continent. Un cop fora del continent ja era més fàcil arribar a Mèxic. Si tingués parents a França, ells podrien tramitar-me l'enrolament, mentre jo m'amagava a casa seva.

Ell no volia aconsellar-me aquest projecte que era una verdadera odissea. Textualment va dir-me:

- Les autoritats del teu Poble et tenen molt ben fixat i no et deixaran pas sortir. Abans que la Policia Governativa extengui qualsevol document, demana informació a les autoritats locals

i elles l'encapçalaven dient que, durant la guerra civil, vas ser un fort activista comunista-separatista. Si comences a remoure papers pots estar segur que acabaràs a la presó. Si passes la frontera, són capaços de buscar-te i, si et troben, fer-te detenir al país veí, ja que allà els grups paral·lels amb la policia espanyola s'hi mouen amb tota impunitat. El meu consell és que deixis passar el temps. No sabem pas com i quan acabarà tot aquest gran desori, però segur que no durarà eternament. Escriu a aquesta noia el que tu vulguis, si no vols que et llegeixin la carta o la facin desaparèixer, porta-la aquí al meu despatx i jo li faré arribar amb el meu remitent. Quan tingui la resposta ja t'avisaré.

No va cobrar-me res. Era molt conscient amb qui tractava i amb la bona fe que jo li havia explicat tots els meus problemes. Quan va acompanyar-me a la porta encara va dir-me:

- Creu-me, no remenis res tu sol. Si tens problemes vine a veure'm, però no oblidis que és molt fàcil entrar a la presó i molt difícil sortir-ne i jo crec que val la pena no temptar la sort.

La desmoralització va tornar a fer presa de mi com en els temps passats. No tenia pas esma per dissimular i Marga va notar que quelcom greu em passava. Com que jo no li vaig contar res va deduir que eren problemes que jo devia tenir amb el meu pare. Ja eren del domini públic les relacions que ell tenia amb certa vídua de guerra.

Amb totes aquestes trifulques van passar dos mesos. El meu caràcter era cada dia més amarg i agressiu. Parlava poc i quan ho feia era per fer mal al meu interlocutor. Passava dies sencers sense dirigir la paraula a ningú. Començava a fer campana a les trobades del vespre a la porta de casa la Marga i ella m'ho feia notar, però jo li contestava amb excuses que ella no es creia pas. Era llavors que jo treia la bilis acumulada i tot acabava amb disgustos més o menys dissimulats.

Com em trobava millor era, agafant el carretó i la destrial, anant-me'n al bosc a fer llenya. Tots els dies que el treball de la fàbrica m'ho permetia, m'hi passava hores i més hores al bosc, tot sol. Quan tenia el carretó carregat, buscava un bon lloc per seure i amb els ulls clucs feia girar el cervell vers

la fantasia on mai podria arribar la realitat. En aquesta posició m'hi passava hores i més hores, fins que, tornant a la realitat, somreia per dintre acusant-me jo mateix de ximple. Però és que si tota aquella angoixa continuava, segurament que la neurastènia faria forat en el meu cos.

Pensant en Vicki no trobava el moment d'estar-me amb Marga i quan aquesta em feia un petó el meu cap volava a l'altre costat de l'Atlàntic. Amb tot això, deduia que jo no estimava a Marga. En canvi ella, com més capficat em veia, més afectuosa estava amb mi i això em posava d'un humor de mil dimonis.

Em preguntava a mi mateix si era amor el que havia despertat en mi aquella carta de Vicki i no sabia pas que contestar-me. Recordava quan ella vivia al Poble i les hores que passàvem junts feia tot just un any i mig i semblava que en feia deu. Jo mai no li havia posat la mà a sobre, ni crec que li hagués demostrat res més que una bona, sincera i noble amistat. A principis de 1939, quan va venir a acomiadar-se em va besar i va fer-ho davant de la mare. Fins llavors, burro de mi, no vaig adonar-me que Vicki m'estimava. Ja era massa tard. Ella marxava i jo havia de quedar-me. Segurament que no ens veuríem pas mai més. Recordo molt bé les paraules que va dir la mare, amb els ulls negats de llàgrimes d'emoció:

- Que n'és de bona aquesta nena! Quina sort que tenen els seus pares amb aquesta filla!

Vicki va marxar. La mare va morir uns mesos més tard. El pare portava un camí que jo, no tenint cap dret a jutjar-lo, considerava equivocacat. Les circumstàncies van portar-me als braços de Marga, on per cert fins que vaig rebre aquesta carta, m'hi sentia molt bé i còmode. Tenia dret jo ara a fer una mala jugada a Marga? No, no hi tenia cap dret! Però tenia l'obligació de continuar unes relacions que cada dia se'm feien més desagradables? El meu cap era tot un garbuix d'idees barrejades que jo no acabava de destriar.

Cada vegada que parlava amb Ramon, fos del tema que fos, no s'acabava la conversa sense que ell, amb la seva rialleta tan cínica, no fes referència com a cosa feta a què jo em ficava al llit amb Marga. Els companys (que per cert eren pocs) també creien que hi tenia relacions íntimes.

Reflexionava sobre tot això i em feia fàstic el viure en aquesta societat que solament pensava en fer diners, menjar i fornicar. Erem als inicis del franquisme i al règim li anava de meravella tot això. Jo no era pas més llest, ni més burro, que els altres, però ja des dels primers dies de la invasió pel gener de 1939 vaig entendre molt bé la mena de societat que volien per la nostra treballadora i culta Catalunya. No era pas casualitat tot el que passava, ja que les autoritats civils i militars col·laboraven estretament amb les eclesiàstiques i aquestes toleraven, consentien i amagaven tota mena d'aberracions, fossin de la mena que fossin. El Decàleg, tots plegats, se'l passaven pel cul.

Avorrit, desesperat i molt propens al suïcidi, vaig contestar a Vicki. Ja era hora! Feia tres mesos que havia rebut la seva carta. Vaig fer-ho en els següents termes:

Recordada i estimada Vicki:

He rebut la segona de les dues cartes que dius que m'has enviat. La primera segurament va ser interceptada, com també pot ser que es perdés. No vull pas fer judicis que no sé si són veritat.

He quedat molt sorprès de rebre notícies teves després d'un any i mig del nostre comiat. En moltes ocasions, pensant en tu, et feia en el teu País Basc.

Estic molt apenat en llegir el que em dius de la mort del teu germà. La vida és cruel i, fa uns anys, més cruel pels bons. Sembla com si es repetíssin les grans malediccions als que anaven buscant la terra promesa.

Com dius molt bé, la més afectada per la mort d'un fill és sempre la mare. Vaig tenir-ne una doble experiència. Ja crec haver-te contat que la meva mare en va enterrar dos de fills i, al final aquest disgust i desesper, li va portar la maleïda malaltia que la va matar a ella. Procura no donar-li cap mena de disgust, perquè de mare solament n'hi ha una i sempre fa molta falta. Pensa que t'ho dic amb experiència i desesperació a la vegada.

Durant aquests darrers mesos ho he passat molt malament i encara continua. Tinc moments de desesperació, pensant in-

clús en la mort per alliberar-me de tant de fang i de tanta porqueria com m'envolta. Tot el que puguis imaginar és poc. Què en treuré, ara, de començar explicant-te amb detall tot el que he passat? Ompliré una vintena de pàgines i amb això tornaré a remoure coses que val més oblidar per sempre. L'odi fa mal i jo voldria viure tranquil i deixar el passat d'aquests darrers mesos que no em dóna res més que amargor. Dintre de tot el que has passat tu, que també veig que ha estat molt dolent, pots donar gràcies al teu Déu, perquè tens la família unida, encara que amb l'absència irreparable del teu germà, que mai no oblidareu.

El feixisme m'ha podrit! I encara no n'hi ha prou amb això sinó que està aconseguint desunir-me del meu pare. Pots creure que no sóc el que vas conèixer. Aquell jove que sempre estava disposat a fer favors a qui ho necessités i que somniava aquella societat que, com dius tu mateixa, havia d'estar al servei de tots, aquell jove, repeteixo, ha mort.

Visc en un món de tenebres i no sé pas si en sortiré.

Tot en la teva carta respira bondat. Així ets tu. No vaig equivocar-me quan et vaig conèixer. Poques vegades m'he equivocat en jutjar als altres.

M'ofereixes ajuda per sortir d'aquesta podridura que m'envolta i pots creure que t'ho agraeixo amb tot el cor. No oblidaré pas mai més tot el que em dius en la teva carta. Fes extensiu als teus pares tot això.

He fet algunes gestions per intentar sortir d'Espanya. Tot és impossible. Topo amb una paret i si vull intentar passar-la m'estavello. Com em penedeixo de no haver marxat a França el gener de 1939!

La guerra que Europa pateix serà llarga. Jo he de passar l'edat de fer el soldat i no sé pas com anirà. Com tampoc sé si ens ficaran a la barca de Hitler i Mussolini en aquest conflicte. Pots estar ben segura que si jo sabés que això solament ha de durar un parell d'anys, prometria trobar-te i jo vindria amb tu i els teus encara que fos a la fi del món. Però la guerra em penso que durarà molt temps i no puc prometre una cosa que no sé si podré complir.

Com molt bé dius tens dinou anys. La mateixa edat tinc jo. Pensarem igual que ara si algun dia ens podem reunir d'aquí vuit o deu anys? La vida dóna molts tombs i jo no vull pas lligar-te i fer-te perdre la joventut amb promeses egoïstes.

Pensa que tot el que et dic és amb un gran disgust. Les meves paraules diuen el que el cor no sent! Però el cor queda oprimat i ja gairebé no es senten els seus batecs. Sé que el passat, passat està, però tinc una por esgarrifosa de l'avenir, que veig molt negre. Pensa que mentre escric aquestes ratlles les llàgrimes em neguen els ulls. Són llàgrimes d'impotència i desesperació!

Crec que no em costaria res de dir-te que t'estimo i fer-te il.lusionar perquè dediquessis la teva joventut a unes paraules donades en un mal moment. Però no! Dintre meu, on ja et dic més enrera que està tot podrit, encara hi queda quelcom de l'amic que vas conèixer el 1937 i és aquest darrer que et prega que vulguis escriure-li, de tant en tant: unes poques ratlles explicant-me què és de la teva vida, que pots creure que desitjo plena de ventures.

Abraça els teus pares en nom meu i tots junts penseu en aquest bon amic, que no oblidarà mai més el que intenteu fer per ell.

Ben afectuosament,

Marc

P.D. Quan vulguis escriure'm fes-ho a l'adreça següent:
Sr. Jesús Vilà, c. Tercio Nuestra Señora de Montserrat nº 94, 5º 3a. - MANRESA. Aquest senyor ja me la farà arribar.

29.- COMENÇA LA TRENCADISSA

Tot de cop es van trencar les relacions que feia uns mesos havien començat Marta i Pere.

Aquelles relacions que van començar tan de pressa i fàcilment, que amb una sola tarda n'hi va haver prou per iniciar-les amb tant de foc, es van trencar també amb una rapidesa semblant al seu inici.

Una tarda que, com ja era acostumat en la majoria de les tardes dels diumenges, la passàvem al poble veí, enmig d'una discussió d'ells dos, discussió que portaven molt discretament i en veu baixa, tot de cop, en Pere, aixecant la veu, li va dir:

- Queda't amb el teu pare, noia, i que ell et faci de pare i de marit a la vegada!

Amb Marga ens vam mirar molt estranyats d'aquella expressió dita amb bastant mala educació, però no vam fer pas cap mena de comentari. En Pere la va deixar i ni tant sols es va recordar d'acomiar-se de nosaltres. Va ficar-se en un cafè que teníem a una vintena de metres d'on érem i la Marta, quan es va quedar sola, per dissimular el seu despit, es va agafar al braç de la seva germana.

Faltaven pocs minuts per començar la projecció de cinema en la sala. Marta, vermella d'ira i despit, davant d'una gran colla de gent que havia sentit les darreres paraules d'en Pere, va dir-nos:

- Jo no vinc al cinema. Me'n vaig a casa.

- Però què dius ara, - li va replicar Marga. - No tenim autobús aquesta hora per tornar a casa!

- Es igual. Me'n vaig caminant.

En totes aquestes paraules entre germanes jo em mantenia callat. No m'interessava pas preguntar res, ja sabia bé prou i amb tot detall més endavant tot el que els havia passat.

Marga, dirigint-se a mi, va dir:

- Si ara es presenta a casa sola hi haurà un escàndol de mil dimonis amb el meu pare quan arribi jo al vespre. Val més que li seguim la beta i marxem tots junts.

Per dintre del meu cap va passar-hi la idea d'engegar-les totes dues a fer punyetes i anar-me'n al cafè amb en Pere, però uns reflexos molt ràpids van dir-me que assentís a tot el que em deia Marga. Tornava a fer-me dintre meu una vegada més la mateixa pregunta. Quina culpa té Marga de tot el que passa? Amb tot això encara vaig dir:

- Però escolteu. Ara ja som aquí i al menys aprofitem la tarda. Anem-nos-en al cinema i potser en Pere no tardarà ni deu minuts a donar-se compte que ha fet una bestiesa i ve a demanarte que el vulguis perdonar. Ell té el geni viu, però joestic segur que ara ja es deu penedir del que ha fet i dit.

No va haver-n'hi de tallats. La Marta estava en excés nerviosa i tenia els ulls vermells de ràbia, que amb penes i treballs podia aguantar.

- Quedeu-vos vosaltres, si voleu. Jo me'n vaig a casa.

Tot xino xano vam recórrer els cinc quilòmetres que ens separaven del nostre Poble. Va ser una hora de meditació per mi, ja que poques paraules es van dir durant la caminada.

Va ser la primera vegada que jo vaig començar a pensar molt seriosament que no em convenia unir-me amb aquella família. Estava completament convençut, fins llavors, que Marga no era com la seva germana. Però és que tot el que envoltava aquella família era negatiu. El pare semblava més un general que un guàrdia civil retirat. Al cap i a la fi, quan estava en actiu, ni pel seu nom el cridaven, era simplement un número. Recordava que en Ramón no el nombrava mai pel nom, sempre li deia "el sordo", però més li hagués escaigut el de capità general. També em venia a la memòria aquell adagi tant a la boca en el Poble abans del 1936 que deia: "Passa més gana que un Guàrdia Civil". El germà, si podia feia marrada per no trobar-me i estalviar-se de saludar-me. El mateix feia la seva esposa que obeïa el marit i obrava igual que ell.

L'única que es dignava dirigir-me la paraula era la seva mare, però jo tenia clavada dintre meu aquella famosa frase:

- Les meves filles són: la gran per un marquès i la petita per un pagès.

Començava a estar convençut que jo no era pas un pagès, però que ja feia dies que me'l feien fer.

Era la carta de Vicki la que creava aquell recel? O havia estat tot plegat, i poc a poc, el que feia que jo em sentís tan incòmode entre aquella mena de gent? Tot el camí vaig meditar això. Vam arribar al Poble que les dues germanes tenien unes ganes irresistibles de treure's les sabates. Cinc quilòmetres amb taló alt eren massa quilòmetres.

Les vaig deixar a la porta de casa seva i jo me'n vaig anar cap a casa. Estava d'un humor de mil dimonis i continuava pensant com podria desfer-me d'aquella xicota de la qual tenia el conveniment que no em convenia.

Era mitja tarda d'aquell diumenge d'estiu i estava sol a casa. I el meu cap a punt d'explotar. Les idees es barrejaven les unes amb les altres i jo no en tenia cap de clara. Repassava la meva vida des de feia vint mesos i no hi trobava res positiu. Ha via valgut la pena viure? En aquells moments, estava convençut que, rotundament, no!

Mentre em capficava amb totes aquestes cavil·lacions van trucar a la porta de l'entrada i jo amb un humor de mil dimonis vaig sortir per saber qui era el que em demanava. Era en Magí.

Aquest home el veia molt a casa de Marga perquè treballava a la petita horta que tenien al darrera de la casa i que regaven amb les aigües sobreres. Aquest home jo l'apreciava molt poc.

- Què vols? - Li vaig preguntar amb molts mals modos i desconfiança.

- M'envia la Marga. Et prega que vagis a la porta de casa seva, perquè vol parlar amb tu.

- Et paguen bé per fer encàrrecs d'aquesta mena?, - li vaig dir tot emprenyat.

- De què vé ara aquesta pregunta?, - va fer estranyat del meu comportament amb ell.

- Bé, no estic en disposició d'anar-hi ara. Dignes-li així mateix. Pots afegir que, si és molt urgent el que vol dir-me, pot venir aquí, a casa meva, que jo no sortiré avui.

En Magí era un home un bon xic pocasolta i amb un prestigi humà que tenia molt a desitjar. Ja feia un parell de mesos que havien arribat a les meves orelles comentaris més o menys en veu baixa. Allò dé que m'han dit... però no es pot assegurar... perquè diuen que... En total que es deia que existien relacions in-

times entre en Magí i la mare de Marga i tot plegat amb el sentiment del seu marit. Jo era molt reaci a les xafarderies de poble que sempre han trobat camp adobat en la incultura de la majoria dels seus habitants. Aquella visita d'en Magí va crear dintre meu una forta desconfiança i durant la nit em despertava pensant en detalls als que jo no havia donat cap importància quan s'havien produït i que ara se'm presentaven molt sospitosos.

El feixisme primer, i els aconteixements personals ara, anaven fent de mi un home desconfiat i recelós amb tot i amb tothom. L'endemà en plegar del treball i com de costum, vaig esperar a Marga al portal de la fàbrica. Quan va sortir ja vaig notar que estava tota emmuriada, però vaig posar-me al seu costat dissimulant i dient un bona nit Marga! Va contestar-me amb una veu molt baixa, gairebé inaudible, i així vam començar a caminar, un al costat de l'altre, en silenci, i camí de casa seva. Vaig ser jo el que va començar la conversa.

- Què volies ahir amb tanta urgència?

- Ja no val la pena. El que volia dir-te ahir ja no té importància ara.

- Tu mateixa ets qui ha de jutjar-ho això. Però el que sí vull que quedi clar és que quan em necessitis siguis tú la que vingui a casa meva a buscar-me i no enviïs recaders.

- Jo venir a casa teva? Estàs ben arreglat perquè jo vingui a casa teva. Potser m'hi trobo el teu pare i amb la bona reputació que té en surto ben bruta.

No li vaig pas contestar tot seguit. La sang em bullia i sentia la seva pressió al cap. Una forta escalfor em pujava a la cara i a les orelles, cosa que em feia deduir que les tenia molt vermelles. No hi havia perill que se'm notés, perquè era de nit. Molt lentament pesant molt les paraules vaig contestar.

- Poques paraules han estat suficients per fer-me mal. Si això és el que volies fer, pots estar contenta, ho has aconseguit.

No va pas contestar-me i vam continuar callats fins a la porta de casa seva. Va ser ella que, donant-se compte del mal que havia fet i per reparar-lo en el que pogués va agafar-me la mà i, mirant-me amb els ulls negats de llàgrimes, anava a parlar. Amb la mà que em quedava lliure li vaig tapar la boca tot dient-li:

- No parlis. No és l'hora ni el moment. El mal ja està fet. Deixem passar uns dies i llavors amb els ànims més asserenats ja parlarem de tot, perquè tinc necessitat de deixar les coses molt clares. Ja veus que no estic gens enutjat, solament molt dolgut.

Vam separar-nos. Dintre meu s'hi anava afiançant el convenciment que, o jo aconseguia treure Marga de la seva família, o trencaria les relacions que entre els dos manteníem.

30.- AMB LA BOCA BADADA

- Bé, Pere, no creguis que m'envia ningú. Vinc per pròpia iniciativa i perquè vull saber quelcom que em sembla que passa però que no puc creure que sigui veritat.

Erem en un cafè del poble veí.

Aquella setmana, a la fàbrica, vam treballar tres dies i, dels altres tres jo en podia disposar. Erem al dijous a la tarda d'aquella setmana que les relacions entre Marga i jo eren tant tibants. Des que la vaig deixar el dilluns passat no ens havíem pas vist més. Quan al vespre, plegàvem de treballar, jo marxava ben de pressa i així quan ella sortia jo ja era dos o tres cents metres més endavant camí de casa meva. Tal i com jo li havia dit volia que passessin alguns dies perquè es rebaixessin les tensions que havien creat les seves desafortunades paraules del dilluns.

En Pere va donar una forta xuclada a la cigarreta, omplint completament els seus pulmons de fum i, mirant-me molt fixament, va fer un gest negatiu amb el cap i, somrient molt lleugerament, va dir:

- Es un tema molt delicat del que no voldria parlar-ne. Malleixo l'hora que vaig acostar-me a vosaltres i vaig conèixer la Marta. Amb tot el que ha passat jo sóc el perdedor, perquè estic enamorat com un principiant. Ja et dic que no voldria parlar-ne però tu ets un bon xicot, et conec de fa molt temps, i com que d'una manera o altra també et toca el tema... En fi, vull ajudar-te tant com pugui. Escolta i pren-ne la part que vulguis.

Va demanar dues cerveses i ens vam situar en una taula en el recó més discret del local. Quan el mosso va haver-nos servit i ja era suficientment lluny per no sentir cap paraula, en Pere, en veu molt baixa, va començar a parlar:

- Durant aquests tres mesos que he mantingut relacions amb la Marta el meu tracte amb vosaltres ha estat molt superficial. No puc, ni vull, jutjar les vostres intimitats perquè segurament m'equivocaria. Entre el que tu m'has dit en alguna ocasió i el que jo he vist i deduït arribo a la conclusió que tu ets molt jove encara per tractar amb aquesta mena de gent que formen la fa-

mília Martín. No vull pas menysprear-te, ja que fa més de tres anys que et conec i sempre has donat proves d'una gran honradesa i personalitat. Tampoc vull jutjar a Marga perquè jo no l'he tractada pas suficientment. En molts moments he pensat que t'estima, però en d'altres desconfio molt i em fa molta por que ve amb tu perquè no en troba cap més. No m'interpretis malament. Et vaig conèixer el 1937 i les nostres relacions van ser purament polítiques i van durar fins a mig gener del 1939. Puc repetir-te que durant tot aquell temps tenies una maduresa política que no era pas normal en joves de la teva edat, però el cas que ara ens ocupa no té res a veure amb tot allò i crec que per fer front a tot el que et vé a sobre faria falta ser un xic pocavergonya.

Va veure un glop de cervesa i tornant a fer aquell moviment negatiu amb el cap i un lleuger somriure que jo ja coneixia i que era molt característic en ell, i encenent una altra cigarreta, va continuar:

- No tens gens de rodatge amb les dones. Això em fa molta por. Per altra part ets un romàntic sentimental i sé que ho passaràs molt malament quan jo t'hagi explicat tot el que sé.

Va callar durant uns llargs minuts sense decidir-se a parlar. Per fi va continuar:

- Ja vaig dir-te el primer dia que vam anar al cinema junts que el meu projecte des del principi era obtenir dona guapa i barata. El segon diumenge de sortir ja us vam deixar sols tota la tarda. Vaig emportar-me-la a la despesa. Jo ja sabia que la mestressa no hi seria fins a la nit, com fa tots els diumenges. Vam passar una tarda inolvidable! Mai, fins aquell dia, havia tingut una dona tant fogosa entre els meus braços. Es lliurava al mascle com jo mai no havia somniat que pogués fer-ho cap dona. Generalment, i t'ho dic amb experiència, les dones que es creuen guapes, al llit són una nul.litat. La Marta no. Es dóna amb delit desenfrenat una vegada i una altra. A mitja setmana següent vaig pujar al vostre Poble i al vespre i en un descampat vam tornar a consumir l'acte sexual. Això va continuar així fins fa quinze dies, quan es va negar rotundament a tornar-se a ficar al llit amb mi. De moment vaig pensar que no era el dia adequat,

però que al cap de quatre o cinc dies tot tornaria a ser igual. Em vaig equivocar. No va deixar-se tocar més. Va ser llavors que el despit em va cegar i no podia assossegarme de dia ni dormir a les nits, pensant contínuament en aquell cas que feria tant fort el meu orgull de mascle. La primera cosa que em va passar pel cap va ser el pensar que la Marta es ficava al llit amb un altre. Jo ja sabia que no era jo el primer, perquè ella tenia una experiència llarga en l'acte sexual i coneixia tots els mètodes per evitar l'embaràs. Molt clar puc dir-te que no li vaig fer gens de mal el primer dia, senyal evident que un altre hi havia arribat abans que no pas jo. També vaig notar que quan es va negar era el segon dia que havia marxat el seu germà. Vaig fer-li propostes formals de matrimoni, explicant-li tal i com jo vull que sigui la meva esposa. "Ens podem casar tot seguit - li vaig dir -, amb el meu jornal i el teu podem viure perfectament", - li repetia. Ella no acceptava res del que jo li proposava. Va ser llavors que vaig estar gairebé segur que hi havia un altre home. Al treball preguntava als companys del vostre Poble, que treballen amb mi, informes d'aquesta gent. Tots em feien la mitja rialla i em deien: " Tant tu com aquest noi que va amb la Marga esteu arreglats! Tu ja ets gran i saps el que et convé, però l'altre pobre noi si bada pagarà les sabates dels fills dels altres, que ell creurà seus. Pobre xicot!"

- Aquesta és l'opinió generalitzada de la majoria de la gent del teu Poble. Tot això no em deixava res clar, però l'altre dia vaig passar-me més de dues hores amagat davant de casa seva. Tu vas estar-te una hora al portal amb Marga. Al voltant de les dotze de la nit us acomiadàreu. Jo era tant a prop vostre que gairebé sentia el que dèieu. Tu vas marxar i Marga va anar-se'n cap a dalt. Jo sabia que a la casa hi havia en Magí i anava esperant que sortís. Per fi, al voltant de dos quarts d'una va sortir amb la bicicleta a la mà. Va ser llavors que m'hi vaig acostar per darrera i molt baix li vaig dir:

No cridis, no ha de passar-te res. Vull parlar amb tu de la Marta.

De moment ell va espantar-se molt, però jo el vaig tranquil·litzar. Vam caminar carretera enllà, que ja saps que viu fora del Poble, en un llogarret petit. Quan ja vam ser un bon tros

lluny i als afores del Poble, amb una mà li vaig agafar el braç dret. Jo no sabia pas si anava armat. En notar que jo l'agafava tan fort, va deixar anar la bicicleta que va rodar per terra, però llavors jo, treient-me això (en Pere va ensenyar-me un ganivet americà automàtic d'uns disset centímetres de fulla), el vaig obrir i tocant-li amb la punta l'estómac li vaig dir:

- Vull la veritat Magí. Sé que entre la Marta i jo hi ha un altre home i sé que tu saps qui és. De pressa Magí que no tinc gens de paciència i vull saber qui és el que es fica al llit amb ella. Repeteixo que això es quedarà aquí entre nosaltres dos, però si no és convincent el que em contestis et deixaré aquí amb les tripes fora.

- Jo no sé pas res, Pere, - va contestar-me amb un gemec.

Vaig estrènyer les dents de ràbia i vaig estripar-li la camisa i la samarreta amb la punta del ganivet. Quan va trobar la punta de l'acer a la pell vaig notar que es pixava. Estava tot solucionat. Aquesta va ser la senyal evident que parlaria. El terror que sentia era més fort que els seus sentits físics. Tibant-lo pel braç me'l vaig endur enmig d'uns pins que hi havia uns metres més enllà, apartats del camí. Jo era conscient que encara que era nit tancada, podia passar algú i destorbar el meu treball.

En Pere va passar-se la mà pel cap, allisant-se els cabells. Va tornar a veure cervesa del got i va encendre una altra cigarreta.

- No em matis, Pere. Jo no l'he tocada mai a la Marta. T'ho juro!, - va dir-me plorant com una criatura.

- Doncs què hi fas fins altes hores de la nit a casa seva? Parla de pressa que perdo la paciència! - vaig tornar a insistir amb la daga.

- És que jo em pico a la seva mare!

Allò és el que menys m'esperava sentir, però vaig tornar a insistir.

- Quí es fica, doncs, al llit amb la Marta?

- Jo no ho sé pas del cert, perquè no ho he vist, però crec que és el seu pare qui se la pica!

Les cames em feien figa davant de tanta degeneració. En Magí, amb els camals dels pantalons xops de pixats es va deixar

anar a terra. Jo vaig asseure'm al seu costat i vam estar uns minuts en silenci en els quals solament es sentia el gemec que feia ell amb el seu plor. Vaig reaccionar i posant-li una mà a l'espatlla li vaig dir:

- Si tot el que m'has dit és veritat, no tinguis cap mena de por, no et passarà pas res. Pots continuar picant-te la mare i el degenerat del marit pot picar-se a la filla. Jo no en diré pas res a ningú. Tot el que ha passat aquesta nit ho deixarem oblidat per sempre més. Aquí no ha passat res! Però pobre de tu que ho contis a ningú! Pensa que ets home mort si te'n vas de la llengua.

- Per favor, Pere, no descobreixis el que jo t'he dit. Pensa que si hi ha escàndol anirem tots a la presó!

- Procura no anar-te'n de la llengua, repeteixo, que ja pots comprovar del que sóc capaç. Pensa que jo ho tinc tot perdut, i, per no tenir, no tinc ni família! La meva vida no val pas res, al costat de la teva, doncs tens dona i fills!

Vam parlar encara una bona estona amb pèls i detalls que no fan pas al cas, que ja entens per on van anar les coses, però ja entrada la matinada ens vam separar. No crec que ell parli. Sap del que sóc capaç i al mateix temps li convé callar perquè segons em va explicar treu molts queviures d'aquella gent. Va contar-me que el germà de la Marta els abasteix de tota mena de menjar i ell en té la sort del que li donen per portar queviures a la seva dona i als seus fills. Et dones compte de com està podrit tot el sistema? Aquests són els que han guanyat la guerra! Davant de tot el món ells són els bons i nosaltres els dolents. Quina podridura!

- Amb tot, estic enamorat perdudament d'aquesta dona, fins al punt que sabent-la una degenerada la faria la meva esposa si ella volgués venir amb mi. No obstant ja sóc conscient que no hi ha pas res a fer. El diumenge passat vaig intentar per darrera vegada allunyar-la dels seus pares. Tot va ser en va. Crec que vaig insistir tant que fins i tot vaig fer el ridícul. A la fi, cansat de tant bregar vaig engegar-la amb les paraules que ja vas sentir. Que te'n sembla?

- Em faig càrrec de tot el que em dius. No crec que en aquests moments hagués trobat un altre amic com tu. Durant aquest

any i mig que jo surto amb la Marga he vist i deduït coses estranyes però tan greus com el que em contes, la veritat, no m'ho pensava! Són uns feixistes i com a tals uns degenerats. Entre mil companys no n'hi hauria un altre com tu.

Li vaig estrènyer la mà amb efusió.

Va ser llavors que amb tot detall li vaig contar tot el que feia referència al meu tracte amb aquella gent. La meva obcecació amb Marga fins el dia que vaig rebre la carta de Vicki. En fi, de pe a pa, li vaig contar tota la meva vida des d'aquell 28 de gener d'aquell també maleït 1939.

Acabada l'explicació en Pere em va preguntar:

- Et figures al llit amb Marga?

- No Pere. De Marga no en tinc queixa i sempre l'he respectada molt. Crec que ella ho ha notat i crec que m'estima, o almenys ho ha fet. Que no ho fa ara? No ho sé! Que ve amb mi perquè no n'hi passa cap més? Potser sí. Que jo l'escalfo al portal de casa seva i en Magí se la fot quan ella arriba a dalt? Potser sí!

Vam callar durant uns minuts. En Pere va demanar un parell de cerveses més i va encendre una altra cigarreta. En portava ja mig paquet de fumades. Però és que ja feia més de tres hores que parlàvem. Jo vaig continuar:

- Comprenc que tal i com molt bé has dit sóc molt jove. Tinc dinou anys complerts i és la primera vegada que tinc relacions podríem dir-ne serioses amb una dona. Sóc un romàntic i sempre somnio despert. Per altra part, Marga sempre m'ha tractat molt bé, traient-me de les mans dels dirigents feixistes. Segurament, si no l'hagués trobat a ella, a hores d'ara seria a la presó.

- Has pensat si tot això és fet amb un pla preconcebut per tenir-te completament lligat i inclús fer-te pagar les sabates si convé?

- Pot ser. Això ho comprovarem ara, quan jo trenqui les relacions amb aquesta xicota.

En Pere, en sentir això, va obrir els ulls molt oberts i vaig comprovar per enèsima vegada el grau elevat de malaltia que tenia en aquells ulls. Va dir:

- No trenquis ara, perquè creuran que portem una conxorxa entre tots dos. Per altra part, aprofita l'ocasió i ensenya-li

la mena de mascle que ets. Almenys podràs saber si tu ets el primer.

Vaig somriure i no vaig fer cap mena de comentari a les seves darreres paraules.

Després de prometre-li molta discreció ens vam dir adéu.

Era el primer bon amic que trobava en aquell món degenerat i podrit que ens imposaven. L'exèrcit, el clero i els capitalistes podien estar satisfets amb la nova Espanya que deien que estaven forjant. Era una Espanya de degenerats, lladres, putes i cabrons! Eren aquests els que havien guanyat la guerra i ens imposaven el nou ordre. Quin fàstic!

31.- EL TRENCAMENT TOTAL

Les paraules d'en Pere em botxinejaven les orelles de nit i de dia. Dintre meu hi havia una lluita contínua entre el que jo considerava el bé i el mal.

Em sentia fort i quan sentia el cos de Marga acostat al meu la meva sexualitat es despertava i havia de fer esforços per frenar el que la naturalesa em demanava. Per una part, penso que em costaria poc de,continuant fent un paper de xitxarel.lo, endur-me-la al llit. Jo notava que cada dia el seu afany i el seu desig era més fort. El seu respirar profund, el seu cor bategant accelerat i la rojor de les seves galtes, quan ens foníem en un abraç profund i estret, denotaven que ella tenia tan desig de mascle com jo de femella. Estavem tots dos en plena joventut i això era molt normal.

Deixant a part tots aquests pensaments, vaig optar per, el dissabte d'aquella setmana, és a dir tres dies després de la xerrada amb en Pere, anar a parlar amb ella. En arribar el vespre, vaig encaminar-me a casa seva. Vaig donar el pic i repicó a la porta com acostumava i pel qual ja em coneixien i tot seguit va sortir la xicota.

A la primera mirada ja vaig notar que mantenia una postura molt seriosa, però és que no n'hi havia per menys. Jo em notava la pell de la cara molt tibant, senyal evident que jo la tenia molt seriosa també.

- Què vols?, - va preguntar-me en to sec.

- Parlar amb tu una estona, si no et molesto i tens temps.

- El meu pare no vol que continuem les nostres relacions.

Aquest va ser el primer argument que va deixar-me anar, encara que jo vaig creure que ho deia per fer-se la interessant.

- Què vols dir amb això? És que no podem ni parlar mitja hora?

Acabat de dir això, vaig fer la intenció d'anar-me'n i va ser ella qui em va agafar el braç tot dient:

- Pots parlar l'estona que vulguis. Fa molt temps que ens tractem i no crec que ara haguem de deixar les nostres relacions per unes paraules més o menys mal dites o mal interpretades.

Empassant-me la saliva vaig dir:

- No vull pas parlar de tot el que ens hem dit durant els darrers dies. Els nervis han anat molt excitats i tant tu com jo hem dit paraules que en moments normals no les haguéssim pas dit. Ja veus que amb cinc dies de reflexió n'hi ha hagut prou per veure que tot el que podia separar-nos no té pas la força suficient per destruir una estimació que per la meva part és profunda. Pots dir-ho així mateix tu?

No va contestar-me. Solament va passar-me les mans pel coll i posant-se de puntetes va besar-me a la boca amb un petó llarguíssim, al qual jo, passant-li les mans per la cintura, vaig correspondre. Ella tenia els ulls negats de llàgrimes.

Vam estar-nos uns minuts així sense dir cap paraula. A la fi, vaig ser jo el que vaig dir el mateix que ja li havia dit en d'altres ocasions.

- Preparem, poc a poc, tot el que ens fa falta. Sense presses planegem com enfocar millor el nostre pervindre. Busquem treball per tots dos. No ve pas d'un mes ni de dos ni de tres, però quan ho tinguem tot a punt casem-nos i fugim d'aquest món que ens envolta, sense dir-ne res a ningú i que ningú sàpiga on som. Es l'única solució per ser feliços, crec jo. Es això el que venia a proposar-te aquest vespre.

Ella sense deixar anar les seves mans del meu coll va dir:

- En aquests moments no pot ser tot això que proposes. Si tinguessis el soldat fet no m'hi pensaria ni un sol moment i no oblidó pas que tinc tres o quatre anys més que tu i també soc conscient del que pot passar-me abans que tu estiguis en disposició de fer-me la teva dona.

- Què pot passar?,- vaig preguntar pensant amb el que havíem parlat amb en Pere.

- Pot passar que una noia més jove que jo et faci més goig i jo em quedi sola.

- Pot existir una noia que faci més goig que tu?

No va pas contestar tot seguit. Va somriure per contestar:

- Ja has contestat la carta que vas rebre de Mèxic fa tres o quatre mesos?

Vaig deslligar els seus braços del meu coll molt bruscamment, tot dient-li:

- Qui t'ha dit que vaig tenir carta de Mèxic?

Sense immutar-se va contestar:

- El meu germà. I crec que té dret a vetllar per mi.

- I qui més hi té dret a vetllar per tu?

No va contestar-me, però jo vaig continuar.

- Des que vinc amb tu, estic considerat com un comunista pedit. Puc estar content ja que no se'm molesta. Dedueixo que tots els feixistes del Poble vetllen per tu, - afegint encara:

- En Magí també vetlla per tú?

Aquesta darrera pregunta li va venir molt de nou. Va obrir molt els ulls i va dir:

- Què vols dir amb això? Què és el que pots dir d'en Magí?

- Jo no res, ja que crec que el meu sant patró és el 28 de desembre. És a dir el dia dels Sants Innocents.

- No tant innocent! No et facis la víctima! Quan vulguis ja em contaràs què hi feies dijous a la tarda amb en Pere en un cafè del poble veí, - va replicar amb sornegueria.

- Però què dius ara! És que se'm vigila fins i tot quan vaig a fora del Poble?

- Ja et dic que el meu germà vetlla per mi i això és tot. No vull enfadar-me ni vull que ho facis tu. Acceptem les coses tal com venen o haurem de pensar una altra cosa diferent.

- Ja et dic el que jo vull. Per altra part d'aquí quatre anys has pensat l'edat que tu ja tindràs?

Aquest darrer advertiment la va posar de molt mal humor, ja que va dir:

- També ho veig molt negre, - i va abaixar el cap, cosa que jo vaig aprofitar per dir-li:

- Val més que deixem passar uns mesos sense veure'ns i llavors ja en tornarem a parlar.

- Tu el que vols es deixar-ho definitivament. Digues-ho clar i no seré pas jo qui et retingui.

- Bé. No trenquem definitivament, però comencem a pensar que d'aquesta manera no podem continuar.

- Tu ho has dit. - Va marxar deixant-me amb la paraula a la boca i tancant-me la porta als nassos.

Vaig marxar a casa com un gos mullat.

Quan jo feia els projectes i preparava aquesta trobada mai va passar-me pel cap que les coses fossin tant greus com vaig poder comprovar aquell vespre.

Però és que veritablement jo solament tenia dinou anys! Tenia molta raó en Pere quan deia que jo era molt jove.

Vam estar molts dies sense veure'ns. Tant ella com jo procuravem no trobar-nos. Per la meva part, esperava que passessin els dies perquè el temps esborrés les nostres diferències. Jo era un il·lús i les coses no van pas anar així. Les nostres diferències es van accentuar cada dia més.

Quan ja en feia vint que jo no li deia res, una de les vegades que vaig trobar-me amb en Ramón, després de saludar-nos molt amigablement, va dir-me que volia tenir una conversa molt seriosa amb mi.

- Cuando tu quieras, - li vaig contestar.

Vam sortir del Poble per la carretera en direcció al riu i tot seguit, quan ell va comprovar que cap xafarder podia sentir-nos, va començar:

- Hace ya muchos días que noto que no sales con Marga, verdad?

Ja hi som, vaig pensar jo. Però li vaig contestar.

- Sí. Han surgido algunas diferencias entre nosotros que creo que no se podrán solucionar. En definitiva, creo que todo está roto.

- Así tu crees que todo está roto. Y ella, lo cree también?

- Sí. En nuestra última conversación, y de esto hace ya bastantes días, nos discutimos y ella me cerró la puerta ante las narices.

Ell va riure de bona gana i em va dir:

- No te echó de su puerta porque querías joderla?

Llavors vaig ser jo el que va riure de bona gana.

- No Ramón, no. Pobre de mí si ella pudiese decir esto a su hermano. Me mata!

- Desde luego, este tío tiene muy mala leche.

Va ser llavors que va contar-me que feia dos dies que en Martín havia anat a veure al sergent, explicant-li que jo era un perillós comunista que tenia contactes amb tots els comunis-

tes de la comarca, entre ells en Pere. Li donava els llocs, dies i hores exactes que nosaltres ens havíem trobat i passat les consignes. També la nostra militància a les J.S.U.C. fins el gener del 1939, que, de fet, el sargent ja sabia. En fi, denunciava tot el que nosaltres havíem fet a la llum del dia i en moltes ocasions davant de les seves germanes, com fets polítics. Però està clar, arreglats per ell, eren fets delictius en aquells temps.

En comprovar tanta maldat, jo vaig preguntar a Ramón:

- Y el sargento, cómo ve todo esto?

- El sargento me lo contó a mí, pues ya te acordarás que cuando lo del Alcalde te puso bajo mi tutela. Yo le dije que no me creía ni una sola palabra de lo que decía Martín, pero que investigaría el caso, y aquí me tienes. Yo creo que lo mejor sería que el sargento preparase un careo entre tú y Martín. Estarías dispuesto?

- Desde luego que sí. Siempre que el sargento estuviese presente, pero sin intención de pegarme.

- Intentaré estar yo presente, pero desde ahora ya te garantizo que nadie te pegará.

Va tornar a riure i va continuar:

- Ahora quiero la verdad. Te has llevado a Marga a la cama alguna vez?

- Jamás!

- Pues eres tonto. Con lo calientes que van estas mozas y tu tan tranquilo.

Vaig posar-me molt seriós i li vaig dir:

- Has pensado que si ahora, por dejar las relaciones me ato sigan así, qué haría Martín si su hermana estuviese preñada?

- Cuando el sargento me expuso el caso yo creí que todo este lío lo buscaban porque la chica tenía la barriga llena.

- Puedes estar completamente seguro que si yo la supiese preñada y hubiese consumado el acto sexual con ella, me casaría al instante.

Anàvem tornant camí del Poble, tot xino xano. Li vaig explicar tot el procés de les nostres relacions. Vaig callar-me tot el que en Pere m'havia confiat. En Ramón em va preguntar que hi feia en Magí en aquella casa i jo em vaig arronsar d'espatlles.

Però en el que més va insistir era en saber si jo m'havia ficat al llit amb la Marga; ho preguntava d'una manera que de-
duïa que era el que més li interessava. Vam tornar al mateix
lloc d'on havíem sortit. Ell, com a comiat em va dir que ja
m'avisaria el dia i l'hora per al careig. Afegint:

- No me pierdo el espectáculo que vamos a tener. Este Mar-
tín quiere ir por lana y si todo va como yo espero, no dudo que
saldrá trasquilado. A lo mejor cree que vivimos en Extremadura.

Amb dos anys que feia que en Ramón vivia al Poble ja tenia
consciència clara que Catalunya no era Extremadura. Alguna cosa
havíem guanyat! Era molt curiós tot el que em passava a mi. Du-
rant els primers sis mesos de franquisme, contínuament, uns i
altres, em tenien controlat i sempre sota l'amenaça de tancar-
me a la presó pel mes lleu motiu. Des del viatge a Barcelona,
quan vam homenatjar al conde Ciano, i des que, a partir de lla-
vors, vaig començar a sortir amb Marga, les autoritats van obli-
dar-se completament de mi. Ara, en el moment que notaven que les
nostres relacions es trencaven, tornaven a insistir davant de la
guàrdia civil per intentar tancar-me.

Que vergonyós era tot el que passava en aquells temps! i no
era pas solament a mi que em passava això. Un setanta o vuitanta
per cent de la població vivia completament aterroritzada sota l'a-
menaça de què a la mes petita badada, paraula o gent sospitós,
et feien anar a la caserna i el més probable era que allà a les
primeres paraules ja et donessin un parell de bofetades. Feia
dos anys que vivíem el mateix terror del gener de 1939.

Ara era en Martín, germà de la Marga, el que burxava de nou
per aterroritzar-me. Però què és el que volia aquest ximple?

Si la seva intenció era fer-nos trencar les relacions, ja
ho havia aconseguit. Si no volia que les trenquéssim i volia ca-
sar la germana, no tenia perquè moure tanta brega, ja que jo,
fins feia tres setmanes, estava disposat a casar-me tot seguit.
El que jo ara volia era deslligar-me completament d'ells i molt
més ara que sabia amb la colla de degenerats que anava a empa-
rentar-me. Personalment, de la Marga no en podia dir res. Almenys
fins llavors jo no en sabia pas res de sospitós, però, de fet,
sols ella sabia el que pretenia.

De totes maneres i a la vista dels aconteixements, jo esta-

va completament decidit a anar a la presó, abans de casar-me amb ella. Què s'havien cregut aquella colla de degenerats! Llàstima que hagués de callar-me tot el que m'havia contat en Pere.

Tres dies més tard era citat perquè em personés a les vuit del vespre a la caserna de la guàrdia civil.

Per moltes garanties que en Ramón m'havia donat, jo no les tenia pas totes. Erem a primers de 1941 i jo recordava molt bé que feia tot just dos anys que en aquella casa m'havien apallissat de valent. Però en fi, van cridar-me i jo no tenia altra solució que presentar-m'hi a l'hora indicada.

Quan vaig arribar-hi, en Ramón ja m'esperava. Va dir-me que en Martín encara trigaria una mitja hora a comparèixer, però que el sergent volia parlar abans amb mi tot sol.

El sergent em va rebre molt bé. Semblava talment que tot hagués canviat des de la darrera vegada que se m'havia cridat a aquella casa. Es notava que els informes d'en Ramón eren bons. De totes maneres, amb consciència jo havia intentat complaure a les autoritats en tot el que ells volien. Políticament jo estava desvinculat de tot i de tothom.

El sergent va voler que jo li expliqués tot el procés del nostre diguem-ne festeig amb Marga. Li vaig fer notar que era impossible amb tant poc temps com teníem, però va insistir que ho fes a grans trets i així mateix vaig fer-ho en uns vint minuts.

En el que més va parar l'atenció va ser quan jo parlava de les meves propostes de casori. Va fer-me repetir una vegada i una altra com li havia fet les propostes i en notar que jo contestava amb tant d'aplom va comentar:

- Pero, con todo lo pasado y después de darte con la puerta en las narices, tu estarías dispuesto a reanudar las relaciones si Martín te lo exige?

- De ninguna manera! Si este problema lo hubiesen dejado en nuestras manos, es decir entre Marga y yo, seguramente todo se habría solucionado. Ahora temo que detrás de sus amenazas se esconde algo innoble e inmoral, por lo que me niego en absoluto a seguir las relaciones.

El sergent va contestar:

- Bien hecho. No obstante no es esto lo que Martín pide.

Seguramente y por las referencias que tengo-lo que él desea es encerrarte. Dice que eres comunista y estás dentro de una organización comarcal de este signo.

- Qué barbaridad! Pero en fin, si Vd. quiere hacer justicia no la temo, siempre que esta justicia sea verdadera. Bastantes quebraderos de cabeza me ha traído el haber militado durante la guerra en las Juventudes Socialistas, para hoy embarcarme en una nave que se fue a pique hace ya dos años.

- Todo lo que tu me dices me lo ha contado Ramón. Él llevará este asunto y lo hará muy bien. No te preocupes de nada. Martín no tiene ningún poder en esta comandancia y tendrá que solucionar sus problemas domésticos en su casa. Procura estar tranquilo.

Es va aixecar i va marxar. Vaig quedar-me sol uns minuts, passats els quals va entrar en Ramón i en Martín molt somrients tots dos. La meva desconfiança va anar en augment a la vista d'aquella cordialitat.

- Bien Martín, aquí lo tienes, - van ser les primeres paraules d'en Ramon després d'asseure's. Afegint, - ya te dije que estas cosas se solucionan mejor dando la cara.

Al sentir aquestes paraules en Martín va replicar:

- Lo que yo pienso hacer es rompérsela a este comunista de mierda. Ha aprovechado la confianza que mi hermana le ha facilitado para encubrir sus manejos en la organización del partido comunista de esta comarca.

- Tranquilo Martín. No te sulfures. En qué te basas para afirmar lo dicho? - va preguntar en Ramón.

- Primero este imbécil sale con mi hermana Marga. Más tarde busca novio para mi otra hermana Marta. Se da el caso que este novio es un antiguo amigo también del partido comunista. Los dos aprovechan el noviazgo para encubrir sus manejos de organización. Pero ellos no contaban con que yo seguía sus pasos muy de cerca.

Va desbarrar durant més de mitja hora. Tot el que deia s'havia lligat a la seva manera. Explicat a una persona qualsevol, és a dir, que no em coneguéis com en Ramón, segurament que la meua situació hagués estat difícil. Mai vaig obrir la boca. Jo mateix no sé com aguantava tantes impertinències durant el que po-

dríem dir-ne el seu discurs acusatori. Era molt valent en Martín amb la pistola al costat. Mai ningú fins llavors no m'havia maltractat de paraula com va fer-ho aquell ximple. Va haver-hi uns moments en els quals inclús es va aixecar i amb uns ulls que semblava que havien de sortir-li del cap, va aixecar la mà per apallissar-me. No em vaig moure gens esperant la bofetada. En Ramón va haver de cridar-lo a l'ordre. Va continuar les seves barbaritats una estona més, fins que crec que, en veure que jo no li contestava res, va adonar-se que feia el pallasso i va anar afluixant els seus impulsos agresius. Llavors va ser en Ramón que va voler que jo em defensés i vaig fer-ho així:

- És una verdadera lástima que entre personas civilizadas tengamos que llegar a estos extremos. Todo lo que este señor dice, acusándome de comunista, todas las autoridades del Pueblo lo hicieron hace ya dos años. No se me encerró entonces, y yo deduzco que fue porque en la vida de cualquier persona existen partes positivas y partes negativas. Creo que ya fue entonces que las autoridades supieron apreciar que en mi persona existian partes positivas dignas de ser tenidas en cuenta. He pasado estos dos años procurando cumplir con las autoridades para, si no merecer su confianza, al menos su respeto. Creo que lo he logrado y estoy muy satisfecho de ello. Todo lo que Vd. cuenta de organización comarcal, etc., etc., solamente existe en su mente y, perdone, pero creo que es debido a su corta estancia de vida en Catalunya i más concretamente en este Pueblo. Créame, señor, los verdaderos comunistas en estos momentos están en el exilio o en la cárcel.

Ell volia trencar-me la xerrada en més d'una ocasió, però en Ramón li manava tranquil·litat i silenci. Jo vaig continuar:

- Marga sabe esto y mucho más. En un año y medio hemos tenido tiempo de hablar de muchos temas. Yo no sé qué ha pasado en el ánimo de ella durante estos dos meses. Puedo decir que en estos últimos tiempos la desconozco. No es la misma que yo traté un año y medio atrás. He pasado durante todo el tiempo, llamémosle noviazgo con ella, momentos de depresión emocional producto de los acontecimientos pasados, pero mi intención fue siempre y en todo momento hacerla mi esposa. La única condición que ponía para ello era huir de todos, pues des del primer día y mucho

más en los últimos tiempos, siento un desprecio inmensurable hacia todos ustedes. Ningún proyecto ha sido posible. No tengo nada contra nadie, al contrario de ustedes, que me cargan con toda clase de maleficios e improperios. No les guardo ningún rencor, pero sí les pido, y crean que lo hago con sinceridad, que me dejen tranquilo pues creo que tengo derecho a ello.

Vaig callar amb la intenció de no obrir més la boca.

Van passar uns minuts en els quals ningú no va dir res, però a la fi va trencar el silenci en Martín amb aquesta pregunta, la qual em va fer creure moltes coses de les quals encara dubtava.

- Qué es lo que desprecias de todos nosotros? Es que somos unos degenerados?

Vaig pensar que el millor menyspreu era no tornar contesta i així vaig fer-ho.

En Ramón va aconsellar-li que deixés les coses tal com estaven, però en Martín no va pas donar-se per la pell i va voler deixar-ho tot obert per, segons ell, continuar les investigacions. Després de molts arguments poca-soltes van dir-me:

- Puedes irte. Ya nos veremos de nuevo.

Vaig marxar tranquil amb la seguretat que les relacions amb aquella família s'havien acabat per sempre més.

Així va ser.

En temps normals i quan dic temps normals vull dir durant els anys de la segona República, tot el que em passava a mi, hagués hagut de solucionar-ho el jutge de pau. Però no eren temps normals i ja feia dos anys que això durava. La guàrdia civil havia de solucionar tots els problemes conflictius que poguessin existir en el Poble. Encara més. Eren temps d'allò que en dèiem "temps d'estraperlo", és a dir, mercat negre. La guàrdia civil deixava passar carros i camions carregats de queviures previ pagament d'unes propines que sols l'interessat sabia a quant pujaven. L'estraperlista era home del règim i tot quedaven entre feixistes. El poble famolenc és el que els enriqueix a tots. Eren temps en els quals els feixistes feien fortunes enormes.

Però és que encara passaven coses més grosses i greus. Les fàbriques de teixits començaven a treballar a un ritme creixent. Les necessitats de la guerra a Europa feien que el nostre país trobés mercats oberts a Alemanya, Itàlia i a la derrotada França. Les jornades de treball eren completes, però els jornals eren d'autèntica misèria.

Com que amb el jornal cobrat no n'hi havia pas prou per malviure, molts treballadors s'emportaven de la fàbrica cotó en floca o filat per vendre'l a preus baixos a desaprensus. Aquests el compraven per tornar a vendre a petits empresaris que gràcies a això podien treballar, ja que no tenien abastiment de matèria prima del ministeri del ram.

Els grans patrons eren conscients de tot això. Sabien que el treballador s'emportava de la fàbrica gèneres que a ell li valien molts diners, però preferia això abans que pagar el jornal digne i que cobrés el mínim vital del treballador. Quan notaven que els lladres eren molts, avisaven a la guàrdia civil i aquests, a la porta de la fàbrica i a l'hora de sortida, escorcollaven a alguns treballadors, procurant sempre que aquests fossin més o menys contraris al règim. Es a dir, els addictes podien ser lladres. I de veritat ho eren!

En una ocasió vaig fer-ho notar a Ramón i ell em va contestar que mai oblidés que els feixistes eren els guanyadors de la guerra.

Per altra part, el poder també callava.

Tot quedava explicat en recordar que en la passada missió que els jesuïtes van fer al Poble un d'ells i des de la trona va dir:

- No oblideu pas la posició de l'església en la nostra passada "guerra de liberación", la qual va ser per reconquerir per als catòlics espanyols una vida digna i lliure de la qual durant la inquisidora República n'érem privats.

La guàrdia civil feia el paper de la trista figura. En general a ells crec que ja els venia bé de fer de jutge i botxí a la vegada, però la realitat era que queien a la trampa que el capital i el clero els parava contínuament.

Durant els primers anys trenta, producte de l'amistat entre nois en edat escolar entre els quals hi eren tots els fills dels guàrdies civils destacats a la caserna del Poble, jo visitava, per donar curs als jocs tan normals en els nois, la caserna. Em cridaven molt l'atenció les dificultats econòmiques que travessaven aquelles cinc o sis famílies que malvivien en aquella antiga casa.

Era molt normal entre la gent del Poble, quan es volia parlar de la misèria que passava una certa família, dir que passava més fam que un guàrdia civil.

Jo puc afirmar que de fam no en passava cap dels meus amics "hijos del cuerpo", però d'anar curts de diners i menjar sobrelles, sí que eren els que més ho patien.

Producte d'aquesta podríem dir-ne injustícia social que patien més fort els que tenien família nombrosa, va fer que llavors, en arribar els anys quaranta vulguessin arrancar-se l'espina que portaven clavada des de feia anys i es prestessin a tots els jocs innobles i immorals per poder viure millor. Aquesta degeneració col·lectiva que s'apoderà de tots els que es consideraven guanyadors de la guerra civil i, enmig d'ells, d'aquells que eren guardadors de l'ordre, perjudicava molt fort la imatge que el poble en tenia. Això feia que la majoria de la gent mirés a la guàrdia civil amb temor, per les pallisses que acostumaven a donar amb tota la sang freda. Però també la mirés amb menyspreu, per la degeneració que mantenia i protegia. El resultat era que hi havia una desconfiança i un fàstic creixent envers tot aquest cos format en els seus inicis per netejar la societat de lladres i de facinerosos, però llavors protector de tots ells.

32.- EL MEU ALLIBERAMENT

Uns dies més tard, el sergent i en Ramón em van cridar. Van parlar-me de la conversa mantinguda i no van pas amagar el seu menyspreu per en Martín. De totes maneres, ells no volien quedar malament ni crear tensions entre "gente del cuerpo". M'ho van dir molt clar però ja van fer molt per mi prometent-me que si jo continuava allunyat del que ells en deien antics amics comunistes procurarien no tramitar res que em perjudiqués.

En Ramón em va aconsellar que marxés una llarga temporada del Poble. Encara que vingués un parell de vegades al mes, però que procurés buscar treball a fora.

Com que amb el pare vivíem molt distanciats, producte de les relacions que ell mantenia amb aquella dona, vaig projectar seguir els consells que en Ramón em donava.

Aquella primavera, previ permís de l'empresa on treballava, vaig marxar a Barcelona a buscar feina.

Vaig fer de manobre. Vaig treballar a pic i pala. A la fi, unes setmanes en una perruqueria, de barber interí, per suplir a un que estava malalt. Tot va anar molt malament. Els jornals eren baixos i els queviures eren molt cars. Vaig passar autèntica fam.

Periòdicament tornava al Poble, però quan hi era sortia molt poc. En un dels viatges, a primers de juny, vaig trobar feina en una casa de pagès per la sega. Tenien una màquina de segar, començaven a haver-n'hi algunes llavors, i van llogar-me per arrearplegar les gavelles de blat que la màquina segava. La feina va durar tot un mes.

Allà em vaig refer. Treballava de punta de dia fins que era negra nit. El jornal era minso, però el menjar no faltava, i de bona qualitat. Com que la gana també era forta, vaig engreixar-me uns pocs quilos, que prou falta em feia.

A mig juliol, van engegar la màquina de batre al Poble. Tot seguit hi vaig anar a demanar feina als dirigents del sindicat agrícola que eren l'Antoni Rius, en Joan Mas, cosí germà meu, fill de l'oncle Salvador i en Bassany. Tots tres van coincidir en dir-me el mateix:

- No n'hi ha, ni n'hi haurà pas mai, de treball per tu en el sindicat agrícola d'aquest Poble.

Ja m'ho esperava.

Vaig tornar-me'n a Cornet amb el pagès amb qui havia treballat per la sega i em va llogar per tot l'estiu a batre. Molta feina i pocs diners però l'interessant era que el menjar no faltava.

Acabada la temporada de batre, m'hi vaig quedar un mes a llaurar els rostolls amb una mula. Llavors el treball ja no era tant pesat. Els dies ja eren més curts i les vetlles més llargues. Dormia a la palla però cada matí procurava rentar-me molt bé en un gorg d'aigua que hi havia prop de la casa. Tenia una obsesió que em feia molta por, que era criar paràsits. Sempre vaig aconseguir no abandonar-me a la brutícia corporal.

En un dels viatges que periòdicament feia a casa, el pare em va dir que ja havia trencat les relacions amb aquella dona. Però quin preu en vam pagar d'aquella rauxa del pare!

Aquella dona li va prendre tot el que de bo la mare havia deixat. Tot respirava misèria a casa!

El pare em va demanar que no marxés més i jo, recordant les paraules que la mare ens va dir poques hores abans de morir, em vaig quedar.

El 22 de juny d'aquell 1941, Alemanya havia atacat a la U.R.S.S. La guerra es generalitzava. Encara que tot feia pensar que els nazi-feixistes s'ho crusprien tot, jo tenia la lleugera esperança que de Rússia no en sortirien. Això em feia esperar els aconteixements de l'endemà.

Vaig tornar a treballar a la fàbrica de teixits, però em van destinar a una altra secció.

- Millor, - vaig pensar jo, - així no veuré la Marga.

No, segur que no la veuria, ni tampoc no me la trobaria. Van dir-me que al cap de pocs dies del meu careig amb el seu germà, ella va marxar del Poble.

No vaig pas preocupar-me'n gens. La tenia completament oblidada. Aquell estiu de treball continu i fort havia aconseguit fer-me oblidar per complet tot el passat. Una pau d'esperit, com mai no havia sentit fins llavors, feia que jo mirés el món amb molta despreocupació. Poc a poc, la vida dura feia de mi un home completament diferent.

Molt realista, jo vaig parlar al pare per enèsima vegada de marxar del Poble. El seu prestigi personal era molt minso. La seva relació amb aquella dona no va caure gens bé als ulls d'una gent completament influenciada pel sistema nacional-catòlic de l'època.

El pare, com d'altres vegades, no va voler escoltar-me. Ni sentir-ne parlar de marxar! Ell continuava creient que la guerra duraria poc i que quan aquell desgavell s'acabés tot tornaria al seu ritme normal. Jo ho veia completament diferent, però no volia treure-li la il.lusió. Així vam passar uns mesos més.

Va arribar-me l'hora de fer el soldat. Des del primer moment vaig fer constar el meu defecte visual. Passats un parell de mesos vaig ser cridat a revisió a l'Hospital Militar. Unes setmanes més tard l'agutzil del Poble em va portar còpia de l'expedient en el qual se'm declarava inútil total per al servei militar.

Quants disgustos em va estalviar el meu defecte visual? No ho sé, però sempre he cregut que molts. Tal i com estaven les coses en aquells moments, jo ho hagués passat molt malament.

Acabat de rebre aquest comunicat, vaig anar a veure l'advocat Vilà perquè m'aconsellés per la meva hipotètica sortida d'Espanya.

Va sol.licitar un passaport tipus "per un sol viatge" ja que ell considerava que seria el més fàcil. La petició fou retornada amb un timbrat gros a sobre amb la famosa paraula "DENEGADO".

Amb tot això ja havíem arribat al final de 1941.

Jo anava treballant a la fàbrica de teixits i des que m'havien canviat de secció procurava aprendre totes les especialitats del treball dels cotoners. Batans, dardes, manuars, metxeres, con_utínues i telers, que era el meu destí des dels dotze anys.

El pare d'un bon amic, que era teòric tèxtil, va prestar-se a tenir-me d'alumne gratuïtament per ensenyar-me tissatge. Amb molta il.lusió vaig fer els cursos corresponent i al final vaig obtenir bones notes. Amb les notes als dits vaig anar a veure el director de la fàbrica per sol.licitar millorar la meva posició

quan existís plaça vacant. L'home va dir-me que ho veia molt negre. Havia de donar totes les vacants a homes addictes al règim i jo no ho era. Tot i això, ell va aconsellar-me que continués aprenent i estudiant perquè, algun dia, potser, les coses canviarien. Recordo molt bé que va dir:

- Pensa que el saber no ocupa pas lloc.

Aquestes paraules em van recordar l'Eloi Regné.

Quina desesperança contínua tornava a viure. Tot se'm tan-cava. Semblava talment com si jo hi fos de sobra en aquell món. La meua soledat en aquell 1941 va ser tant continuada que sort en vaig tenir de donar-me completament al treball. Mentre treballava, i millor entre gent desconeguda, jo no pensava res del passat ni del present, tenia el cap completament buit. Considerava el treball dur el millor, i em comparava amb el borratxo que necessita l'alcohol per evadir-se.

A la vista dels fracassos que per tot arreu em sorgien vaig arribar a pensar altra vegada en el suïcidi. Veia la mort com un alliberament. Però quan em passava la depressió em rebel·lava contra mi mateix per tenir aquells pensaments tant desesperats i covards.

Un dia d'aquells, ens vam trobar amb en Tarrús i parlant de les nostres desventures, va passar la Marga.

Vaig quedar glaçat. Feia prop d'un any que no l'havia pas vist. Ens vam mirar amb en Tarrús i ell va comprendre molt bé la meua estranyesa i va aclarir-me:

- Crec que va tornar ahir. Feia onze mesos que era fora.

- Però què li ha passat a aquesta noia? Aquesta no és pas la Marga que jo vaig conèixer!

De debó que jo no podia comprendre que amb onze mesos una persona hagués fet un canvi tant radical. Aquella noia que s'esforçava per vestir tant jovenívolament quant sortia amb mi, que sempre procurava vestir tant senzill i pulcre per amagar els tres o quatre anys que tenia més que jo, aquella noia, repeteixo, havia augmentat vuit o deu quilos des del darrer dia que jo l'havia vist. Vestia molt descuradament, sense gens de vermell als llavis ni a la cara; veritablement semblava, llavors, que tingués quatre o cinc anys més dels que en realitat tenia.

Amb en Tarrús no vaig fer cap comentari. Bé prou que se'n va donar compte, ell, de la meva reacció.

Com que el Poble era petit eren moltes les ocasions que ens vam trobar la Marga i jo, durant aquells dies. Quan això passava, ella baixava el cap amb els ulls mirant a terra. Jo aguantava el cap dret mirant-me-la de reüll. Cada dia que passava jo em sentia més estranyat de què amb aquella dona ens haguéssim estimat. Podia ser possible que jo hagués pensat casar-m'hi? Veritablement jo mateix m'estranyava de tot el passat.

Uns dies més tard, en Tarrús em va dir que la gent comentava que jo havia deixat la Marga prenyada i ella durant aquells onze mesos havia anat a solucionar la meva canallada. Aquest era el motiu del seu canvi físic.

- No ve pas d'una, de calúmnia. Tinc les espatlles molt amples, - vaig contestar molt secament sense voler fer cap altre comentari.

Més tard ja no era en Tarrús sol el que em comentava això. Es notava que la gent ho passava molt bé amb tota aquella xafardia.

El meu orgull va sortir a flor de pell i com que no em sentia pas culpable reaccionava amb altivesa.

Més tard algú va dir:

- Es veu que tu l'escalfaves al portal i en Magí se la fotia a dalt.

Tampoc vaig fer-hi cap comentari. Ja es cansarien!

Pobra Marga, degué passar-ho molt malament!

Als dos o tres mesos del seu retorn va començar a sortir amb un xicot andalús d'uns trenta anys i llicenciat de fer el soldat. Ja quan jo sortia amb ella i ell venia de permís, se la mirava molt. Jo, la veritat, és que el tenia per una bona persona.

Va ser un festeig curt. Van casar-se i van marxar a viure a fora, és a dir, a un altre poble. Precisament van fer, ells dos, el que jo sempre li deia que volia fer durant el meu festeig amb ella. Amb el cor a la mà i amb tota sinceritat vaig desitjar que fossin ben feliços. Tres mesos més tard, va marxar tota la seva família. No els he vist mai més! Ni ganes! No obstant, sempre he considerat a Marga una víctima d'una família degenerada que la victòria feixista va acabar d'enfonsar dins del fang i la merda que el mateix sistema porta.

Com que el pare, a darrers d'aquell any, es va quedar sense l'horta i de fet tenia poc treball, va començar a fer algun que altre jornal escadusser que li sortia. Jo tornava a insistir una i altra vegada perquè reféssim la nostra vida lluny d'aquell ambient que a tots dos tant ens denigrava. Sempre s'hi va negar. L'orgull de casta i professió el tenia amarrat a una terra que no era pas seva, però que ell estimava més que a tot i a tothom, més que a si mateix.

Pobre pare, que equivocacat estava!

Va començar a treballar alguns jornals per en Joan Picas. Aquest home era l'hereu d'una propietat molt extensa, la majoria d'ella repartida a parceria. Però també en feia conrear una part pel servei de la seva casa pairal, que era la típica casa de pagès catalana construïda ja feia segles.

En Joan Picas li donava algun jornal perquè li tingués cura del vi que feia amb els raïms que li portaven els parcers. En Picas el llogava perquè el necessitava, però ell era un feixista del piló. Li va dir molt clar que des de feia més de deu anys tot el vi se li feia agre.

El pare, amb tota l'honradesa professional, li va netejar tines i botes que, per cert, les tenia deixades de la mà de Déu o del diable.

- Qui té mossos i no se'ls veu es fa pobre i no s'ho creu - deia el pare.

Tot el problema era de brutícia, most amb poc sucre i deixadesa. Amb el pare va trobar la solució.

Aquest Picas era director d'una fàbrica de teixits instal·lada en un altre poble veí i volia mantenir la masia i la seva professió tèxtil, però el resultat era que tot anava bastant malament.

- Home de molts oficis? Pobre segur!, - deia jo.

Vaig demanar-li feina d'ajudant de contramestre per treballar a la fàbrica que ell dirigia. També vaig ensenyar-li les meves notes de tissatge.

- Ja en parlaré amb el teu pare, - em va contestar.

Van passar uns mesos. Jo, cada deu o quinze dies, preguntava al pare.

- Us ha dit res en Picas? -

- No. No m'ha pas dit res per tu, - em contestava.

Vaig decidir-me a trobar-lo de nou. Amb tota franquesa em va dir:

- Ja fa molts dies que vaig comentar amb el teu pare la teva petició. És ell que no vol que deixis el treball de la fàbrica on ets ara. Creu que si arribes a contramestre marxaràs del Poble i el deixaràs sol. Ell creu que els fills no han de tenir gaire cultura i així poder tenir-los a casa. La il·lusió del teu pare seria poder formar un gran patrimoni pagès. Jo vull tenir-lo content a ell, perquè ja veus que tot el que li confio m'ho porta molt bé.

Perquè insistir? Perquè enfadar-me? Tot era podrit, fins i tot el meu pare!

Nits senceres sense dormir. Ningú no tenia queixa de mi. No tenia companys. Vivia completament aïllat i tancat dintre meu. Què fer? Per què tot em sortia a l'inrevés?

- Però si ets en Pere, veritat?, - li vaig dir tot acostant-me a una parella que venia en direcció contrària a la que portava jo.

- Si amic Marc, sóc en Pere, - va dir-me tot abraçant-me.- Què és de la teva vida?

- Vaig malvivint, i tu?

- Però si no us he presentat! La Rosa, la meva dona. En Marc, un molt bon amic.

- Gràcies Pere. Em dones una doble alegria. La primera, veure que t'has casat; la segona, trobar-te.

Vam entrar en un cafè i ens vam asseure tots tres al voltant d'una taula. Ell, amable com sempre, va fer servir unes cerveses i com en una altra ocasió vam parlar, parlar i parlar.

Jo vaig buidar tot, però tot, el que portava a dins. No li vaig amagar pas res.

Ell em va donar la seva adreça. Treballava en unes mines de carbó a Mequinença.

- Puc ajudar-te en res? - va preguntar-me.

- No Pere. Però pots creure que he tingut una bona alegria en trobar-te.

- Jo també.

Ens vam acomiadar amb una altra abraçada. Recordo molt bé aquell dia. Des de llavors ja vaig estar més content. No tot era tant negre, ja que al món encara hi havien bones persones.

A Ramón li va venir el trasllat més o menys al mig any de tornar jo a treballar a la fàbrica de teixits, després de la meva podríem dir-ne excedència aconsellada per ell.

Va ser traslladat a Badalona.

Una casualitat va voler que jo m'assabentés de què tot just ell va ser fora del nostre Poble, va presentar-se una noia de, més o menys, la seva edat preguntant per ell. Males llengües van dir que aquella noia el buscava per reclamar-li que complís amb el seu deure de pare d'una filla que havien fet tots dos durant la nostra guerra civil, en un poble de castella.

No vull, ni puc, ni hi tinc cap dret, jutjar totes aquestes xafardereries que llavors es van comentar molt. No obstant, sí que, passat mig any de tot allò, en Ramón va tornar al Poble i li vaig agrair molt que vingués a visitar-me a casa meva.

Venia vestit de paisà i va explicar-me que ja no era guàrdia civil. No vaig pas preguntar-li els motius d'aquesta decisió, però va ser ell que va dir-me que s'hi sentia molt incòmode dintre del cos. Criticava molt el règim de la Nació, el qual deia ell, era un règim de i per pocavergonyes i desaprensus.

Treballava d'agent d'assegurances i em va dir que dintre de poc es casaria. Va ser llavors que jo li vaig fer referència a la noia que deien que havia vingut feia temps preguntant per ell.

- No, me caso con una buena chica que he conocido en Badalona, - va dir-me i jo no li vaig pas preguntar res més referent a tot aquest tema.

Va donar-me molts consells sobre com havia, a judici d'ell, d'enfocar la meva vida.

En els tres o quatre dies que va passar en el Poble visitant a tots els bons amics que hi havia deixat, no va pas oblidar-se mai de mi. Es va acomiadar assegurant-me que sempre més em recordaria. Personalment no n'he sabut mai més res. Tampoc no l'he oblidat.

Uns anys més tard, va venir un germà seu, també guàrdia civil però amb galons de sergent. Durant alguns anys va ser comandant de la caserna.

Un dia em va cridar i em va fer saber que en Ramón li havia explicat algunes de les injustícies que havien fet amb mi els feixistes del Poble durant els primers anys de la seva victòria. Va oferir-me els seus serveis i va aconsellar-me que fos molt prudent.

Jo, des del 1939 mai no he tingut simpatia pels homes que formen aquest cos, però en Ramón va aconseguir que sempre cregués que hi havien excepcions, ja que ell, venint amb els guanyadors de la guerra, va saber comprendre'ns un bon xic als derrotats.

A mitjans de l'any 1942, vaig rebre una carta de Vicki en la qual m'anunciava el seu pròxim enllaç amb un noi basc refugiat a Mèxic com ella. Era una carta curta i lacònica. Jo li vaig contestar així mateix desitjant-li de tot cor la màxima felicitat. Estic completament segur que se la mereixia. Felicitava així mateix al seu futur espòs, recomanant-li que l'estimés molt. No n'he pas sabut mai més res, però jo no l'he oblidat mai més.

En alguns moments baixos que la vida sempre ens dóna, em surt la seva imatge quan menys ho espero, amb els seus ulls tant clars i blaus que tenia el darrer dia que la vaig veure, quan va venir a dir-nos adéu, aquells primers dies de l'any 1939 de tant trist record.

En rebre aquesta carta al meu domicili vaig fer-m'ho venir bé per preguntar al carter si encara violaven la correspondència.

- No, ja fa quatre mesos que tot això s'ha acabat. Si la violen ho fan abans d'arribar al Poble. Poc a poc tot ha de tornar al seu lloc. Si la guerra mundial la guanyen els aliats, tot canviarà, - va dir-me.

Vaig quedar satisfet en comprovar que molta gent esperava el final de la guerra amb la victòria dels aliats. Tot amb això, però, les presons i camps de treball continuaven plenes d'homes que no havien comès altre delictes que defensar les seves ideologies polítiques.

Uns mesos més tard, vaig rebre un sobre sense remitent en el qual hi havia deu exemplars de TREBALL de tamany reduït a mig full. De moment em va fer certa basarda tenir-los als dits i la primera intenció va ser de destruir-los. Si se'm descobria que jo rebia aquella propaganda anti-feixista estava completament perdut.

Vaig deixar passar dos o tres dies. A la fi vaig decidir repartir-los entre tres amics i bons companys, antics J.S.U.C., en Tarrús, en Serra i en Bernat, amb l'encàrrec que cada un en fes passar tres. Així es va fer durant més d'un any. Tots tornàvem a ser conscients de què, sense lluita, no aconseguiríem pas treure'ns aquella dictadura tan terrible de sobre.

En més d'una ocasió i amb molt secret algú em donava a llegir TREBALL sense saber que era jo el primer que el llegia al Poble.

Vaig estar de molta sort, perquè mai no es va descobrir res. Però tampoc mai no vaig saber qui m'enviava TREBALL. Vol dir això que la por guardava la vinya i per aquest motiu les coses es feien força bé.

A la fàbrica i a la secció de telers hi treballava una xiqueta que ja des del primer dia que vaig entrar en aquella secció en veure-la vaig pensar que era la més maca que al món pogués existir. Quan la vaig anar tractant, vaig veure que reunia les qualitats que jo volia que tingués la dona que hagués de ser la meva companya per tota la vida.

El meu passat festeig amb Marga em tenia completament marcat i jo tenia el ferm propòsit de no acostar-me a cap noia si no era amb el convenciment absolut de què jo l'estimava. Resultat també d'aquest passat festeig, el meu prestigi personal tenia molt a desitjar.

Vaig mantenir una lluita contínua dintre meu que va durar molts mesos. Bé, sí. Ara podria començar un altre relat tant llarg com aquest però no és pas aquesta la meva intenció.

Uns anys més tard ens vam casar. Des del dia que la vaig veure per primera vegada, va entrar un raig de llum dintre d'aquell món de tenebres on jo vivia tancat.

Ara ja comencem tots dos a ser madurs, però aquell raig de llum encara és brillant i crec que ho serà fins el dia que em mori.